

«Den norske modellen»

En evaluering av

Program for kunstnerisk utviklingsarbeid

Rapport fra utvalg oppnevnt av Program for kunstnerisk utviklingsarbeid

Oslo 1.12.2017

Innhold

Resymé	1
1. Innledning: Bakgrunn og mandat	3
1.1. Evaluering av to program og et programstyre for kunstnerisk utviklingsarbeid	3
1.2. Mandat	3
1.3. Evalueringsutvalget	4
1.4. Organisering av arbeidet	4
2. Stipendiatprogrammet	6
2.1. Innledning	6
2.2. Institusjonenes evaluering	7
2.2.1. Innledning	7
2.2.2. Faglig merverdi	7
2.2.3. Organisatoriske og administrative forhold	12
2.2.4. Forholdet til PKU-styret	14
2.2.5. Internasjonale forhold	14
2.2.6. Videreutvikling	15
2.2.7. Hovedkonklusjoner basert på institusjonenes innspill	17
2.3. Stipendiatenes selvevaluering	18
2.3.1. Innledning	18
2.3.2. Søknadsperioden	19
2.3.3. Faglig miljø for prosjektet	20
2.3.4. Formidling om prosjektet	23
2.3.5. Fullførte stipendiatprosjekter	26
2.3.6. Hovedkonklusjoner basert på stipendiatenes innspill	29
2.4. Veiledernes evaluering	31
2.4.1. Innledning	31
2.4.2. Veiledernes innspill	31
2.4.3. Hovedkonklusjoner basert på veiledernes innspill	33
2.5. Stipendiatprogrammet - utvalgets oppsummering	34
2.5.1. Programmets plass i institusjonene	34
2.5.2. Institusjonens bidrag til rekruttering og gjennomføring	34
2.5.3. Ferdige kandidaters yrkesløp og kunstneriske utvikling	35
2.5.4. Programmets effekt for faglig kvalitet i institusjonen	36
2.5.5. Programmets merverdi for institusjonen og sektoren	36
2.5.6. Ytterligere kvalitetsheving	37
3. Prosjektprogrammet	38

3.1. Programmets utvikling.....	38
3.2. Institusjonenes evaluering	38
3.2.1. Har prosjektene bidratt til økt kunstnerisk kvalitet ved institusjonene?	39
3.2.2. Har prosjektene påvirket det øvrige kunstneriske utviklingsarbeidet ved institusjonen?	40
3.2.3. Har prosjektene bidratt til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis?.....	40
3.2.4. Har prosjektene stimulert til tverrkunstnerisk kommunikasjon og møtesteder for de relevante fagmiljøene?	41
3.2.5. Har prosjektene påvirket utdanningen ved institusjonen, for eksempel via endringer i studieplan, innføring av nye fag eller tema?	42
3.2.6. Har prosjektene påvirket intern organisering og administrasjon?.....	42
3.2.7. Hvordan blir prosjektenes kvalitet sluttevaluert? Har sluttevalueringen en funksjon i institusjonenes utvikling av KU?	43
3.2.8. Har prosjektene hatt en merverdi eller effekt for institusjonen eller kunstutdanningssektoren?.....	44
3.2.9. Har institusjonen tanker eller planer om hvordan programmets kvalitet kan heves ytterligere?	45
3.2.10. Hvilken vurdering har institusjonen av programmets internasjonale synlighet?	46
3.2.11. Har institusjonen vurderinger av hvordan programstyret bidrar til det nasjonale programmet?	47
3.2.12. Hovedkonklusjoner basert på institusjonenes innspill	48
3.3. Prosjektledernes evaluering	49
3.3.1. Søknadsperioden	49
3.3.2. Veiledning i prosjektperioden	50
3.3.3. Faglig miljø for prosjektet	51
3.3.4. Formidling og publisering av prosjektet	52
3.3.5. Formidlingens betydning for utvikling av refleksjon	52
3.3.6. Prosjektets nytte av tverrkunstnerisk refleksjon og kommunikasjon	53
3.3.7. Sluttevalueringen.....	54
3.3.8. Har prosjektet ditt bidratt til at institusjonens faglige og utdanningsmessige profil har forandret seg?	55
3.3.9. Hvilken betydning har prosjektet hatt for din yrkeskarriere?.....	55
3.3.10. Hovedkonklusjoner basert på prosjektledernes innspill.....	56
3.4. Prosjektprogrammet - utvalgets oppsummering	57
3.4.1. Rekruttering og drift av prosjekter	57
3.4.2. Sentrale prosesser i prosjektutviklingen	58
3.4.3. Påvirkning og effekter av programmet.	59
3.4.4. PKUs styre og programmet.....	59

4. Perspektiver	60
4.1. «Den norske modellen»	60
4.2. Langsiktig måloppnåelse gjennom programperioden.....	61
4.3. Prioriterte momenter til forbedring	62
4.3.1. Stipendiatprogrammet.....	62
4.3.2. Prosjektprogrammet	63
Appendiks 1: Programstyrets selvevaluering.....	64
Appendiks 2: Institusjonens evaluering av Prosjektprogrammet og Stipendiatprogrammet	65
Appendiks 3: Stipendiatenes selvevaluering	67
Appendiks 4: Veileders evaluering	68
Appendiks 5: Prosjektledernes selvevaluering	69

Resymé

Innstillingen gjør rede for evalueringen av «Stipendiatprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid» (SP) og «Prosjektprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid» (PP), etter et oppdrag fra styringsorganet «Program for kunstnerisk utviklingsarbeid» (PKU). Bakgrunnen var et ønske fra Kunnskapsdepartementet i 2016 om at PKU gjennomførte en evaluering av de to programmene.

Programmene kom i gang i henholdsvis 2003 (SP) og 2011 (PP). Evalueringen bygger på skriftlig informasjon fra institusjonene, prosjektledere, stipendiater, veiledere og PKU, basert på spørsmål fra Kunnskapsdepartementet, PKU og utvalget. Evalueringen av SP dekket samtlige stipendiater som hadde startet i programmet fra 2010 og senere (en tidligere evaluering dekket årene 2003-2009), mens evalueringen av PP gjaldt prosjekter fra starten i 2011 til sommeren 2017. Av de ni universitetene og høyskolene som hadde mottatt støtte til stipendiater og/eller prosjekter var det en høyskole og et kunsthøgskule ved et universitet som ikke besvarte evalueringsoppdraget. 72 % av de aktuelle stipendiatene besvarte spørsmålene, 48 % av veilederne og 58 % av prosjektlederne.

SP i sin nåværende form vil opphøre fra 1.1.2018, og institusjonene vil opprette egne ph.d.-programmer. For utvalget betyr dette at vi ser på evalueringen av SP dels som evaluering av et sluttført program, dels som råd til institusjonene i deres utvikling av ph.d.-programmer, og dels som råd til utvikling av en framtidig forskerskole. I styret for denne skolen vil også PKU være representert så lenge PKU har stipendiater som for tiden er tatt opp i stipendiatprogrammet. De får frist til å fullføre utdanningen innen utgangen av 2021.

Utvalget mener at programmet som helhet har tilfredsstillt Kunnskapsdepartementets målsettinger:

- Gjennom «her-og-nå»-formidling fra stipendiater og prosjektledere i en rekke internasjonale fora har programmet opparbeidet en solid internasjonal status. Vi savner imidlertid publisering i «varige» media og kanaler.
- Programmet har bidratt til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis.
- Programmet har stimulert tverrkunstnerisk kommunikasjon og møtesteder for de relevante fagmiljøene.

Selv om programmene totalt sett står fram som vellykket, har utvalget formulert en del forslag til forbedringer av forskjellige sider ved programmene. Av disse fremhever vi noen som vi mener er særlig viktig å prioritere. For SP er det:

- Institusjonell integrering av stipendiatene.
- Publisering i varige og tilgjengelige medier og portaler.
- Utvikling av forskerskole.

For PP mener vi disse temaene må prioriteres av institusjonene og PKU:

- Publisering i varige og tilgjengelige medier og portaler.
- Sluttevalueringen.

Den informasjonen vi har fått som ledd i evalueringen underbygger det som av og til har blitt hevdet: At programmet for kunstnerisk utviklingsarbeid med rette kan kalles «**Den norske modellen**». Dette beror på at programmet fullt og helt tar utgangspunkt i *kunsten* og den kunstneriske aktivitetens virksomhet og produktutvikling, og preges av *refleksjon* og *tverrkunstnerisk kommunikasjon og samarbeid*.

1. Innledning: Bakgrunn og mandat

1.1. Evaluering av to program og et programstyre for kunstnerisk utviklingsarbeid

Innenfor høyere kunstutdanning forventes det at man «utfører forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå».¹ For å stimulere dette arbeidet opprettet Kunnskapsdepartementet «Stipendiatprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid» (SP) i 2003, og i 2010 «Prosjektprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid» (PP), med et overordnet ansvar gitt til styringsorganet «Program for kunstnerisk utviklingsarbeid» (PKU).

Bakgrunnen for denne innstillingen var et ønske fra Kunnskapsdepartementet i 2016 om at PKU gjennomførte en evaluering av de to programmene.

Betegnelsen «kunstnerisk utviklingsarbeid» (KU) er sentralt. Da stipendiatprogrammet startet i 2003 hadde man ingen allment akseptert definisjon av KU². Det fikk man imidlertid i 2007, i innstillingen «Vekt på kunstnerisk utviklingsarbeid»³. Her heter det at

«Kunstnerisk utviklingsarbeid dekker kunstneriske prosesser som fører fram til et offentlig tilgjengelig kunstnerisk produkt. I denne virksomheten kan det også inngå en eksplisitt refleksjon rundt utviklingen og presentasjonen av kunstproduktet.» (s.14).

Evalueringsutvalget tar denne forståelsen som utgangspunkt for evalueringen.

1.2. Mandat

KD ønsket å få svar på følgende spørsmål:

- Hvilken effekt har programmene hatt for faglig kvalitet i institusjonene?
- Hvilken merverdi har programmet hatt for institusjonene og sektoren?
- Hvilke forslag kan bidra til å heve kvaliteten ytterligere?

I tillegg ønsket PKU at det for *Stipendiatprogrammet* ble vurdert:

- Hvordan programmets plass er i institusjonene.
- Hvordan institusjonene har bidratt til rekruttering til og gjennomføring av programmet.
- Kartlegge de ferdige kandidatenes yrkesløp og kunstneriske utvikling.

For *Prosjektprogrammet* ønsket PKU en vurdering av:

- Hvilken merverdi eller effekt opprettelsen av programmet har hatt for institusjonene.

¹ Lov om universiteter og høyskoler, 01.04.05, §1-1, b.

² Se innstillingen «Forskning og utviklingsarbeid innen fagområdet kunst. 1995-2015: 20 år med kunstnerisk utviklingsarbeid.» Universitets- og Høgskolerådet, Oslo.

³ Rapport tilgjengelig på http://www.uhr.no/aktuelt_fra_uhr/vekt_pa_kunstnerisk_utviklingsarbeid

- På hvilken måte programmet bidrar til synlighet, oppmerksomhet og faglig diskusjon rundt kunstnerisk utviklingsarbeid.
- Hvordan programmet har påvirket intern organisering og administrasjon.

For *begge programmene* ønsket PKU at utvalget vurderte:

- Langsiktig måloppnåelse gjennom programperioden.
- Om programmet bidrar til kunstnerisk kvalitet ved institusjonene.
- Hvordan programmene påvirker kunstnerisk utviklingsarbeid og utdanning ved institusjonene (analyse av fagplaner, studieplaner eller lignende).

Etter at mandatet var formulert er det blitt klart at KD vil legge ned stipendiatprogrammet, som hittil har vært styrt av PKU, og gi utdanningsinstitusjonene mulighet til å opprette program for ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Selv om dette ikke er vedtatt, oppfatter utvalget situasjonen slik at dette vil bli det endelige politiske vedtaket. Omleggingen innebærer at institusjonene skal etablere en nasjonal forskerskole. Nasjonalt råd for kunstnerisk utviklingsarbeid (NRKU) har vedtatt et reglement for denne skolen, der ledelsen skal ligge i et styre med medlemmer fra institusjonene, og et medlem fra PKUs styre så lenge det fortsatt er stipendiater i programmet (fram til 2021). PKUs administrasjon skal også administrere programmet og delta i utforming av studieplaner, program for seminarer og samlinger, etc.

1.3. Evalueringsutvalget

For å gjennomføre en slik evaluering oppnevnte PKU 4.4.2017 følgende evalueringsutvalg:

Harald Jørgensen, professor emeritus, Norges musikkhøgskole, leder.

Annelise Bothner-By, designer, Oslo museum. Tidligere stipendiat.

Hanna Horsberg Hansen, førsteamanuensis, UiT Norges arktiske universitet, Det kunstfaglige fakultet.

Einar Solbu (fra 10.9.2017), tidligere studiesjef ved Norges musikkhøgskole, dekan ved Kunsthøgskolen i Oslo, direktør for Rikskonsertene mm.

Morten Qvenild, tidligere stipendiat, deltaker i prosjektprogrammet, musiker/komponist.

Hanne Storm Ofteland, tidligere biblioteksjef ved Kunsthøgskolen i Oslo, sekretær.

Utvalget hadde opprinnelig to andre medlemmer. Dette var Jan Kaila, Helsinki, og Camilla Eeg-Tverbakk, Høgskolen i Østfold. Begge måtte trekke seg fra utvalget på grunn av andre presserende oppgaver. Styret for PKU oppnevnte derfor 10.09. Einar Solbu som nytt medlem.

Frist for å levere innstilling ble satt til 1.12.2017.

1.4. Organisering av arbeidet

Mandatet har en lang rekke spørsmål som angår tre forskjellige målgrupper, og arbeidet skulle være ferdigstilt 1.12. Dette betød i praksis en 7 måneders arbeidsperiode etter at gruppen hadde sitt første møte 3.5., inkludert sommerferie i institusjonene.

Utvalget så det slik at informasjon enten kunne innhentes ved å oppsøke og intervju personer i de to programmene, eller ved å basere seg på skriftlige spørsmål og svar. En intervjurunde ble ansett som urealistisk innenfor tidsrammen, fordi vi måtte intervju og behandle muntlig informasjon fra mange informanter for å få et representativt inntrykk av meninger og tanker som dekket fagbredden i begge programmene. Det ble derfor besluttet at Stipendiatprogrammet skulle vurderes med grunnlag i skriftlige spørsmål til:

- Samtlige stipendiater som hadde startet i programmet høsten 2010 eller senere (n=83). (For stipendiater fram til 2009 fantes det en evaluering fra 2009⁴.)
- Veiledere som hadde hatt veiledning med minst to stipendiater (n=25).
- Institusjonene som hadde eller hadde hatt stipendiater (11).

Prosjektprogrammet skulle vurderes med grunnlag i spørsmål til:

- Institusjonene som hadde eller hadde hatt prosjekt. (7 universiteter eller høyskoler.)
- Samtlige prosjektledere (n=26).

PKU skulle også vurderes med utgangspunkt i en selvevaluering basert på spørsmål fra utvalget. Se Appendix 1.

De universitetene eller høyskolene som har mottatt støtte til prosjekter og/eller stipendiater er:

- Kunsthøgskolen i Oslo.
- Norges musikkhøgskole.
- NTNU, Det humanistiske fakultet og Fakultet for arkitektur og design.
- Høgskolen i Innlandet, Den norske filmskolen.
- Høgskolen i Østfold, Akademi for scenekunst.
- Universitetet i Agder, Fakultet for kunstfag.
- Universitetet i Bergen, Fakultet for kunst musikk og design.
- Universitetet i Stavanger, Institutt for musikk og dans.
- UiT Norges arktiske universitet, Det kunstfaglige fakultet.

Et slikt omfang av mottakere av forholdsvis grunnleggende spørsmål ville også bli arbeidskrevende. Et usikkerhetsmoment var svarstandard, både omfang og dybde, og svarprosent. For å antyde hva vi forventet oppga vi et «antydningssvis» sidetall for svarene.

Med utgangspunkt i PKUs arkiv ble stipendiater og prosjektledere identifisert, og e-post med spørsmål ble sendt i dagene 5.-10. mai til dem og institusjonene. Veilederne ble kontaktet 15. mai, samt noen få som ble identifisert noe senere. Svarfrist ble satt til 30.6.

⁴ Johan A. Haarberg: Stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid 2003-2008. Presentasjon og evaluering. Kunsthøgskolen i Bergen 2008/2009.

2. Stipendiatprogrammet

2.1. Innledning

Etter at stipendiatprogrammet ble opprettet i 2003, ble det evaluert i 2008/09⁵. I september 2014 vedtok programstyret nye retningslinjer⁶. Disse har regulert programmet siden.

Som nevnt i avsnitt 1.2. vil Stipendiatprogrammet bli avviklet, og institusjonene skal opprette egne ph.d.-program. I tilknytning til dette vil det bli etablert en nasjonal forskerskole i KU. For evalueringsutvalget betyr dette at vi ser på evalueringen av stipendiatprogrammet dels som en evaluering av et (nesten) slutført program, dels som grunnlag for å gi råd til institusjonene som starter ph.d.-program og felles forskerskole. Våre anbefalinger er derfor rettet til «institusjonene», medregnet PKU når det gjelder forskerskolen.

Av retningslinjenes § 2 går det fram at målsettingen er følgende:

«Stipendiatprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid skal kvalifisere for kunstnerisk virksomhet, undervisnings- og forskningsstillinger innen høyrere kunstutdanning og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles store krav til kunstnerisk kompetanse og innsikt.»

De institusjoner som har anledning til å tilsette stipendiater i programmet, er:

- Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO).
- Høgskolen i Østfold (HiØ) - Akademi for scenekunst.
- Høgskolen Innlandet (INN) - Den norske filmskolen.
- Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO) - seks avdelinger: Dans, Design, Kunstakademiet, Kunst og håndverk, Operahøgskolen og Teaterhøgskolen.
- Norges arktiske universitet (UiT) - Det kunstfaglige fakultet: Kunstakademiet og Musikkonservatoriet.
- Norges musikkhøgskole (NMH).
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) - Det humanistiske fakultet: Institutt for musikk og Fakultet for arkitektur og design: Institutt for billedkunst.
- Universitetet i Agder (UiA) - Fakultet for kunstfag.
- Universitetet i Bergen (UiB) - Fakultet for kunst, musikk og design: Institutt for kunst, Institutt for design, Griegakademiet - Musikkonservatoriet.
- Universitetet i Stavanger (UiS) - Fakultet for utøvende kunstfag.

Følgende oversikt viser når den enkelte institusjon tilsatte sin første KU-stipendiat, hvor mange stipendiater de har hatt siden 2003, hvor mange som er tilsatt siden 2010 (rammen for denne rapporten), og hvor mange de har i 2017:

⁵ Haarberg, 2008/09.

⁶ Retningslinjer for Stipendiatprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid tilgjengelig på <http://artistic-research.no/stipendiatprogrammet/retningslinjer/>

Institusjon	Første stipendiat	Antall totalt t.o.m. 2017	Opptak 2010-2017	Antall i 2017
AHO		0	0	0
HiØ	2004	6	5	5
INN	2004	8	5	5
KHiO	2003	41	28	24
UiT	2003	8	7	7
NMH	2003	31	18	11
NTNU	2004	20	13	12
UiA	2015	1	1	1
UiB	2003	35	21	17
UiS	2012	4	4	3

2.2. Institusjonenes evaluering

2.2.1. Innledning

Alle institusjoner som har hatt stipendiater i PKU, er blitt bedt om å svare på en rekke spørsmål som ledd i evalueringen av programmet. AHO har ikke hatt stipendiater og har meldt at institusjonen ikke har grunnlag for å evaluere. To institusjoner har ikke svart på vår henvendelse. Det er Høgskolen i Innlandet - Den norske filmskolen, og NTNU, Fakultet for arkitektur og design: Institutt for billedkunst.

I det følgende oppsummeres institusjonenes vurderinger basert på de spørsmålene som ble stilt. I tillegg til oppsummeringen gjør utvalget egne vurderinger og peker på forhold det mener det bør arbeides videre med. Disse oppsummeringene og utvalgsvurderingene baserer seg bare på institusjonenes selvevaluering.

2.2.2. Faglig merverdi

1. Har stipendiatprosjektene bidratt til økt kunstnerisk kvalitet ved institusjonen? Hvordan har en eventuell kvalitetsøkning vist seg?

Svarene gir inntrykk av relativt stor variasjon i institusjonenes vurdering av effekten av stipendiatprosjektene. Hvorvidt dette er en følge av at det reelt sett er stor forskjell på prosjektene, om det skyldes at institusjonene er ulike når det gjelder å nyttiggjøre seg stipendiatenes arbeid, eller om variasjonen er et signal om at institusjonene i ulik grad har reflektert over spørsmålsstillingen, gir ikke materialet svar på.

At svarene varierer, kan også være et tegn på at man legger forskjellig innhold i begrepet *institusjonens kunstneriske kvalitet*. Materialet viser at mens de fleste institusjonene kommenterer den kompetanseøkning knyttet til utviklingsprosesser som har skjedd som følge av stipendiatenes prosjekter, ser noen spørsmålet i et mer direkte forhold til ansattes og studenters kunstneriske verk og produksjoner.

De aller fleste svarene er positive:

- Stipendiatprosjektene har bidratt til større fokus på kunstnerisk kvalitet i institusjonens utøvende virksomhet blant studenter og ansatte (UiB).
- Stipendiatene har styrket forståelsen av kunstnerisk bredde og kvalitet «gjennom deres spesifikke og dyptgående undersøkelsesmetoder» (HiØ).

- Prosjektene har bidratt til økt formidling av KU og til styrking av forskningskompetansen ved institusjonen.⁷
- Den kunstneriske produksjon og refleksjon i form av konserter, forestillinger, workshops m.m. «har bidratt til en åpen refleksjon rundt kunstnerisk praksis ved institusjonen». Dette har i sin tur bidratt til økt kunstnerisk kvalitet (NMH).
- Stipendiatprosjekter har ført til «kunnskapsdeling, metodeutvikling og etablering av nye nettverk på instituttene». De skaper også «nye rom for å eksperimentere og utfordre» og bidrar til at veilederne får «økt innsikt og erfaring som virker tilbake på deres eget kunstneriske utviklingsarbeid» (UiB).

Selv om institusjonene ser positivt på stipendiatprosjektene betydning, får utvalget det inntrykk at ikke alle tar konsekvensene av det store potensialet prosjektene utgjør. Utvalget oppfordrer institusjonene og deres fagmiljø til nærmere å utforske hvordan stipendiatenes arbeider kan bidra til kvalitetsøkning, og hvordan det best kan legges til rette for at prosjektene potensial blir utnyttet i institusjonens faglige videreutvikling.

2. Har prosjektene bidratt til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis? Internt? Eksternt?

Også på dette spørsmålet svarer de fleste institusjonene positivt. Bare noen av dem er spesifikke om hvordan refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis er blitt fremmet.

Viktige momenter som fremheves i svarene er at

- Stipendiatprosjektene er viktige for å fremme og synliggjøre refleksjonen som foregår i og rundt kunstnerisk praksis, og etablere KU som begrep.
- Stipendiatenes presentasjoner med formidling av ny kunnskap om kunstnerisk praksis for kolleger og studenter bidrar til å øke interessen for, nysgjerrigheten på og kunnskapen om KU.
- Stipendiatene, som i utgangspunktet er aktive og anerkjente kunstnere, trekker fagpersoner til institusjonene, fagpersoner som i sin tur bidrar til å høyne refleksjonsnivået.
- Stipendiatprosjektene har ført til at kunstrefleksjon og -innsikt er kommet inn i studieplaner og undervisningsopplegg.

Utvalgets inntrykk er at også når det gjelder stipendiatprogrammets betydning for fremme av refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis, er det stor forskjell både på institusjonenes bevissthet omkring spørsmålsstillingen, og for hvor offensivt de legger til rette for at stipendiatenes arbeid skal få den effekt som det har potensial til å gi, internt og eksternt.

⁷ Utvalget skiller mellom «formidling» som et overordnet begrep og de to aktivitetene «formidling her-og-nå» og «publisering» som underordnede begrep. Dette er ikke enkle og presise begrep, men vi benytter dem for å antyde forskjellen mellom den formidlingen som skjer i samtaler, seminarer, innlegg, konserter, forestillinger osv., som vanligvis ikke etterlater noe varig spor, og som derfor ikke når ut til andre enn dem som var til stede. Opp mot dette bruker utvalget begrepet «publisere», som skal gi varig og tilgjengelig informasjon om prosjektet. Her er det ikke bare snakk om skriftlig publisering; i vår sammenheng er det publisering på måter og i media som er naturlig å utnytte ut fra prosjektene egenart. Det behøver ikke være fagfelleverdert, kravet er at det er varig tilgjengelig.

Formidling av refleksjon basert på kunstnerisk praksis er grunnleggende i all kunstutdanning. Utvalget er av den oppfatning at det er viktig stadig å vinne ny erfaring når det gjelder innsikt i kunstnerisk praksis. Vi anbefaler at institusjonene og deres fagmiljø anvender stipendiatprosjektene som ett av flere utgangspunkt når miljøene videreutvikler kunnskap om kunstbaserte refleksjonsprosesser.

3. Har prosjektene stimulert til tverrkunstnerisk kommunikasjon og som møtesteder for de relevante fagmiljøene? Internt? Eksternt?

I programstyrets strategiplan for 2016-2020 står det at «Program for kunstnerisk utviklingsarbeid skal stimulere til tverrkunstnerisk kommunikasjon og være møtested for de kunstfaglige utdanningene.»⁸

Utvalget antar at det noe språklig knirkende begrepet *tverrkunstnerisk kommunikasjon* står for den inspirasjon til refleksjon og metodevalg som kan ligge i kommunikasjon med kunstnere fra andre kunstarter. Tverrkunstnerisk kommunikasjon kan også føre til *tverrkunstnerisk samarbeid* som er konkret samarbeid mellom kunstnere fra ulike kunstgrener om det som kan benevnes som tverrkunstneriske prosjekt, der man sammen søker å skape *kunstneriske produkter*.⁹

Noen institusjoner har enheter innen flere fag- og kunstområder under samme tak og ledelse, mens andre er i større grad avhengige av å søke utenfor egen institusjon for å etablere tverrkunstneriske forbindelser. De fleste institusjonene svarer at stipendprosjektene uten tvil har stimulert til tverrkunstnerisk kommunikasjon. Materialet tyder på at stipendiatene i stor utstrekning søker kontakt med andre kunstområder enn sitt eget, både internt i institusjonen der det er aktuelt, og i eksterne miljø. I tillegg til den betydning denne tverrkunstneriske kommunikasjonen har for stipendprosjektene, vises det til at den også har bidratt til å øke den interne faglige interessen for samarbeid på tvers av kunstgrenene. KHiOs interne Stipendforum er et godt eksempel på en arena der tverrkunstnerisk kommunikasjon oppstår, og der stipendprosjektene interesse for kommunikasjon på tvers av kunstgrenene spres til andre i miljøet, blant annet ved at masterstudenter inviteres til å overvære prosjektpresentasjoner og -diskusjoner.

På det nordiske plan viser flere institusjoner til at de fellesnordiske sommerskolene - SAAR - oppleves som en svært viktig arena for stipendiatenes prosjektutvikling.

I svarene pekes det for øvrig på at PKUs tverrkunstneriske grunnlag er viktig i utviklingen av nye dokumentasjons- og formidlingsformer for KU.

Samtidig med at tverrkunstnerisk kommunikasjon blir høyt verdsatt, peker et par institusjoner på viktigheten av at det må være rom for fordypning i smale, monofaglige

⁸ Program for kunstnerisk utviklingsarbeid: Plattform for kunstnerisk utviklingsarbeid. Strategiplan 2016-2020, s. 9.

⁹ I kommentarene fra institusjonene brukes også begrepene *tverrfaglig kommunikasjon* og *tverrfaglig samarbeid*, til og med begrepet *tverrkunstfaglig* dukker opp. I de fleste sammenhengene ser det ut til at institusjonene bruker «tverrfaglig» på samme måte som vi har oppfattet at KU-programmene bruker «tverrkunstnerisk»: De tar for gitt at «faget» er kunst. Utvalget vil imidlertid reservere begrepet «tverrfaglig» til de tilfeller der en kunstners kommunikasjon eller samarbeid foregår med fagpersoner utenfor kunstområdene, som samfunnsvitere, teknologer osv. Da er det «kunstfag» mot «andre fag».

I de tilfellene der informanter har brukt begrepet «tverrfaglig» i et sitat, beholder vi begrepet. I vår egen tekst benytter vi «tverrkunstnerisk» og «tverrfaglig» i de betydninger vi har definert.

prosjekter (NMH). UiB/GA uttaler på samme måte at det tverrkunstneriske ikke må verdsettes over det disiplinspesifikke.

Utvalget observerer at holdningen til tverrkunstnerisk kommunikasjon og samarbeid er positiv i institusjonene. De interne forutsetningene for tverrkunstnerisk arbeid varierer mellom institusjonene, slik at enkelte i større grad enn andre vil være avhengig av eksternt samarbeid. Også her mener utvalget å se at institusjonene befinner seg på ulike stadier, og at det varierer ganske sterkt når det gjelder å legge til rette for tverrkunstnerisk kommunikasjon og eventuelt samarbeid, og å utnytte og videreutvikle det potensial for tverrkunstnerisk kommunikasjon som ligger i stipendiatprosjektene. Utvalget mener at alle institusjoner som har KU-stipendiater, må legge til rette for tverrkunstnerisk kommunikasjon, samarbeid og refleksjon. Utvalget oppfordrer forøvrig institusjoner og PKU til å bli enige om en felles og konsekvent begrepsbruk i dette temaet.

4. Har prosjektene påvirket det øvrige kunstneriske utviklingsarbeidet ved institusjonene? Hvordan?

De institusjonene som har besvart spørsmålet, hevder at slik påvirkning finner sted ved at stipendiatene presenterer sine prosjekter i interne fagfora der prosjektene også blir diskutert av fagmiljøet. Institusjonene vektlegger litt ulike sider av påvirkningen:

- HiØ: stipendiatene deltar i andre fagansattes kunstneriske forskning og påvirker på den måten andres arbeid. Dessuten har temaene og metodene som tas i bruk i stipendiatprosjektene, fått økt status og vekket interesse i fagmiljøet.
- NTNU: flere av de utviklingsprosjektene som nå pågår ved institusjonen, er videreføring av tidligere stipendiatprosjekter, med hensyn både til innhold, metodikk og fokus på prosess.
- UiB: stipendiatprosjektene bidrar blant annet til økt bevissthet om og fokus på KU. Stipendiatenes problemstillinger og refleksjon inspirerer instituttens ansatte. Biveilederne «utgjør et potensial for fagmiljøene som fakultetet bør se nærmere på».
- UiT: stipendiatprosjektene har effekt på evnen til å formulere prosjekter til prosjektprogrammet.
- NMH: stipendiatenes prosjektpresentasjoner bidrar til økt kunnskap om KU, og at dette i sin tur øker interessen for og kunnskapen om slik virksomhet.

Det pekes også på at stipendiatprosjektene er viktige referanser for institusjonen, både det kunstneriske resultatet og refleksjonen rundt prosjektene. De setter blant annet utdanningen i 1. og 2. syklus i et perspektiv. Stipendiatprosjektene milepæler, som presentasjoner og viva voce, er også viktige læringsarenaer for både studenter og stab (UiB).

Utvalget innser at de fleste institusjonene synes å verdsette stipendiatprosjektene som en ressurs i utviklingen av det interne miljøet for KU. Svarene, som gjennomgående er ganske korte og summariske, kan tyde på at det fortsatt foreligger et uutnyttet potensial på dette området ved de fleste institusjonene. Utvalget oppfordrer institusjonene til ytterligere å utforske hvordan stipendiatprosjektene kan bidra til å styrke fagligheten i institusjonenes kunstneriske utviklingsarbeid.

5. Har stipendiatprosjektene påvirket utdanningen ved institusjonen, f. eks. via endringer i studieplaner, innføring av nye fag eller tema? Andre endringer?

Også på dette punktet melder de fleste institusjonene om påvirkning, selv om svarene inneholder relativt få opplysninger om konkrete endringer. Det pekes på endringer i vinklinger og perspektiver innen eksisterende fag og tema, mens noen få hevder at det er innført nye emner i studieplanene.

Mer konkret viser svarene at noen MA-programmer, og for noen også BA-programmer, er endret for å kvalifisere til å drive KU (UiB, UiS, UiT). Videre viser svarene at stipendiater har laget og gjennomført valgemenner for MA-studenter, knyttet opp til prosjektene sine (NMH). NMH peker for øvrig på at «lederen for NMHs masterstudium i utøving er en tidligere kunststipendiat og nåværende rektor er det samme. Deres bakgrunn har i stor grad satt sitt preg på tenkingen rundt utdanningen ved skolen.»

Utvalget observerer at stipendiatprogrammet som sådan og de enkelte stipendiatprosjektene har hatt en viss innvirkning på de høyrere kunststudiene, først og fremst ved at bevissthet om og innsikt i KU og den refleksjon som preger slikt arbeid, nå preger utdanningen i større grad enn tidligere. Utvalget anbefaler at institusjonene fra tid til annen revurderer sine studieplaner og -programmer med utgangspunkt i den innsikt stipendiatprosjektene har bidratt med.

6. Kan man hevde og begrunne at prosjektene har hatt en merverdi eller effekt for institusjonen eller kunstutdanningssektoren?

Ingen av institusjonsrapportene besvarer dette spørsmålet med annet enn ja! Noen viser til kommentarene til spørsmålene ovenfor der de har redegjort for den betydning stipendiatprosjektene har hatt for fagmiljøene. De som svarer mer spesifikt, fremhever litt forskjellige forhold. UiT peker på at det å ha stipendiater, «styrker institusjonens renommé både i kunstmiljøet og i academia». UiB hevder at stipendiatordningen har «økt fokus og kompetanse på KU og dermed bidratt til styrket selvtillit i sektoren». Institusjonen skriver videre at prosjektene har bidratt vesentlig til å bygge opp en kritisk masse av KU-arbeid. I internasjonal sammenheng har dette vært viktig «fordi KU i Norge har en tydelig og karakteristisk profil».

HiØ fremhever at stipendiatprogrammet viser sin store betydning ved at «stipendiater ikke bare hevder seg i fagfeltet men tilsettes både som professorer og i ledende stillinger for kunstnerisk forskning og ledelse av kunstutdanninger». NMH legger vekt på at prosjektene har bidratt «til økt kunstnerisk kvalitet ved institusjonen og til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis». Videre hevdes at stipendiatene vil ta med seg den evne til kunstnerisk refleksjon de har tilegnet seg, og i sin tur dele den med egne studenter og kolleger. Institusjonen legger også vekt på at stipendiatprosjektene har bidratt til å styrke institusjonenes basis for internasjonalt samarbeid på høyt faglig nivå.

Utvalget observerer at institusjonene ikke er i tvil om at stipendiatenes prosjekter har hatt en merverdi både for den enkelte institusjon og for kunstutdanningssektoren som sådan. Det er rimelig at de institusjoner som har hatt et større antall stipendiater over lengre tid, svarer mest spesifikt når det gjelder prosjektenes merverdi. Utvalget vil tilrå at institusjonene oppsummerer og konkretiserer merverdien av stipendiatprosjektene med jevne mellomrom. Det vil bidra både til at man lettere kan se disse verdiene som

byggesteiner i institusjonenes egen kvalitetsutvikling, og til å sette kunstutdanningen og det kunstneriske utviklingsarbeidet inn i større, mer helhetlige sammenhenger.¹⁰

2.2.3. Organisatoriske og administrative forhold

7. Hvordan har institusjonen rekruttert søkere til programmet? Erfaringer?

Svarene gir inntrykk av at institusjonene har god kontakt med fag- og kunstmiljø som det er aktuelt å rekruttere stipendiater fra. Det meldes om økende interesse for stipendiatprogrammet som en følge blant annet av at et stadig økende antall stipendiater har omfattende nettverk.

Det rekrutteres først og fremst fra egne nåværende og tidligere MA-studenter og frilanskunstnere. Noen nevner også midlertidig ansatte lærere uten doktorgradskompetanse eller lignende som en aktuell gruppe å rekruttere fra. Institusjonene informerer om stipendiatprogrammet først og fremst gjennom egne nettsider, sosiale medier, kunstnerorganisasjoners nettsider og publikasjoner, og annonserte informasjonsseminarer. Det er tydelig av svarene at en stor del av rekrutteringen skjer gjennom ansattes personlige kontakt med potensielle stipendiatkandidater.

Institusjonene tilbyr i ulik grad veiledning. Noen holder søknadsskrivekurs, og noen har et organisert system for individuell veiledning på forskjellige stadier i søknadsprosessen.

Utvalget har merket seg en del momenter som det er grunn til å arbeide videre med:

- Noen institusjoner ønsker å rette stipendiatstillinger inn enten mot områder der institusjonen allerede har et sterkt fagmiljø, og der det følgelig foregår KU i regi av ansatte lærere, eller mot fagfelt som institusjonen satser på å bygge opp eller styrke (KHIO, UiS, UiB).
- Det kan oppleves som et problem at søkere presenteres for utlysning av en stilling som til syvende og sist kanskje ikke blir finansiert (NTNU).
- Det kan være vanskelig å nå fram til gode utenlandske søkere fordi det ikke finnes tilsvarende programmer i andre land som kan være referanse (NTNU).

Selv om noen potensielle søkere opplever boplikten som et problem, og at dette kravet kan redusere søkermassen, mener NTNU at det er viktig å holde på prinsippet om at stipendiater skal bo slik at de kan arbeide daglig på institusjonen.

Utvalget har inntrykk av at institusjonene rekrutterer aktivt, og at de har fått erfaringer som gjør at rekrutteringen er mer målrettet nå enn da programmet var nytt. Det er grunn til å merke seg at flere institusjoner bevisst rekrutterer stipendiater til fagområder som de har gitt prioritet fordi de har eller ønsker å bygge et sterkt fagmiljø. Utvalget støtter dem som hevder at dette vil føre både til at institusjonene vil få søknader om prosjekter som er tydeligere, mer faglig spisset og dermed av høyere kvalitet, og at stipendiatene følgelig vil komme inn i fagmiljø som vil kunne bidra mer aktivt til stipendiatenes egen prosjektutvikling.

¹⁰ Vi viser ellers til Anders Eggen: Hvilke konsekvenser har utviklingen av kunstnerisk utviklingsarbeid hatt for organisasjonen Norges musikkhøgskole? Avhandling avlagt ved Handelshøjskolen i København for graden Master of Public Administration, 2013. <http://hdl.handle.net/11250/147375>

8. Har institusjonen rutiner for å følge ferdige stipendiaters yrkesløp og kunstneriske utvikling? Hvordan vurderer institusjonen dette yrkesløpet i forhold til programmets overordnede mål?

Ingen av institusjonene oppgir å ha etablerte alumni-systemer. Derimot oppgir de institusjoner som har hatt stipendiater som har fullført, at de har rimelig god oversikt over deres yrkesløp, delvis også over deres kunstneriske utvikling.

Det går fram av svarene at flere av de ferdige stipendiatene har fått stillinger i UH-sektoren, enten i faste stillinger (førstestillinger eller professorater) eller som engasjerte deltidslærere. Det synes også som om de aller fleste er aktive som kunstnere, både nasjonalt og internasjonalt, og at flere av dem er engasjert i FoU-prosjekter.

En økning av antallet ferdige stipendiater vil etter hvert kunne føre til at det ikke vil være så selvsagt som nå at det står stillinger eller engasjementer klare i institusjonene til å fange opp kandidatene. Utvalget vil anbefale at institusjonene setter spørsmålet om hvordan de i framtiden best skal kunne gjøre seg nytte av den kompetanse som ferdige kunststipendiater representerer, på institusjonenes dagsorden.

9. Har prosjektene påvirket intern organisering og administrasjon?

Svarene gir inntrykk av at stipendiatprogrammet har innarbeidet seg som en naturlig og viktig komponent i kunstutdanningsinstitusjonene, og at stipendiatene og deres prosjekter er blitt rimelig godt integrert i institusjonsmiljøene. Stipendiatene blir omtalt som en «sentral del av den faglige staben ved skolen» (NMH) og som aktive deltakere i forskningsgrupper på instituttene (UiB). UiB redegjør også for at stipendiatene bidrar i undervisningen, noen gjennom et års arbeidsplikt i tillegg til stipendperioden på tre år. HiØ skriver at de «har bidratt til en mer kvalifisert og utvidet diskusjon».

Samtidig er det tydelig at institusjonene er på forskjellige stadier når det gjelder å ta organisatoriske og administrative konsekvenser av å ha KU-stipendiater. Ikke urimelig viser svarene at de institusjonene som har hatt stipendiater av et visst omfang over flere år, er kommet vesentlig lengre i å legge organisatorisk og administrativt til rette for stipendiatene, enn de institusjoner som har hatt få stipendiater.

NMH har avsatt en betydelig FoU-administrativ ressurs for å koordinere programmet og følge opp høgskolens stipendiater. I tillegg stilles bistand fra andre administrative avdelinger til disposisjon, blant annet formidling (produsenter, lydteknikere), personal og økonomi. FoU-administrasjonen samarbeider tett med Arne Nordheim-senteret ved NMH (NordART) som samler alle kunstneriske utviklingsprosjekter ved institusjonen. KHiO, som også har hatt mange stipendiater, redegjør for en del organisatoriske utfordringer, blant annet arbeidsplasser for stipendiatene, tilgang til verksteder/scener/prøvesaler, budsjettstyring og sikring av likebehandling i opptaksarbeidet mellom avdelingene etter de nye retningslinjene. Institusjonen går ikke nærmere inn på hvordan utfordringene tenkes løst.

Ingen av de øvrige institusjonene melder om særlige organisatoriske eller administrative grep som er tatt, men flere av dem antyder at det kreves spesiell tilrettelegging, og at det vil være ressurskrevende.

Utvalget tar til etterretning at måten institusjonene organiserer og administrerer stipendiatenes virksomhet på, vil måtte variere, blant annet ut fra virksomhetens omfang og den enkelte institusjons struktur. Utvalget understreker viktigheten av at enhver institusjon som har stipendiater - mange eller få, har klare interne strukturer som

tydeliggjør slike ansvars- og myndighetsforhold som kan sikre de beste forhold for stipendiatene og deres prosjekter, faglig, ressursmessig og administrativt.

2.2.4. Forholdet til PKU-styret

10. Har institusjonen vurderinger av hvordan programstyret bidrar til det nasjonale programmet? - Faglig (seminarer, samlinger) - Samarbeidsmessig (samhandling med andre aktører)

De fleste institusjonene gir uttrykk for at styret har bidratt svært positivt til programmet. NTNU synes å gi ganske presist uttrykk for de flestes oppfatning når de skriver: «Programstyret har klart å fastholde programmets fokus på det kunstneriske og anerkjenne det kunstneriske språket. De har opprettholdt en åpenhet i utformingen av programmet, og hatt fokus på tverrkunstnerisk dialog.» Institusjonen peker på at programstyret slik har vært sentralt i å etablere et profilert og unikt program som er «attraktivt for kunstnere, og verdifullt for det praktiske kunstfeltet».

HIØ peker spesielt på at programstyret har bidratt til «å sikre en viss likhet i fordelingen [av stipendiathjemler] til alle fagfelt», mens NMH trekker fram det administrative prosjektnettverket og de årlige institusjonsmøtene som gode tiltak. De understreker også viktigheten av «en tett og åpen dialog mellom PKU og institusjonene om blant annet strategier og andre styringsdokumenter».

Nesten alle institusjonene peker på den store betydning programstyrets samlinger og seminarer har hatt og har. Det blir pekt på at de gir stipendiatene innspill med andre perspektiver enn dem de vil få fra veiledere og institusjonsmiljø, og de bidrar til å utvikle den faglige refleksjonen om kunstneriske prosesser. Videre gir de den enkelte institusjon mulighet til å vurdere egen KU-virksomhet i en større faglig sammenheng. Samlingene bidrar også til å utvide stipendiatenes og fagmiljøenes nettverk, nasjonalt og internasjonalt. Det hevdes at særlig de mindre institusjonene har stor nytte av samlingene på nasjonalt plan.

Også når det gjelder programstyrets tilretteleggelse for samarbeid med andre aktører, synes det NTNU skriver, å være representativt. De legger vekt på viktigheten av at styret har orientert seg godt i internasjonale fagmiljø, «blant annet gjennom internasjonalt samarbeid om sommerkurs i *artistic research*». De skriver videre at «satsingen på representasjon ved Venezia-biennalen kan vise seg å være et godt trekk». Endelig hevder de at det nordiske samarbeidet om en formidlingskanal for KU «kan føre til interessante resultater».

Utvalget tolker materialet slik at programmets utvikling fra en sped begynnelse i 2003 til der det står i dag, som ett av de ledende programmer for KU i Europa, ikke minst skyldes programstyrets målrettede arbeid med fokus på faglig kvalitet, kunstnerisk profil og dyptgående refleksjon. Utvalget verdsetter den innsats PKU-styret har gjort og tilrår at fremtidens ph.d.-programmer bygger videre på det grunnlag som er lagt.

2.2.5. Internasjonale forhold

11. Hvilken vurdering har institusjonen av programmets internasjonale synlighet?

Institusjonenes svar viser at stipendiatprogrammet synliggjøres på flere nivåer: gjennom viktige kontakter og grep i regi av PKU-styret, gjennom de enkelte institusjonenes

internasjonale faglige nettverk, og gjennom det enkelte stipendprosjekt som blir presentert og drøftet i internasjonale fora. Alle tre nivåer vurderes som svært viktige.

Vurderingen av hvor internasjonalt synlig stipendiatprogrammet som sådan er, er noe ulik mellom institusjonene. Noen mener at programmet ikke er vesentlig kjent i de fagmiljø som naturlig burde kjenne det, mens andre hevder at det er godt synlig.

Blant de mer reserverte pekes det blant annet på en erfaring med at utenlandske medlemmer av bedømmelseskomiteene i liten grad har hatt kjennskap til programmet fra tidligere (NTNU). Både UiB og UiT er inne på at kunnskapen om programmet er begrenset, men at det er høyt anerkjent i de internasjonale kunstutdanningskretser som kjenner det.

I materialet pekes det på at bruken av engelsk som språk ved PKU-samlinger bidrar til å styrke internasjonale nettverk. Det vises også til noen av de internasjonale plattformer som benyttes av stipendiatene, blant annet *European Platform for Artistic Research in Music* (EPARM) og *The International Conference on Artistic Research* (SAR). Både NMH og andre institusjoner viser til betydningen av Research Catalogue der blant annet stipendiatprosjekter kan eksponeres. UiB vurderer deltakelsen i *Research Pavilion* under Venezia-biennalen som vellykket og mener at man bør vurdere også andre biennaler, festivaler og lignende arenaer «som har et sterkere KU/forskningsfokus».

Flere institusjoner fremhever det relativt selvsagte, men samtidig grunnleggende, at kvaliteten på stipendiatprosjektene er den viktigste agent for videreutvikling av internasjonal synlighet.

KU er et relativt nytt felt, både innen de skapende og utøvende kunstmiljøene og innen kunstutdanningsinstitusjonene. Etter utvalgets mening har de rett som hevder at den internasjonale synligheten er blitt større de senere årene, ikke minst som en følge av PKU-styrets innsats. Styret var blant annet med på etableringen av nettstedet Research Catalogue og organisasjonen «Society for Artistic Research» (SAR) der PKUs administrative leder er styremedlem. PKU er dessuten assosiert medlem av «The European League of Institutes of the Arts» (ELIA) der PKUs styreleder er styremedlem. Se for øvrig pkt. 3.2.10.

Samtidig er det utvilsomt riktig at det gjenstår mye før man kan si at programmet har den status i internasjonale kunst- og kunstutdanningsmiljø som det bør ha.

Utvalget observerer en positiv utvikling når det gjelder stipendiatprogrammets internasjonale synlighet. Utvalget mener at institusjonene må legge stor vekt på internasjonal tilstedeværelse, kommunikasjon og samarbeid i årene som kommer, og bidra aktivt til at KU-stipendiatene blir innlemmet i relevante internasjonale nettverk av personer, institusjoner og organisasjoner.

2.2.6. Videreutvikling

12. Har institusjonen tanker eller planer om hvordan programmets kvalitet kan heves ytterligere?

Svarene er preget av og viser til at institusjonene er kjent med at stipendiatprogrammet i sin nåværende form er under endring, blant annet at det etter all sannsynlighet vil bli innført en ph.d.-grad i KU, og at denne graden skal forvaltes og tildeles av den enkelte institusjon på grunnlag av fastsatte kriterier. Institusjonene synes å være svært positive til denne endringen.

Svarene trekker fram flere forhold som vil kunne bidra til de fremtidige ph.d.-programmernes kvalitet:

- Felles forskerskole: Forslaget om en felles forskerskole for alle ph.d.-kandidatene støttes av institusjonene. NMH mener at innholdet i de fellestiltak som har vært organisert av PKU-styret, «langt på vei er svært godt». Institusjonen mener imidlertid at man bør se nærmere på hvilke områder som bør dekkes av fellessamlinger, og hvilke som bør ivaretas av institusjonene for å være mest mulig relevant for det enkelte fagfelt (det fagspesifikke). KHiO skriver blant annet at de oppfatter stipendiatprogrammets seminarrekke og organiserte treffpunkter som et godt utgangspunkt for en felles opplæringsdel, mens NTNU slår fast at det blir «viktig å beholde programmets fokus på det kunstneriske arbeidet, og en åpenhet i forhold til metodikk». UiB skriver at når institusjonene selv får ansvaret for en ph.d.-grad, «ser vi det som nødvendig at vi får en godt fungerende nasjonal forskerskole i KU».
- Veilederkompetanse: Flere institusjoner er opptatt av veiledernes kompetanse, og peker på viktigheten av at den styrkes. Enkelte mener at en fremtidig forskerskole også bør ivareta dette behovet, men etter utvalgets vurdering ligger ansvaret for kompetanseutvikling av veiledere og andre som skal ha ansvar for oppfølging av stipendiater, hos institusjonene.
- Internasjonalt samarbeid: HiØ berører viktigheten av å styrke det internasjonale samarbeidet om KU og viser blant annet til utbyttet av å delta i Venezia-biennalen med kunstneriske forskningsprosjekter «for å rette oppmerksomheten mot og styrke faglig dialog og internasjonale nettverk, for eksempel mot EU-landene».
- Forholdet til prosjektprogrammet: UiB er opptatt av sammenhengen mellom stipendiatprogrammet og prosjektprogrammet og «anbefaler at prosjekter med finansiering fra Prosjektprogrammet kan få tildelt stipendiatstillinger».
- KUs egenart: NTNU tar opp et tema som ellers i liten grad er trukket eksplisitt fram i institusjonenes kommentarer, men som på sett og vis ligger under flere av de problemstillingene som drøftes i institusjonenes svar, nemlig forholdet mellom kunstneriske og akademiske premisser for kunststipendiatenes refleksjoner, dokumentasjon og formidlingsformer: «En [...] utfordring er at diskusjonen om metodikk nødvendigvis foregår dels på akademiske premisser, og gjennom akademias historie og språk. Stipendiatprogrammet bør i sin nye rolle som nasjonal forskerskole stadig videreføre diskusjonen om metode, og gjerne søke å dokumentere den etter hvert store samlingen av gode eksempler på kunstneriske forskningsløp, forskningsløp som er gjennomført etter en transparent og forsvarlig metodikk uten å miste verdifull kunstnerisk kommunikasjon på veien.» Et tilsvarende anliggende synes å ligge bak når UiS skriver om overgangen til ph.d.-grad at det er «viktig i en slik prosess å være oppmerksom på hva som blir sjaltet ut av KU/forskning når kriteriene for ph.d.-graden skal oppfylles».
- Administrativt ansvar: Det ligger implisitt i flere svar at institusjonene er seg bevisst at de endringene som programmet etter all sannsynlighet vil gjennomgå, vil stille nye krav til institusjonenes organisering. KHiO peker på behovet for at det etableres et administrativt nettverk i regi av programmet for å bidra til kompetanseutvikling.

Kvalitetsutvikling av tredjesyklusnivået må stå høyt på kunstutdanningsinstitusjonenes agenda. Utvalget støtter de forslag institusjonene mener bør gis prioritet, når stipendiatprogrammet skal danne grunnlag for institusjonsbaserte ph.d.-programmer i KU. Utvalget vil understreke betydningen av at de institusjoner som i fremtiden har KU-stipendiater, samarbeider om videreutvikling av en felles forskerskole. Utvalget vil også tilrå institusjonelt samarbeid om videreutvikling av norsk KUs kvalitet og egenart.

2.2.7. Hovedkonklusjoner basert på institusjonenes innspill

1. Utvalget oppfordrer institusjonene og deres fagmiljø til nærmere å utforske hvordan stipendiatenes arbeider kan bidra til kvalitetsøkning i institusjonene, og hvordan det best kan legges til rette for at prosjektenes potensial blir utnyttet i institusjonens faglige videreutvikling.
2. Formidling av refleksjon basert på kunstnerisk praksis er grunnleggende i all kunstutdanning. Utvalget er av den oppfatning at det er viktig stadig å vinne ny erfaring når det gjelder innsikt i kunstnerisk praksis. Vi anbefaler at institusjonene og deres fagmiljø anvender stipendiatprosjektene som ett av flere utgangspunkt når miljøene videreutvikler kunnskap om kunstbaserte refleksjonsprosesser.
3. Utvalget observerer at holdningen til tverrkunstnerisk samarbeid er positiv i institusjonene. De interne forutsetningene for tverrkunstnerisk arbeid varierer mellom institusjonene, slik at enkelte i større grad enn andre vil være avhengig av eksternt samarbeid. Utvalget mener å se at institusjonene befinner seg på ulike stadier, og at det varierer ganske sterkt når det gjelder å legge til rette for tverrkunstnerisk kommunikasjon og eventuelt samarbeid, og å utnytte og videreutvikle det potensial for tverrkunstnerisk kommunikasjon som ligger i stipendiatprosjektene. Utvalget mener at alle institusjoner som har KU-stipendiater, må legge til rette for tverrkunstnerisk samarbeid, kommunikasjon og refleksjon. Utvalget oppfordrer forøvrig institusjoner og PKU til å bli enige om en felles og konsekvent begrepsbruk i dette temaet.
4. Utvalget innser at de fleste institusjonene synes å verdsette stipendiatprosjektene som en ressurs i utviklingen av det interne miljøet for KU. Det tyder imidlertid på at det fortsatt foreligger et uutnyttet potensial på dette området ved de fleste institusjonene. Utvalget oppfordrer institusjonene til ytterligere å utforske hvordan stipendiatprosjektene kan bidra til å styrke kvaliteten i institusjonenes kunstneriske utviklingsarbeid.
5. Utvalget observerer at stipendiatprogrammet som sådant og de enkelte stipendiatprosjektene har hatt en viss innvirkning på de høyrere kunststudiene, først og fremst ved at bevissthet om og innsikt i KU og den refleksjon som preger slikt arbeid, nå preger utdanningen i større grad enn tidligere. Utvalget anbefaler at institusjonene fra tid til annen revurderer sine studieplaner og -programmer med utgangspunkt i den innsikt stipendiatprosjektene har bidratt med.
6. Utvalget observerer at institusjonene ikke er i tvil om at stipendiatenes prosjekter har hatt en merverdi både for den enkelte institusjon og for kunstutdanningssektoren som sådan. Det er rimelig at de institusjoner som har hatt et større antall stipendiater over lengre tid, svarer mest spesifikt når det gjelder prosjektenes merverdi. Utvalget vil tilrå at institusjonene oppsummerer og konkretiserer merverdien av stipendiatprosjektene med jevne mellomrom. Det vil bidra både til at man lettere kan se disse verdiene som byggesteiner i institusjonenes egen kvalitetsutvikling, og til å sette kunstutdanningen og det kunstneriske utviklingsarbeidet inn i større, mer helhetlige sammenhenger.

7. Utvalget har inntrykk av at institusjonene rekrutterer aktivt, og at de har fått erfaringer som gjør at rekrutteringen er mer målrettet nå enn da programmet var nytt. Det er grunn til å merke seg at flere institusjoner bevisst rekrutterer stipendiater til fagområder som de har gitt prioritet fordi de har eller ønsker å bygge et sterkt fagmiljø. Utvalget støtter dem som hevder at dette vil føre både til at institusjonene vil få søknader om prosjekter som er tydeligere, mer faglig spisset og dermed av høyere kvalitet, og at stipendiatene følgelig vil komme inn i fagmiljø som vil kunne bidra mer aktivt til stipendiatenes egen prosjektutvikling.

8. En økning av antallet ferdige stipendiater vil etter hvert kunne føre til at det ikke vil være så selvsagt som nå at det står stillinger eller engasjementer klare i institusjonene til å fange opp kandidatene. Utvalget vil anbefale at institusjonene, også i fellesskap på landsbasis, setter spørsmålet om hvordan de i framtiden best skal kunne gjøre seg nytte av den kompetanse som ferdige kunststipendiater representerer, på institusjonenes dagsorden.

9. Utvalget tar til etterretning at måten institusjonene organiserer og administrerer stipendiatenes virksomhet på, vil måtte variere, blant annet ut fra virksomhetens omfang og den enkelte institusjons struktur. Utvalget understreker viktigheten av at enhver institusjon som har stipendiater - mange eller få, har klare interne strukturer som tydeliggjør slike ansvars- og myndighetsforhold som kan sikre de beste forhold for stipendiatene og deres prosjekter, faglig, ressursmessig og administrativt.

10. Utvalget tolker materialet slik at programmets utvikling fra en sped begynnelse i 2003 til der det står i dag, som ett av de ledende programmer for KU i Europa, ikke minst skyldes programstyrets målrettede arbeid med fokus på faglig kvalitet, kunstnerisk profil og dyptgående refleksjon. Utvalget verdsetter den innsats PKU-styret har gjort, og tilrår at fremtidens ph.d.-programmer bygger videre på det grunnlag som er lagt.

11. Utvalget observerer en positiv utvikling når det gjelder stipendiatprogrammets internasjonale synlighet. Utvalget mener at institusjonene må legge stor vekt på internasjonal tilstedeværelse, kommunikasjon og samarbeid i årene som kommer, og bidra aktivt til at KU-stipendiatene blir innlemmet i relevante internasjonale nettverk av personer, institusjoner og organisasjoner.

12. Kvalitetsutvikling av tredjesyklusnivået må stå høyt på institusjonenes agenda. Utvalget støtter de forslag institusjonene mener bør gis prioritet, når stipendiatprogrammet skal danne grunnlag for institusjonsbaserte ph.d.-programmer i KU. Utvalget vil understreke betydningen av at de institusjoner som i framtiden har KU-stipendiater, samarbeider om videreutvikling av en felles forskerskole. Utvalget vil også tilrå institusjonelt samarbeid om videreutvikling av norsk KUs kvalitet og egenart.

2.3. Stipendiatenes selvevaluering

2.3.1. Innledning

Som ledd i utvalgets vurdering av Stipendiatprogrammet ble et spørreskjema sendt til samtlige tidligere og nåværende stipendiater i perioden fra 2010, i alt 83. Totalt er det kommet inn 60 svar som tilsvarer en svarprosent på ca. 72. Av de 60 som har svart, har 17 avsluttet sin stipendperiode. Besvarelsene fordeler seg på følgende fagområder: musikk: 26 av 34, visuell kunst: 17 av 25, scenekunst: 9 av 11, design: 5 av 9 (hvorav 1 avbrutt), arkitektur: 2 av 2 og film: 1 av 2.

De innkomne svarene varierer i omfang og grundighet. Noen har svart svært kort på hvert enkelt spørsmål, ofte bare med ja/nei, mens andre har drøftet og reflektert rundt de enkelte problemstillingene. Så godt som ingen har svart så omfattende som utvalget hadde antydnet. Det ligger i sakens natur at det først og fremst er de mer grundige svarene som har kunnet danne grunnlag for utvalgets oppsummering og vurdering. Samtidig har de korte svarene kunnet bidra til å styrke, eventuelt svekke tendenser i det mer nyanserte materialet.

I det følgende oppsummeres tendensene i de innkomne svarene. Utvalget har lagt særlig vekt på å trekke fram forhold som det mener vil være av betydning når det skal utvikles institusjonsbaserte ph.d.-programmer.

Utvalget har hatt tilgang til opplysninger om hvor i stipendperioden den enkelte informant er, og hvilket kunstområde den enkelte arbeider innenfor. Utvalget kjenner imidlertid ikke den enkelte informants navn eller hvilken institusjon vedkommende har vært eller er knyttet til. Dette har vi valgt for å sikre størst mulig grad av anonymitet.

I tillegg til å oppsummere stipendiatenes respons for hvert deltema gjør utvalget egne vurderinger og peker på forhold det mener det bør arbeides videre med. Disse oppsummeringene og utvalgsvurderingene baserer seg bare på stipendiatenes selvevaluering.

2.3.2. Søknadsperioden

1. Hvordan ble du kjent med programmet?

Svarene tyder på at stipendiatprogrammet er relativt godt kjent i kunstmiljøene. Blant stipendiatene er mange tydeligvis blitt kjent med det mens de var studenter på masternivå. Flere viser også til at de har kunstnerkolleger som er eller har vært stipendiater. Noen opplyser at de er blitt direkte kontaktet av institusjonene med anmodning om å søke. Noen relativt få oppgir at de er blitt oppmerksomme på programmet gjennom annonser, oppslag, internett, omtale i fagtidsskrifter og sosiale medier. Ingen av informantene hevder at det er vanskelig å få informasjon om programmet.

I og med at programmet har eksistert i 14 år, vil en vesentlig andel av de kunstnere som nå er i normal stipendiatalder, ha opplevd å ha stipendiater ved institusjonene mens de selv var studenter. Dette gjelder imidlertid ikke for kunstnere som har studert i utlandet.

Svarene tyder på at de institusjoner som har hatt en del stipendiater gjennom årene, gjør mer for å informere og tiltrekke seg stipendiater enn de institusjoner som ikke har hatt særlig mange.

Utvalgets hovedinntrykk er at stipendiatprogrammet er godt kjent i fagmiljøene. Det er viktig at institusjonene stadig søker å nå bredt ut med informasjon, både om programmets eksistens og om dets egenart.

2. Mottok du veiledning i arbeidet med søknaden? Eventuelt fra hvem?

Et stort flertall av stipendiatene svarer at de har mottatt veiledning i søknadsprosessen. Svarene er bare i begrenset grad spesifikke når det gjelder hvem de har mottatt veiledning av, og i hvilke faser i prosessen veiledningen har skjedd. Blant dem som er konkrete, opplyses at veiledning er gitt av tildelte professorer, dekaner og FoU-kontakter. Svarene tyder også på at enkelte søkere selv har oppsøkt fagpersoner de har ønsket å drøfte sine søknader med.

Svarene viser at søkerveiledningen er bedre organisert ved noen institusjoner enn ved andre, og at den er bedre tilrettelagt nå enn da programmet var nytt. Det stipendiatenes svar får fram bare i begrenset grad, er hvilken interesse den enkelte søker har vist for å få veiledning i søknadsfasen, og hvilke initiativ de tok overfor institusjonen.

Svarene kan tyde på at ved enkelte institusjoner tilbys veiledning først når institusjonen har akseptert en søknad. Veiledningen vil da ha som formål å forbedre søknaden med tanke på aksept på programnivå.

Utvalget mener det er viktig at institusjonene tilbyr søkerveiledning som bidrar til å sikre at de mest interessante og best kvalifiserte søkerne blir tatt opp i programmet. Veiledningen må være av høy faglig kvalitet, og den må være strukturert slik at både søkere og veiledere vet hvilke rammer tjenesten har. Veiledningen bør omfatte både fagspesifikke forhold knyttet til den enkelte søkers prosjekt, og mer formelle sider ved en stipendsøknad, blant annet budsjettering.

3. Hvilken betydning hadde veiledningen for utformingen av søknaden?

De fleste stipendiatene gir uttrykk for at den veiledningen de fikk, var viktig. Den blir karakterisert som «av stor betydning», «viktig», «verdifull» og «avgjørende». Informantene legger imidlertid vekt på veiledningens betydning for forskjellige sider av søknaden. Flere har hatt god hjelp til å spisse, avgrense og klargjøre prosjektet. Noen peker på at veiledningen har bidratt til begrepsavklaring, mens andre fremhever at de fikk hjelp til å gi søknaden en god form og et holdbart budsjett. Én stipendiat skriver: «Både faglig, og som motivasjon under prosessen ... [var veiledningen] ... med på å bevisstgjøre meg både i forhold til bruk av metode og for å finne kjernen i selve prosjektet mitt.» En annen skriver: «Veiledningen var avgjørende, og førte til flere runder av total omformulering av søknaden.» Ytterligere én skriver at veilederen også ved flere anledninger «trente på intervjuet», noe som «var til stor hjelp».

Ingen av alle dem som oppgir at de har mottatt veiledning i søkeprosessen, er negative til det de har opplevd. Selv om de har ulike erfaringer om hva som ble vektlagt i veiledningen - enten det var institusjonens prioritering eller deres egen - beskriver de veiledningen som svært viktig.

Utvalget observerer at de fleste søkere har mottatt veiledning i søknadsprosessen. Materialet gir ikke grunnlag for å trekke slutninger om forholdet mellom veiledningens kvalitet og omfang og prosjektenes vellykkethet når det gjelder gjennomføring og sluttevaluering. Utvalget vil oppfordre institusjonene til å evaluere sine søkerveiledningsprogram fra tid til annen.

2.3.3. Faglig miljø for prosjektet

4. Hadde institusjonen et relevant faglig miljø for prosjektet ditt?

De aller fleste stipendiatene svarer ja på dette spørsmålet. Noen få svarer «ja, men» eller «delvis», mens et lite antall svarer negativt. Tilsynelatende har altså de fleste et positivt forhold til det fagmiljø de har arbeidet eller fortsatt arbeider i. De positive svarene underbygges med at institusjonen har

- Et miljø som gir mulighet for kontakt og kommunikasjon på tvers av fag- og kunstgrenser.

- Et bredt fagmiljø som gir mulighet for å drøfte forskjellige sider av prosjektet med kompetente fagpersoner.
- Høyt kompetente kunstnere med interesser og kompetanse som grenser til prosjektet.
- Et fagmiljø som aktivt viser interesse for prosjektet og er lyttende til ny kunnskap.
- Et fagmiljø som opprettholder en diskurs om KU og bidrar til å bygge teori for FoU-arbeid.
- Gode fasiliteter (verksteder, scener, øverom etc.) og fagpersoner som kan bidra til at disse kan benyttes på en effektiv måte i prosjektet.
- Flere stipendiater i miljøet og tilrettelagt samarbeid mellom dem.
- En ledelse/fagpersoner som bidrar aktivt til å bygge et eksternt fagmiljø rundt prosjektet.

Selv om de fleste svarer ja på spørsmålet om institusjonen har et relevant fagmiljø for prosjektet, gir de utfyllende kommentarene også inntrykk av at ganske mange stipendiater ikke opplever optimale faglige rammer rundt sitt arbeid. Det er flere begrensende forhold som går igjen hos så vidt mange at de er verd å legge vekt på, først og fremst at

- Fagmiljøet er lite.
- Fagmiljøet mangler spisskompetanse på prosjektets fagfelt.
- Det er manglende eller begrenset interesse i miljøet for prosjektet, at det er vanskelig å bli integrert.
- Det tar uforholdsmessig lang tid å bli kjent med fagmiljøet.
- Sentrale fagpersoner i miljøet sluttet i sine stillinger (åremål) i løpet av stipendperioden uten å bli erstattet.
- Utenomfaglige forhold ved institusjonen, så som omorganisering, flytting og lignende, har svekket konsentrasjonen om den faglige virksomheten.

Oppsummert er det særlig to typer forhold som går igjen som negative. Det første går på *fagmiljøenes sammensetning*. Mange av de miljøene stipendiatene arbeider i, oppleves som små og med begrenset kompetanse i forhold til stipendprosjektene. Noen miljø synes å kompensere for sin begrensning ved å bidra til at stipendiaten får faglige kontakter utenfor institusjonen. Enkelte stipendiater synes tilfreds med slike ordninger, mens flere gir uttrykk for at de savner den daglige omgangen med fagpersoner som har faglige forutsetninger for å bidra til prosjektenes utvikling.

Det andre gjelder *miljøenes inkludering* av stipendiatene og deres prosjekter i institusjonens faglige virksomhet. Svarene tyder på at enkelte stipendiater føler seg alene i miljøet. Blant annet synes det som om ikke alle institusjoner har lagt til rette for at stipendiaten får tilstrekkelig anledning til å presentere arbeidet sitt for kolleger og slik få den støtte og faglig motstand som kan bidra til framdrift i arbeidet. Hvorvidt dette først og fremst skyldes manglende erkjennelse fra fagmiljøets side av viktigheten av dette for stipendiatene, begrensede ressurser, manglende interesse for prosjektenes faglige innhold eller svake strukturer rundt institusjonens FoU-virksomhet i sin alminnelighet, gir ikke materialet grunnlag for å si noe sikkert om.

Utvalget slår fast at de fleste stipendiatene er rimelig godt fornøyd med det institusjonenes fagmiljø bidrar med. Det er samtidig tydelig at situasjonen ikke er optimal for alle. Utvalget understreker det ansvar institusjonene har for aktivt å legge til rette for at stipendiatene skal kunne gjennomføre sine prosjekter. De må sikre veiledning på høyt faglig nivå, ta ansvar for innlemmelse i fagmiljøet, legge til rette for deltakelse i faglige diskusjoner, blant annet gjennom presentasjoner av eget arbeid på flere stadier i prosjektperioden, bidra til at stipendiaten blir del av et større, utenom-institusjonelt fagmiljø, nasjonalt og internasjonalt, og gi stipendiaten praktiske arbeidsvilkår som står i rimelig forhold til prosjektets egenart.

5. Hvordan fungerte seminarer og samlinger arrangert av PKU som faglig relevante miljø for deg?¹¹

De fleste stipendiatene gir uttrykk for at PKUs samlinger og seminarer er viktige. Samtidig legger flere av dem fram kritiske kommentarer. Materialet tyder på at det som oppleves som verdifullt ved samlingene, varierer en god del mellom stipendiatene.

Av forhold som har gitt utbytte for flere, nevnes blant annet følgende:

- Samlingene har gitt en dypere innsikt i hva som forventes av en stipendiat.
- Samlingene har gitt innsikt i KU som fagfelt.
- Samlingene har skapt verdifull kontakt mellom stipendiater, både innen samme fagfelt og på tvers av fagfelt.
- Samlingene har bidratt til å utvikle metode-forståelse.
- Det har stor verdi å måtte presentere eget prosjekt for andre, blant annet ved å måtte sette ord på relativt kompliserte faglige forhold. En stipendiat skriver: «Vi kommer fra veldig forskjellige felt, de fleste fjernt fra mitt, og selv om det jeg har gjort mest av på disse samlingene er å prøve å forenkle og forklare det jeg holder på med, heller enn å grave i det komplekse i det, har det vært bra å øve på å sette ord på tingene, og prøve å formidle det på best mulig måte, som i seg selv også gir ny innsikt.»
- Det er viktig å oppleve å være del av noe større og landsomfattende.
- Samlingene har gitt kontakt med internasjonale tendenser og perspektiver.
- Samlingene har formidlet konkret kunnskap, blant annet om metode, åndsverkslovgivning og etikk.

Selv om PKU-samlingene synes viktige for de fleste, viser svarene behovet for å arbeide videre med slike samlings fremtidige innhold og form. Momenter som nevnes i den sammenheng er:

- «Konflikten» mellom behovet for å treffe fagkolleger innen samme felt for å kunne gå inn i mer dyptloddende samtaler om eget prosjekt, og den store faglige bredden som preger samlingene, og som kan føre til at diskusjonen rundt det enkelte prosjekt oppleves som overflatisk.

¹¹ Verken i spørsmålsstillingene til informantene eller i svarene skilles det i vesentlig grad mellom de forskjellige typer av seminarer og samlinger som PKU-styret arrangerte. Det gjøres det heller ikke i dette dokumentet.

- Det tverrkunstneriske perspektivet som preger samlingene, gjør at det kan ta lengre tid å få i gang interessante diskusjoner, «man må gjennom overflatesammenligninger, og spørsmål som er grunnleggende uinteressante for stipendiatens arbeid». Flere stipendiater viser til SAAR-samlingene som et godt eksempel på en arena som gir rom for å gå i dybden.
- Behovet for at det er tilstrekkelig tid til å gå i dybden på de enkelte prosjekter.
- Samlingenes rammer, blant annet presentasjonsformatene, rommene og stedene som må tilpasses prosjektenes egenart.

Oppsummert viser materialet at stipendiatene har (hatt) utbytte av å møte hverandre, få kontakter, få innsikt i andre stipendiaters arbeid, oppleve samtaler og diskusjoner rundt enkeltprosjekter, møte fagpersoner fra et større internasjonalt miljø, og få ny kunnskap om FoU-arbeid i sin alminnelighet og KU i særdeleshet. Det synes også å være av verdi for svært mange at de må presentere egne prosjekt, altså sette ord på målsettinger, metodevalg, utfordringer og foreløpige resultater. Utbyttet er mer usikkert når det gjelder det spesifikt faglige for den enkelte stipendiat. Bare noen få hevder at de har fått innspill på samlingene som direkte har påvirket prosjektets innretning.

Utvalget mener det er viktig at KU-stipendiatene møtes på tvers av fag og institusjonstilknytning, og observerer at de fleste stipendiatene synes å verdsette slike samlinger. Samtidig ser utvalget at det blant stipendiatene fremmes viktige synspunkter på samlingenes form og plassering. Utvalget vil tilrå at institusjonene jevnlig evaluerer fellessamlingene. Utvalget vil også understreke viktigheten av at det arrangeres samlinger som er fagspesifikke, der stipendiatenes prosjekter kan danne utgangspunkt for samtaler og drøftinger som går i dybden, og som dermed vil kunne bidra til verdifulle justeringer av prosjektene underveis.

2.3.4. Formidling om prosjektet

De innkomne svarene om formidling er svært uensartete, først og fremst fordi svarene i stor grad er nært knyttet til det enkelte prosjekts egenart. Variasjonen i svarene er også en følge av at stipendiatene er på høyst ulike stadier i sine stipendperioder, og av at graden av grundighet i besvarelsene varierer.

Vi velger å trekke fram noen av de forhold som blir omtalt i materialet, forhold vi mener det er viktig å merke seg når institusjonsbaserte ph.d.-programmer skal utvikles med bakgrunn i erfaringene fra stipendiatprogrammet. Noen av disse forholdene kan være trukket fram av bare én enkelt stipendiat, mens andre er berørt av flere.

6. Hvordan, når og for hvem formidlet du om prosjektet ditt underveis i perioden - i institusjonen og utenfor institusjonen?

Et hovedinntrykk er at stipendiatene er aktive og initiativrike når det gjelder å komme ut med informasjon om prosjektene sine. De fleste, kanskje med unntak av noen som nylig har påbegynt sin periode, viser til at de har presentert prosjektene sine på flere stadier i prosjektutviklingen og i forskjellige fora i sine institusjoner. Men materialet viser også nokså klart at det er stor forskjell på hvordan institusjonene legger til rette for presentasjoner og diskusjoner. Noen har spesielle institusjonsetablerte fora der stipendiater med jevne mellomrom ikke bare kan, men forventes å presentere sine prosjekter, og der det legges opp til forberedte samtaler og diskusjoner om prosjektpresentasjonene. Dette blir verdsatt av stipendiatene. På noen institusjoner, hvor institusjonen ikke selv har etablert slike fora, har stipendiatene selv tatt initiativ til

regelmessige samlinger. Noen informanter savner synlige strukturer rundt intern formidling, og noen gir uttrykk for at interessen for deres prosjekt i egen institusjon har vært liten.

Når det gjelder ekstern formidling nasjonalt og internasjonalt, er det stor forskjell på hvilke erfaringer stipendiatene kan vise til. Materialet gir inntrykk av at en vesentlig del av den eksterne formidlingen er initiert av stipendiatene selv gjennom deres kunstnernettverk av enkeltpersoner og organisasjoner. Andre er aktive i å oppsøke fagpersoner og -miljø i stipendperioden. Flere informanter peker på at veilederne har bidratt til kontakter i større fagmiljø, både nasjonalt og internasjonalt.

Materialet viser at stipendiatene retter formidlingen sin spesielt mot tre målgrupper. En vesentlig del av dem har presentert arbeidene sine på seminarer og konferanser for *fagfeller* som har kompetanse som ligger tett opp til stipendiatens, og som, på grunnlag av formidlingen, kan bidra direkte gjennom diskusjoner til videreutvikling av prosjektet. Enkelte kan også vise til at de har publisert artikler eller essays i fagspesifikke publikasjoner.

Mange stipendiater søker bevisst faglige sammenhenger der de får møte fagpersoner med *annen kompetanse* og andre perspektiver enn deres egen. Flere av informantene skriver med begeistring om SAAR-samlingene og andre tilsvarende tverrfaglige og tverrkunstneriske fora der det er godt med tid og rom for grundige debatter på grunnlag av prosjektpresentasjoner. Også på det interne plan er det tydelig at mange stipendiater bevisst sørger for å formidle om prosjektet til kolleger fra kunstområder som de mener kan gi nye perspektiver til eget arbeid. Flere viser til at de er blitt inspirert til dette ved å ha møtt stipendiater og veiledere fra andre kunstområder enn deres eget på PKU-samlingene.

Noen av stipendiatene fremhever formidling til et *allment publikum* som viktig for dem. De som viser til at de har gjennomført konkrete formidlingstiltak av denne typen, begrunner det for det første med at det bidrar til å gjøre prosjektene deres bredt kjent, og, for det andre, at det oppleves som lærerikt å måtte tilrettelegge presentasjonen av et komplisert fagstoff slik at det kan gi mening for et publikum som ikke er fagfolk innen kunstfag.

Stipendiatene er ulike i sine valg av målgrupper og formidlingsarenaer. Men det som synes å være felles for de fleste, er at de søker formidlingsarenaer som kan føre til dialog, samtale og diskusjon, og som dermed kan bidra til videreutvikling av prosjektet.

Utvalget registrerer at de aller fleste stipendiatene synes å være aktivt engasjert i formidling rundt sine prosjekter. Det meste av formidlingen er «her-og-nå»-formidling. Materialet tyder på at stipendiatene i liten grad vektlegger publisering som vil gjøre prosjektene permanent tilgjengelige for andre. Utvalget tolker materialet slik at det gjenstår ganske mye før alle institusjonene har en bevisst tilrettelagt struktur som sikrer stipendiatene de beste formidlingsmuligheter ut fra stipendiatenes egne valg og interesser og det enkelte prosjekts egenart. Ei heller virker det som om institusjonene i særlig grad forventer at stipendiatene publiserer, selv om dokumentering i et varig format er et reglementsfastet krav¹². Utfordringer knyttet til formidling kan synes størst i de institusjonene som har små fagmiljø der stipendiatene lett opplever seg som alene. Utvalget oppfordrer institusjonene til å sikre gode strukturer og rutiner for stipendiatenes formidling. Kravet til publisering må vies særlig oppmerksomhet.

¹² Retningslinjer for stipendiatprogrammet, 2014, § 18.

7. Hvilken faglig betydning hadde denne formidlingen for deg?

Stipendiatene ble spurt om hvorvidt formidlingen ga faglige innspill som fikk viktige konsekvenser for prosjektet, og om hvordan formidlingen fungerte i forhold til å utvikle refleksjon om prosjektet.

Det er knapt noen informant som ikke vurderer formidlingsvirksomheten som viktig. Svært mange peker på at forutsetningen for å få tilbakemeldinger, kritikk og innspill på prosjektarbeidet, er at arbeidet presenteres, og at det i hvert enkelt tilfelle presenteres på en slik måte at det gir mottakerne grunnlag for å respondere på en betydningsfull måte. I materialet pekes det også på at presentasjoner er av betydning for å bli akseptert i fagmiljø, både i interne miljø på egen institusjon, og i eksterne miljø nasjonalt og internasjonalt.

En gjennomgående kommentar fra informantene er at både forberedelsen til og gjennomføringen av formidling krever at tanken skjerpes, at prosjektets mål og retning tydeliggjøres, og at man finner et hensiktsmessig språk for formidlingen. Ikke få hevder at disse prosessene i seg selv har bidratt til at refleksjonen om prosjektet har fått tydeligere retning. En av stipendiatene skriver ut fra erfaringer med å presentere i tverrkunstneriske fora: «Den viktigste faglige betydningen ved de ulike foraene hvor jeg har presentert har nok vært nødvendigheten av å måtte formulere tanker, ideer og refleksjoner underveis. Samtidig har de vært en påminner om viktigheten av å søke et felles tverrfaglig språk. [...] Det har tidvis vært utfordrende å få i gang samtaler hvor prosjektets kjerne har kunnet bli diskutert. Dette skyldes selvfølgelig manglende evne til eller erfaring med å fremheve de aspektene jeg selv har opplevd relevante for de ulike seminarene.»

Ett av de viktigste og kanskje mest krevende temaene som berøres i flere av svarene, er forholdet mellom den kunstneriske utviklingsprosessen, refleksjonen og formidlingen. Materialet tyder på at de senere års stipendiater er mer bevisst på at refleksjonen er en integrert del av den kunstneriske prosessen, og at et slikt forhold mellom prosess og refleksjon må få konsekvenser for formidlingen. Én stipendiat skriver: «Jeg utviklet etterhvert en type performancepresentasjon som jeg videreutvikler som et eget kunstnerisk uttrykk», mens en annen ser slik på dette forholdet: «The work itself is the means of developing reflection, the dissemination can be one place or way for that to take place, in some cases maybe making me articulate in specific ways I would not have done otherwise. But I see it in continuity with the practice.» Ytterligere én skriver: «Jeg ser på selve formidlingen som en helt sentral del av det kunstneriske utviklingsarbeidet, og som kunstnerisk arbeid i seg selv. [...] Det å presentere offentlig innebærer en dypere refleksjon rundt sammenhenger, og rundt hva og på hvilken måte det jeg presenterer gir ny innsikt i prosjektet.»

I det videre arbeidet med å utvikle institusjonsbaserte ph.d.-programmer mener utvalget at forholdet mellom den kunstneriske utviklingsprosessen, refleksjonen om denne prosessen, og formidlingsformer må vies stor oppmerksomhet, ikke minst for å utvikle formidlingsformer som reflekterer prosjektenes egenart. Utvalget forutsetter at institusjonene tar initiativ til at slike sentrale tema stadig blir utforsket og drøftet, både lokalt, nasjonalt og i internasjonale fora. Utvalget vil også understreke viktigheten av at formidlingsforberedelse inngår i veilederes og vertsinstitusjoners ansvarsområde overfor stipendiatene.

8. Formidlingens nytte for tverrkunstnerisk refleksjon og kommunikasjon

Svært få av stipendiatene svarer direkte på dette spørsmålet ut over å ytre seg om den betydning samarbeid og kommunikasjon med kunstnere fra andre kunstarter har hatt for deres utviklingsprosjekter, og om betydningen av formidling som sådan i arbeidsprosessen (se ovenfor)¹³.

Det ligger i de vurderingene flere av stipendiatene gjør av formidling i tverrkunstneriske sammenhenger, at innspill og kommentarer fra andre kunstfelts perspektiver i mange tilfeller har bidratt positivt til utviklingen av eget prosjekt. Følgende utsagn fra en stipendiat sier det mange gir uttrykk for: «... jeg [har] stor nytte av det tverrkunstneriske, og ser det som noe av det viktigste for utviklingen av mitt prosjekt/arbeid. Generelt tror jeg dette er med til å skubbe mange prosjekter videre inn i uventede diskusjoner/refleksjoner [...]». Vedkommende skriver videre at interaksjon med kunstnere fra andre kunstområder gjør at man blir «flinkere til å flytte sitt fokus rundt - velge mer bevisste strategier for formidling - som kan få prosjektet (og en selv som skaper) til å vokse».

Selv om noen uttrykker en viss skepsis til verdien av tverrkunstnerisk kommunikasjon, blant annet at den innebærer en fare for overflatskhet, mener de fleste at den tverrkunstneriske plattformen som programmet er bygget på, er viktig i KU. Én stipendiat hevder at nettopp det tverrkunstneriske gjør det norske stipendiatprogrammet unikt: «[...] det norske har varit exceptionellt med sitt fokus på att dela konstnärliga praktik och att föra i hop som på SAAR workshops presentationer, möten för att kunna dela och se vad som är likt och vad som skiljer sig.»

Utvalget observerer at formidling i tverrkunstneriske fora bidrar til verdifull kommunikasjon på tvers av kunstfeltene. Samtidig viser materialet at stipendiatene bare i begrenset grad har et bevisst og artikulert forhold til hva som ligger i tverrkunstnerisk refleksjon. Utvalget mener at institusjonene må arbeide videre med å utforske potensialet i tverrkunstnerisk kommunikasjon og interaksjon i reflekterende kunstnerisk utviklingsarbeid.

2.3.5. Fullførte stipendiatprosjekter

De følgende spørsmålene ble stilt til stipendiater som har fullført sine prosjekter. I alt 17 personer har levert svar.

9. Hvilke viktige erfaringer fikk du fra presentasjon og evaluering av kunstnerisk resultat, ledsagertekst med kritisk refleksjon og dokumentasjon av arbeidsprosessen, og den avsluttende muntlige gjennomgangen (disputasen)?

I tillegg til at relativt få tidligere stipendiater har besvart selvevalueringsskjemaet, begrenses materialet ytterligere av at flere av dem som har svart, ikke har vært spesielt spesifikke i sine vurderinger av de forskjellige delene av sluttevalueringen. Blant dem som har svart, har sannsynligvis noen avsluttet etter bestemmelser i det opprinnelige reglementet og noen etter reglementet fra 2014/15. Det er ikke opplyst i det enkelte svar hvilken ordning som ligger til grunn. De fleste svarene omtaler alle sider av sluttevalueringen samlet, det vil si presentasjonen og evalueringen av det kunstneriske

¹³ Kravene til refleksjon og kunstnerisk prosjekt ble endret i 2014. Det kan forklare noe varierende svar. Det viser også at PKU arbeidet aktivt med spørsmålet om forholdet mellom kunstprosessen og refleksjonen.

resultat, ledsagertekst med refleksjon og dokumentasjon av arbeidsprosessen, og disputasen. Av den grunn omtaler vi dette samlet i det følgende.

Materialet gir ikke grunnlag for å se noen tydelige tendenser i de ferdige stipendiatenes vurdering av sluttevalueringen, bortsett fra en viss glede over å ha gjennomført og en faglig tilfredsstillelse over å ha maktet å samle trådene i til dels kompliserte prosjekter som inneholder både kunstneriske uttrykk av høy kvalitet og refleksjon rundt spesifikke sider ved kunstneriske prosesser og ytringer.

Men materialet inneholder en del verdifulle kommentarer som det er grunn til å merke seg:

- For noen er den kunstneriske produksjonen av så vidt stort omfang at de ressursene som stilles til disposisjon i programmet, langt fra er tilfredsstillende. Gjennomføring av en del av prosjektene vil være avhengig av støtte utenfra, for eksempel i form av samarbeid med kunstinstitusjoner (teatre, museer etc.). Tilgangen til slikt samarbeid kan variere, og vil for enkelte representere et krevende usikkerhetsmoment langt inn i den kunstneriske prosessen.
- Kommentarene tyder på at det enkelte ganger er (eller var etter opprinnelig reglement) litt uklart hvilket materiale som skal leveres i hvilken rekkefølge og på hvilket tidspunkt i sluttevalueringsfasen.
- Flere peker på viktigheten av evalueringsuttalelsen fra komiteen. Noen stipendiatere har opplevd at deres bedømmelseskomité har vært svært grundig, og har satt stor pris på det. Dette utsagnet oppsummerer det flere skriver: «Jeg hadde stor nytte av evalueringsuttalelsen til komiteen. Denne var den sterkeste faglige tilbakemeldingen jeg har fått i prosjektet og veldig nyttig.» I tillegg til at komiteuttalelsene har vært viktige dokumenter både for egenutvikling og i arbeidet for å få oppdrag eller stillinger, peker et par av stipendiatene på hvor viktig uttalelsen var når disputasen skulle planlegges. En stipendiat skriver: «Komiteen gjorde en usedvanlig god jobb med å skrive lengre og konstruktive tilbakemeldinger, etter konserten og etter levering av kritisk refleksjon. Dette gav en meget god mulighet til å være forberedt til disputasen. Min innledende Viva Voce-presentasjon ble delvis lagt opp etter spørsmål som komiteen hadde formulert [...]».
- Stipendiatene har opplevd disputasen nokså forskjellig, både når det gjelder format, forberedelse, rolleforståelse blant bedømmelseskomitemedlemmer og ytre rammer.

Utvalget observerer at ikke alle institusjoner har funnet en fullgod form på disputasene. Utvalget vil understreke viktigheten av at alle involverte må ha grundig kjennskap til målet og rammene for viva voce. Institusjonene må ta ansvar for at bedømmelseskomiteene får grundig innsikt i stipendiatprogrammets egenart og det reglementet som styrer det. De må sørge for at både kandidat og komité bidrar til at disputasen blir en «samtale» mellom fagfeller og på høyt faglig nivå, og at responsen fra komiteens medlemmer (opponenter) blir saklig, åpen og troverdig. De må også se til at disputasen gjøres godt kjent i relevante fagkretser.

10. Har prosjektet ditt bidratt til at institusjonens faglige og utdanningsmessige profil har forandret seg, eventuelt resultert i nye fag eller emner, nye formidlingsformer o.l.?

Bare elleve informanter har kommentert dette spørsmålet. De svarene som er levert, tyder på at de ferdige stipendiatene i liten grad føler seg kompetente til å besvare akkurat dette spørsmålet. Noen få svarer at de er usikre på betydningen av deres prosjekt for institusjonen, mens flere er i en situasjon der de nå underviser på den institusjonen der de gjennomførte stipendprosjektet, og derfor har mulighet til selv å la det få betydning. Flere av disse skriver positivt at stipendprosjektene deres har hatt betydning, uten at dette i særlig grad konkretiseres. Det som imidlertid går igjen, er at prosjektene har bidratt til en større bevissthet om hva kunstneriske utviklingsarbeid er, og til at en slik bevissthet i noen grad nå preger studieinnholdet, spesielt på MA-nivå.

Én av dem som uttrykker usikkerhet om betydningen for institusjonen, legger til at betydningen vil være avhengig av hvilke lærere som er der for å nyttiggjøre seg stipendiatens arbeid. Dette kan muligens tolkes slik at det ikke er selvsagt på institusjoner med mange lærere i åremålsstillinger, at de lærere som ble kjent med og interessert i stipendprosjektet, fortsatt er der etter stipendperiodens avslutning.

Det materialet som foreligger fra tidligere stipendiater, er for spinkelt til at utvalget kan se noen klare tendenser. Det faktum at flere av informantene ikke har besvart akkurat dette spørsmålet, kan muligens underbygge den fornemmelse de få svarene gir, nemlig at den institusjonelle virkningen av stipendprosjektene i liten grad har vært et tema i dialogen mellom institusjonene og stipendiatene. Hvis det er et tegn på at institusjonene ikke er seg bevisst stipendprosjektene langsiktige virkning inn i fagmiljøene, er det, etter utvalgets mening, betenkelig. Da har ikke institusjonene utnyttet den viktige fagressurs stipendiatenes utviklingsprosjekter er.

Utvalget vil anbefale at institusjonene, gjennom dialog med stipendiatene, klargjør og synliggjør for internt fagmiljø hvilken påvirkning stipendiatenes utviklingsprosjekter vil kunne ha både i institusjonen og for et bredere fagmiljø.

11. Betydning for yrkeskarrieren

De ferdige stipendiatene ble også spurt om de har søkt og fått en relevant stilling i en høyere utdanningsinstitusjon etter å ha gjennomført programmet, og om deres aktivitet og utvikling som kunstner er blitt påvirket av å ha gjennomført stipendiatprogrammet.

Seks av de 17 som har svart, har valgt ikke å gi kommentarer til spørsmålet om hvilken betydning gjennomføring av stipendiatprogrammet har hatt for deres yrkeskarriere og utvikling som kunstner. Av de elleve som har svart, viser knapt halvparten til at de har fått stillinger, men gir i svært begrenset grad vurderinger av hvilken betydning arbeidet som stipendiat har hatt i den sammenheng. Noen hadde allerede stillinger som de gikk tilbake til etter endt stipendperiode. De fleste av dem som nå sitter i faglige stillinger, arbeider ved UH-institusjoner, enten i faste stillinger eller i engasjementer. Av de to som er engasjert i utlandet, oppgir den ene å være tilsatt ved en institusjon i Tyskland som skal utvikle et program innen artistic research. To av informantene har fått stillinger ved andre institusjoner som tilsetter personer med høyt spesialisert fagkompetanse (et museum og NOTAM).

Når det gjelder stipendiatprogrammets betydning for informantenes kunstneriske aktivitet og utvikling, svarer de fleste at den faglige fordypningen i stipendiatprogrammet har hatt

positiv innvirkning på deres arbeid som kunstnere. En informant skriver at stipendperioden har påvirket «i veldig stor grad», mens en annen hevder at den har vært «avgjørende».

Utvalget konstaterer at stipendperioden synes å ha hatt positiv virkning på dem som har fullført, selv om materialet ikke gir grunnlag for å trekke bastante konklusjoner. Det er imidlertid to forhold utvalget mener at institusjonene bør arbeide videre med:

- *Stipendarbeidets betydning for stipendiatens yrkesmessige situasjon etter avsluttet stipendperiode bør inngå i institusjonens dialog med stipendiaten mot slutten av stipendperioden. Det vil bidra til å bevisstgjøre stipendiaten på hvordan vedkommende best kan bygge videre på erfaringene fra stipendperioden, enten det er som tilsatt i en faginstitution, eller som utøvende kunstner.*
- *Institusjonene bør se sine stipendiatere som en faglig ressurs, også etter at stipendperioden er avsluttet, og bør praktisere en form for alumni-politikk for å kunne dra nytte av de erfaringer tidligere stipendiatere har gjort.*

2.3.6. Hovedkonklusjoner basert på stipendiatenes innspill

1. Utvalgets hovedinntrykk er at stipendiatprogrammet er godt kjent i fagmiljøene. Det er viktig at institusjonene stadig søker å nå bredt ut med informasjon, både om programmets eksistens og om dets egenart.
2. Utvalget mener det er viktig at institusjonene tilbyr søkerveiledning som bidrar til å sikre at de mest interessante og best kvalifiserte søkerne blir tatt opp i programmet. Veiledningen må være av høy faglig kvalitet, og det må være kjent for både søkere og veiledere hva tjenesten omfatter. Veiledningen bør omfatte både fagspesifikke forhold knyttet til den enkelte søkers prosjekt, og mer formelle sider ved en stipendsøknad, blant annet budsjettering.
3. Utvalget observerer at de fleste søkere har mottatt veiledning i søknadsprosessen. Materialet gir ikke grunnlag for å trekke slutninger om forholdet mellom veiledningens kvalitet og omfang og prosjektenes vellykkethet når det gjelder gjennomføring og sluttevaluering. Utvalget vil oppfordre institusjonene fra tid til annen å evaluere sine rutiner for søkerveiledning.
4. Utvalget slår fast at de fleste stipendiatene er rimelig godt fornøyd med det institusjonenes fagmiljø bidrar med. Det er samtidig tydelig at situasjonen ikke er optimal for alle. Utvalget understreker det ansvar institusjonene har for aktivt å legge til rette for at stipendiatene skal kunne gjennomføre sine prosjekter. De må sikre veiledning på høyt faglig nivå, ta ansvar for innlemmelse i fagmiljøet, legge til rette for deltakelse i faglige diskusjoner, blant annet gjennom presentasjoner av eget arbeid på flere stadier i prosjektperioden, bidra til at stipendiaten blir del av et større, utenom-institusjonelt fagmiljø, nasjonalt og internasjonalt, og gi stipendiaten praktiske arbeidsvilkår som står i rimelig forhold til prosjektets egenart.
5. Utvalget mener det er viktig at KU-stipendiatene møtes på tvers av fag og institusjonstilknytning, og observerer at de fleste stipendiatene synes å verdsette slike samlinger. Samtidig ser utvalget at det blant stipendiatene fremmes viktige synspunkter på samlingenes form og plassering. Utvalget vil tilrå at institusjonene jevnlig evaluerer fellessamlingene. Utvalget vil også understreke viktigheten av at det arrangeres samlinger som er fagspesifikke, der stipendiatenes prosjekter kan danne utgangspunkt for samtaler

og drøftinger som går i dybden, og som dermed vil kunne bidra til verdifulle justeringer av prosjektene underveis.

6. Utvalget registrerer at de aller fleste stipendiatene synes å være aktivt engasjert i formidling rundt sine prosjekter. Det meste av formidlingen er «her-og-nå»-formidling. Materialet tyder på at stipendiatene i liten grad vektlegger publisering som vil gjøre prosjektene permanent tilgjengelige for andre. Utvalget tolker materialet slik at det gjenstår ganske mye før alle institusjonene har en bevisst tilrettelagt struktur som sikrer stipendiatene de beste formidlingsmuligheter ut fra stipendiatenes egne valg og interesser og det enkelte prosjekts egenart. Ei heller virker det som om institusjonene i særlig grad aktivt forventer at stipendiatene publiserer, selv om dokumentering i et varig format er et reglementsfastet krav. utfordringer knyttet til formidling kan synes størst i de institusjonene som har små fagmiljø der stipendiatene lett opplever seg som alene. Utvalget oppfordrer institusjonene til å sikre gode strukturer og rutiner for stipendiatenes formidling. Kravet til publisering må vies særlig oppmerksomhet.

7. I det videre arbeidet med å utvikle institusjonsbaserte ph.d.-programmer mener utvalget at forholdet mellom den kunstneriske utviklingsprosessen, refleksjonen om denne prosessen, og formidlingsformer vies stor oppmerksomhet, ikke minst for å utvikle formidlingsformer som reflekterer prosjektenes egenart. Utvalget forutsetter at institusjonene tar initiativ til at slike sentrale tema stadig blir utforsket og drøftet, både lokalt, nasjonalt og i internasjonale fora. Utvalget vil også understreke viktigheten av at formidlingsforberedelse inngår i veilederes og vertsinstitusjoners ansvarsområde overfor stipendiatene.

8. Utvalget observerer at formidling i tverrkunstneriske fora bidrar til verdifull kommunikasjon på tvers av kunstfeltene. Samtidig viser materialet at stipendiatene bare i begrenset grad har et bevisst og artikulert forhold til hva som ligger i tverrkunstnerisk refleksjon. Utvalget mener at institusjonene må arbeide videre med å utforske potensialet i tverrkunstnerisk kommunikasjon og interaksjon i reflekterende kunstnerisk utviklingsarbeid.

9. Utvalget observerer at ikke alle institusjoner har funnet en fullgod form på disputasene. Utvalget vil understreke viktigheten av at alle involverte må ha grundig kjennskap til målet og rammene for viva voce. Institusjonene må ta ansvar for at bedømmelseskomiteene får grundig innsikt i stipendiatprogrammets egenart og det reglementet som styrer det. De må sørge for at både kandidat og komité bidrar til at disputasen blir en «samtale» mellom fagfeller og på høyt faglig nivå, og at responsen fra komiteens medlemmer (opponenter) blir saklig, åpen og troverdig. De må også se til at disputasen gjøres godt kjent i relevante fagkretser.

10. Utvalget vil anbefale at institusjonene, gjennom dialog med stipendiatene, klargjør og synliggjør for internt fagmiljø hvilken påvirkning stipendiatenes utviklingsprosjekter vil kunne ha både i institusjonen og for et bredere fagmiljø.

11. Utvalget konstaterer at stipendperioden synes å ha hatt positiv virkning på dem som har fullført, selv om materialet ikke gir grunnlag for å trekke bastante konklusjoner. Det er imidlertid to forhold utvalget mener at institusjonene bør arbeide videre med:

- Stipendarbeidets betydning for stipendiatens yrkesmessige situasjon etter avsluttet stipendperiode bør inngå i institusjonens dialog med stipendiaten mot slutten av stipendperioden. Det vil bidra til å bevisstgjøre stipendiaten på hvordan vedkommende best kan bygge videre på erfaringene fra

stipendperioden, enten det er som tilsatt i en faginstitusjon, eller som utøvende kunstner.

- Institusjonene bør se sine stipendiater som en faglig ressurs, også etter at stipendperioden er avsluttet, og bør praktisere en form for alumni-politikk for å kunne dra nytte av de erfaringer tidligere stipendiater har gjort.

2.4. Veiledernes evaluering

2.4.1. Innledning

Stipendiatprosjektene gjennomføres under kyndig, faglig veiledning. Hver stipendiat har en hovedveileder og en biveileder. Veilederne har ansvar for å følge opp stipendiatenes faglige utvikling og spiller derfor en viktig rolle i det kunstneriske utviklingsarbeidet.

Som ledd i utvalgets vurdering av stipendiatprogrammet ble et spørreskjema sendt til de veiledere som hadde hatt minst to stipendiater, i alt 25 personer. 12 av disse svarte på henvendelsen.

I det følgende oppsummeres tendensene i de innkomne svarene. I tillegg til å oppsummere veiledernes respons gjør utvalget egne vurderinger og peker på forhold det mener det bør arbeides videre med. Disse oppsummeringene og utvalgsvurderingene baserer seg bare på veiledernes selvevaluering.

2.4.2. Veiledernes innspill

1. Hvordan har deltaking i programmet påvirket den kunstneriske praksis til den eller de stipendiatene du har veiledet?

Flertallet av tilbakemeldinger peker på at stipendiatenes praksis blir betydelig endret gjennom deltakelse i programmet. Én mener dette er for tidlig å konstatere, mens en annen mener at praksis ikke er påvirket i nevneverdig grad. Blant de veiledere som hevder endringer, nevnes momenter som at stipendiatprogrammet har gitt kandidatene «tilgang til teoretisk/praktisk input til sitt eget arbeid», «tydeligere fokus i arbeidet» og en «skjerpet metodikk» rundt det kunstneriske arbeidet. Én som har veiledet flere kandidater, skriver at «prosjektene har blitt tydeligere i sitt innhold og i måten å kommunisere innholdet på». Momenter som større eierskap, trygghet i identitet og muligheten til å utvikle en sterkere «kunstnerisk identitet, egenart og signatur» trekkes også fram som positive resultater av stipendiatprogrammet. Materialet belyser også at denne endringen i kunstnerisk praksis skaper potensial for ny kunnskap.

Noen veiledere antyder at det for enkelte kan oppleves å være en konflikt mellom den autonome kunstskapningen og en kunstskapning som skal svare på kjernesporsmål i prosjektene. En veileder trekker midlertidig fram som positivt at programmet har gitt stipendiatene «trening i realitetsorientering, frister, presentasjoner osv.».

Utvalget observerer at de fleste veilederne mener at stipendiatene har utviklet seg som kunstnere gjennom prosjektene sine. Utvalget vil tilrå at institusjonene og fremtidige veiledere bidrar til å bevisstgjøre stipendiatene på prosjektarbeidets innflytelse på og betydning for videre kunstnerisk virksomhet, og på overgangen fra å være stipendiat til igjen å være «autonom» kunstner.

2. Hvordan har programmet influert stipendiatens evne til å reflektere over egen kunstnerisk produksjon? Hva har vært de viktigste kjennetegnene ved denne refleksjonen?

De fleste veilederne peker på at stipendiatens evne til refleksjon er endret og styrket gjennom prosjektet, og at det viser seg gjennom tekst, presentasjoner og andre kanaler (websider etc.). Flere nevner at deltakelsen i PKU-styrets fellessamlinger har gitt viktige verktøy, og vektlegger viktigheten av forskeropplæring tilpasset KU-feltet og dets egenart. Mer spesifikt peker flere veiledere på at institusjonene må tilby skrivekurs tilpasset KU-feltet. I kontrast til dette mener én veileder at feltet bør utvikles i samarbeid med «vanlige» ph.d.-stipendiater, med fokus på «fenomenologisk tilnærming til forståelsesmodeller» og «skrivekurs/dialog».

Flere veiledere nevner at programmets fokus på refleksjon og kontekstualisering klargjør og endrer stipendiatenes kunstnerskap. «Stipendiatene har gitt sitt eget arbeid strukturert alvor», skriver en veileder. Videre pekes det på at stipendiatenes prosjekter har blitt «tydeligere», «mer politiske og lettere å forstå», og at de har gitt stipendiatene «mer bevissthet rundt eget arbeid» og «bedre evne til å artikulere sider ved komplekse performative prosesser».

Ved siden av disse eksplisitte effektene av programmets fokus på og krav til dokumentasjon av refleksjon, viser materialet en dreining mot at refleksjonen er blitt en stadig mer integrert del av den kunstneriske sluttproduksjonen i prosjektene. Én veileder skriver blant annet om en stipendiat som brukte et kunstnerisk tekstformat til å beskrive sin refleksjon: «Dette gav refleksjonen en direkte forbindelse til de kunstneriske dele af projektet; refleksjonen fremstod som et selvstendig kunst-værk.»

Utvalget tolker veilederne tilbakemeldinger slik at de endringer som ble gjort i programmets regelverk i 2015, har bidratt til at stipendiatenes refleksjon er blitt en mer integrert del av den kunstneriske utviklingsprosessen. Tilbakemeldingene kan muligens også tolkes dithen at veilederne erfarer at kunstnere med en sterk kunstnerisk praksis har størst utbytte av programmet og dets krav til refleksjon over egen kunstnerisk utvikling og produksjon.

Selv om utvalget innser at det kan være krevende for mange kunstnere å skulle integrere refleksjon i et kunstnerisk arbeid, støtter utvalget den utvikling som har skjedd i programmet ved at refleksjonen er blitt en mer integrert del av stipendiatenes kunstneriske utviklingsarbeid. Utvalget vil understreke viktigheten av at institusjoner og veiledere bidrar gjennom undervisning, seminarer og veiledning til å skape bevissthet blant stipendiatene om hva integreringen av refleksjon i kunstnerisk arbeid innebærer. Siden stipendiatenes prosjekter er svært ulike, vil utvalget også peke på behovet for elastisitet og vilje til individuell tilrettelegging fra institusjonenes side.

3. På hvilken måte og i hvor stor grad har stipendiaten posisjonert prosjektet sitt i et nasjonalt og internasjonalt kunstnerisk felt?

Her er tilbakemeldingene fra veilederne noe tynnere enn på de andre spørsmålene og gir derfor ikke grunnlag for å trekke klare slutninger. Det inntrykket materialet gir, er imidlertid at posisjonen til stipendiaten i stor grad styrkes gjennom en utvidelse av både kunstnerskapet og formidlingsplattformen(e).

Én veileder skriver at stipendiatene allerede er «solid plassert både i nasjonale og internasjonale felt», men at det som skiller KU fra det frie kunstfeltet, er at «den

systematiske progresjonen legger opp til og medfører at de nettopp må reflektere og praktisere både lokalt og internasjonalt». Svarene indikerer at når refleksjon er en del av prosjektet, vil det uvegerlig føre til en utvidelse både av presentasjonsformer og -arenaer. En veileder innen musikk peker på at stipendiaten har benyttet seg av presentasjonsformer som har gitt et nytt publikum, gjennom blant annet en bokpublisering.

Veiledernes svar problematiserer et forhold som det etter utvalgets mening er viktig å arbeide videre med. Refleksjon gjennom og rundt kunstneriske prosesser står i fare for å forbli private betraktninger om personlige prosesser. Etter utvalgets mening bør et KU-arbeid evne å løfte resultatene opp på et nivå som er interessant og nyttig for fagfeller. Utvalget tolker veiledernes tilbakemeldinger slik at programmets fokus på kontekstualisering, alternative former for refleksjon og formidling har gjort at de fleste prosjekter har potensial for å bli attraktive og interessante for kunstfeltet og KU-miljøene. Utvalget mener at en av institusjonenes viktigste oppgaver fremover er å legge planer for hvordan stipendiatprosjektene ikke bare blir formidlet «her-og-nå», men blir publisert slik at de blir varig og tydelig posisjonert i kunstfeltet nasjonalt og internasjonalt.

4. Hvor viktig mener du at kontakten med programstyret har vært for deg og stipendiatene, spesielt de fellestiltak (seminarer, forskeropplæring) som programstyret har arrangert?

Seminarer og andre fellessamlinger beskrives i all hovedsak som svært verdifulle, både for veiledere og stipendiater. Veilederne bruker uttrykk som «avgjørende» og «svært nyttige og verdifulle», og beskriver samlingenes viktige funksjon som møteplass, impulsgenerator, arena for feedback på prosjekter, nettverksbygging og tverrkunstnerisk kommunikasjon. Det positive med lærings- og utviklingspotensialet i det tverrkunstneriske miljøet vektlegges. Videre beskrives den sosiale funksjon, møteplattformen og presentasjonsforumet som viktig.

En veileder skriver at det er «helt essensielt og verdifullt at kunstnere på tvers av disipliner kan møtes jevnlig og studere hverandres arbeid utenfor sin egen institusjon». En annen understreker betydningen av fellestiltakene ved å hevde at «jeg opplever at de enkelte vertsinstitusjonene ikke har tilstrekkelig interesse for eller ressurser til oppfølging av stipendiatene».

Utvalget observerer at veilederne ser erfaringene med programstyrets fellestiltak som svært gode. Når det blir innført institusjonelle ph.d.-programmer, vil det faglige ansvaret for fellestiltak være institusjonenes. Utvalget vil understreke viktigheten av at institusjonene tar konsekvensene av det ansvar de har også for kompetansebygging hos stipendiatveiledere.

2.4.3. Hovedkonklusjoner basert på veiledernes innspill

1. Utvalget observerer at de fleste veilederne mener at stipendiatene har utviklet seg som kunstnere gjennom prosjektene sine. Utvalget vil tilrå at institusjonene og fremtidige veiledere bidrar til å bevisstgjøre stipendiatene på prosjektarbeidets innflytelse på og betydning for videre kunstnerisk virksomhet, og på overgangen fra å være stipendiat til igjen å være «autonom» kunstner.

2. Selv om utvalget innser at det kan være krevende for mange kunstnere å skulle integrere refleksjon i et kunstnerisk arbeid, støtter utvalget den utvikling som har skjedd i programmet ved at refleksjonen er blitt en mer integrert del av stipendiatenes

kunstneriske utviklingsarbeid. Utvalget vil understreke viktigheten av at institusjoner og veiledere bidrar gjennom undervisning, seminarer og veiledning til å skape bevissthet blant stipendiatene om hva integreringen av refleksjon i kunstnerisk arbeid innebærer. Siden stipendiatenes prosjekter er svært ulike, vil utvalget også peke på behovet for elastisitet og vilje til individuell tilrettelegging fra institusjonenes side.

3. Veiledernes svar problematiserer et forhold som det etter utvalgets mening er viktig å arbeide videre med. Refleksjon gjennom og rundt kunstneriske prosesser står i fare for å forbli private betraktninger om personlige prosesser. Etter utvalgets mening bør et KU-arbeid evne å løfte resultatene opp på et nivå som er interessant og nyttig for fagfeller. Utvalget tolker veiledernes tilbakemeldinger slik at programmets fokus på kontekstualisering, alternative former for refleksjon og formidling har gjort at de fleste prosjekter har potensial for å bli attraktive og interessante for kunstfeltet og KU-miljøene. Utvalget mener at en av institusjonenes viktigste oppgaver fremover er å legge planer for hvordan stipendiatprosjektene ikke bare blir formidlet «her-og-nå», men blir *publisert* slik at de blir varig og tydelig posisjonert i kunstfeltet nasjonalt og internasjonalt.

4. Utvalget observerer at veilederne ser erfaringene med programstyrets fellestiltak som svært gode. Når det blir innført institusjonelle ph.d.-programmer, vil det faglige ansvaret for fellestiltak være institusjonenes. Utvalget vil understreke viktigheten av at institusjonene tar konsekvensene av det ansvar de har også for kompetansebygging hos stipendiatveiledere.

2.5. Stipendiatprogrammet - utvalgets oppsummering

Vår vurdering av stipendiatprogrammet baserer seg på informasjon fra institusjonene, stipendiatene og veilederne. Vi har oppsummert våre forslag til tiltak i tilknytning til hver av disse informantgruppene innspill. Her vil vi gi en kortfattet oppsummering knyttet til hovedpunktene i utvalgets mandat.

2.5.1. Programmets plass i institusjonene

En stipendiat er både en ansatt som institusjonen har arbeidsgiveransvar for, og en student som institusjonen har et faglig ansvar for i tråd med et fastsatt reglement. Utvalget har inntrykk av at institusjonene tar sitt ansvar på alvor.

Det er imidlertid stor forskjell på hvordan programmet preger institusjonenes faglige virksomhet og organisatoriske og administrative struktur. Forskjellene synes blant annet å henge sammen med hvor lenge den enkelte institusjon har hatt stipendiater, og hvor mange stipendiater de har hatt siden programmet ble etablert i 2003, se oversikt i pkt. 2.1.

Stipendiatprogrammet legger til grunn at stipendiatene gis gode arbeidsforhold ved sine institusjoner. Først da vil både stipendiatene, institusjonene og det bredere fagmiljøet kunne utvikle seg gjennom stipendiatenes prosjekter.

2.5.2. Institusjonens bidrag til rekruttering og gjennomføring

Rekruttering

Utvalget har inntrykk av at institusjonene i det stor og hele bidrar aktivt til rekruttering av KU-stipendiater. Institusjonene har god oversikt over relevante fagmiljø og over de informasjonskanaler som fungerer i miljøene.

Institusjonene bidrar med informasjon og veiledning overfor potensielle søkere. Noen institusjoner, men ikke alle, har satt informasjons- og veiledningstilbudet i system slik at interesserte kandidater vet hva de kan forvente, og hva som forventes av dem i søknadsprosessen. På dette området ligger det et forbedringspotensial ved flere av institusjonene. Både informasjonsvirksomheten og veiledningen må være av høy faglig kvalitet. Det må også være lett for interesserte å finne fram til informasjon om hva de kan forvente av bistand i søknadsprosessen.

En del institusjoner tar opp spørsmålet om i hvilken grad institusjonene kan eller bør kunne vinkle stipendiatstillinger inn mot særlige felter eller temaer innen sine fagfelt. Dette er en viktig spørsmålsstilling som krever en avklaring.

Gjennomføring

Institusjoner som tilsetter KU-stipendiater, påtar seg et stort og omfattende faglig ansvar¹⁴. Hovedinntrykket er at stipendiatene ivaretas på en god måte av institusjonene, og at institusjonenes oppfølging er blitt vesentlig bedre enn den som beskrives i evalueringsrapporten fra 2009¹⁵.

Samtidig som svarene gir et positivt hovedinntrykk, viser de også at det er relativt store forskjeller på den faglige støtte de enkelte stipendiater møtes med i sine vertsinstitusjoner. Enkelte stipendiatprosjekter synes å være av en slik art at vertsinstitusjonen i bare begrenset grad har et fagmiljø som på tilfredsstillende måte kan bidra til prosjektets utvikling. I andre tilfeller kan det synes som om det ikke er etablert strukturer som gir stipendiaten gode nok muligheter til formidling og faglig debatt. I noen få tilfeller kan det også synes som om den veiledningen som tilbys, ikke er av fullt ut tilfredsstillende kvalitet.

Refleksjon om kunstneriske prosesser og kunstnerisk utvikling står sentralt i programmet. Innspillene utvalget har mottatt, viser at det opptar både stipendiater, veiledere og institusjoner å trenge dypere inn i hva slik refleksjon innebærer og hvordan refleksjon som ledd i kunstneriske prosesser best kan dokumenteres og formidles.

Til nå har PKU-organiserte fellessamlinger hatt en viktig plass i programmet. Hovedinntrykket er at de blir verdsatt av stipendiater og veiledere. Når institusjonene skal etablere en felles forskerskole for KU-stipendiater, bør de synspunkter som er kommet fram gjennom denne evalueringen, tas i betraktning. Det gjelder blant annet balansen mellom det tverrkunstneriske og det fagspesifikke, og det store og viktige feltet formidling/synliggjøring/publisering (se også pkt. 2.5.5.).

2.5.3. Ferdige kandidaters yrkesløp og kunstneriske utvikling

I stipendiatprogrammets retningslinjer heter det: «Stipendiatprogrammet for KU skal kvalifisere for kunstnerisk virksomhet, undervisnings- og forskningsstillinger innen høyere kunstutdanning og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles store krav til kunstnerisk kompetanse og innsikt.»¹⁶

Det er ennå så vidt få stipendiater som har fullført, at grunnlaget for å trekke konklusjoner om hvorvidt programmet lykkes i å nå dette målet, er nokså spinkelt. Det materialet utvalget har hatt til rådighet, tyder allikevel på at programmet har gode forutsetninger for

¹⁴ Retningslinjer for stipendiatprogrammet, 2014, del III.

¹⁵ Haarberg, 2008/09, s. 39.

¹⁶ Retningslinjer for stipendiatprogrammet, 2014, § 2, 1 ledd.

å oppfylle målet. Stipendiatene har utviklet seg som kunstnere, og ganske mange av de ferdige stipendiatene arbeider nå i høyere kunstutdanning, noen i faste, andre i engasjementsstillinger. Noen har fått stillinger i kunst- og kulturinstitusjoner nettopp med bakgrunn i den kompetanse de har tilegnet seg gjennom stipendiatperioden.

Materialet kan gi inntrykk av at spørsmål knyttet til stipendperiodens betydning for stipendiaten i bare begrenset grad er gjenstand for dialog mellom stipendiat og veileder og institusjon. På dette området peker utvalget på at det kan gjøres mer.

Ingen av institusjonene synes å ha etablert ordninger for å følge tidligere stipendiaters deres yrkeskarriere. Også her mener utvalget at institusjonene bør kunne være mer offensive.

2.5.4. Programmets effekt for faglig kvalitet i institusjonen

Evalueringsrapporten fra 2009 viser at allerede da mente så godt som alle institusjonslederne at programmet var viktig for institusjonene¹⁷. Det materialet dette utvalget har hatt til disposisjon, gir tilsvarende klare signaler. Det pekes blant annet på at bevisstheten rundt kunstneriske arbeidsmetoder har økt som en følge av stipendprosjektene, og at fagmiljøene er blitt dristigere når det gjelder eksperimentering og kunstnerisk bredde. Videre er det tydelig at stipendiatenes arbeid med refleksjon rundt kunstneriske prosesser har påvirket kunstformidlingen og bidratt til å gjøre den mer reflektert.

Etter utvalgets vurdering bør fagmiljøene i større grad utnytte stipendiatprosjektene som en ressurs i egen kvalitetsutvikling. De bør i større grad brukes som utgangspunkt når KU står på agendaen som undervisningsemne eller seminar tema, og de bør være til inspirasjon når studieprogrammer og -planer blir vurdert og revidert.

2.5.5. Programmets merverdi for institusjonen og sektoren

Ett av målene med stipendiatprogrammet er at prosjektene «skal bidra til å utvikle ny innsikt kunnskap og/eller erfaring»¹⁸. Dette målet må tolkes slik at ikke bare hver enkelt institusjon, men også hvert enkelt kunstområde og kunstfeltet som sådan skal tilføres ny innsikt, kunnskap og erfaring gjennom stipendprosjektene.

Det er ingen tvil om at stipendiatprogrammet har bidratt i tråd med dette målet. Mange av de stipendiatene som har deltatt i spørreundersøkelsen, redegjør nokså konkret for hvordan utviklingsarbeidet, med klare krav til eksplisitt refleksjon, har bidratt til økt bevissthet rundt egne kunstneriske prosesser, rundt interaksjon med andre kunstarter, og rundt formidlingsformer. Stipendiatenes vurderinger av prosjektenes betydning bekreftes langt på vei av veilederens respons. Flere av institusjonslederne peker dessuten på at stipendiatprosjektene har bidratt til at undervisningen nå i større grad enn tidligere preges av refleksjon rundt kunstneriske prosesser, og at formidlingsaspektet har fått en mer fremtredende plass.

På formidlingsområdet er forbedringspotensialet stort. Stipendiatene er aktive når det gjelder «her-og-nå»-formidling, men når det gjelder å gjøre ny kunnskap, erfaring og innsikt mer varig tilgjengelig for et bredere publikum, er situasjonen ikke tilfredsstillende.

¹⁷ Haarberg, 2008/09, s. 30.

¹⁸ Retningslinjer for stipendiatprogrammet, 2014, §2, 2. ledd, 4. punktum.

Utvalget er kjent med at det foreligger en utredning om feltet¹⁹, og forutsetter at denne vil bli lagt til grunn for institusjonenes ansvar for en forbedring på området.

2.5.6. Ytterligere kvalitetsheving

Stipendiatprogrammet er fortsatt relativt nytt. Det er også den virksomheten som i dag benevnes *kunstnerisk utviklingsarbeid* eller *artistic research*, og som i økende grad har blitt en viktig del av de høyere kunstutdanningsinstitusjonenes virksomhet. Selv om utvalget ser at programmet har utviklet seg merkbart siden evalueringen i 2008/09²⁰, og selv om programmet er vel etablert nå, viser innspillene fra institusjonene, stipendiatene og veilederne at programmets innhold og intensjoner fortsatt må videreutvikles. Ansvaret for denne utviklingen vil ligge på institusjonene gjennom opprettelse av egne ph.d.-programmer.

Utvalget har i sine konklusjoner pekt på en rekke områder som bør være gjenstand for videreutvikling og kvalitetsheving. Noen av de viktigste er:

- Videreutvikling av «den norske modellen» for KU der refleksjon om kunstprosesser er, eller kan være, en integrert del av det kunstneriske resultat.
- En felles, tverrkunstnerisk basert forskerskole eid av institusjonene og administrert av PKU.
- Publisering på fagfelleverderte plattformer og tilgjengelige portaler (Munin, Brage osv.).
- Faglig og organisatorisk integrering av stipendiatene og deres prosjekter i institusjonene.
- Veiledning av høy faglig kvalitet.

Utvalget viser forøvrig til siste kapittel for en presentasjon av de forhold som bør prioriteres i den videre utvikling av stipendiatprogrammet.

¹⁹ Publisering og synliggjøring av kunstnerisk utviklingsarbeid, Rapport fra arbeidsgruppe oppnevnt av Nasjonalt råd for kunstnerisk utviklingsarbeid, Universitets- og høgskolerådet (2017).

²⁰ Haarberg, 2008/09.

3. Prosjektprogrammet

3.1. Programmets utvikling

Prosjektprogrammet (PP) er opprettet med finansiering fra KD for å bidra til at faglig ansatte ved norske universiteter og høyskoler utfører KU på høyt internasjonalt nivå. PKU kom med den første utlysingen av prosjektmidler i 2011, og de første prosjektene startet 2012. Søknader og tilsagn (oppstartede prosjekter) har vært slik, med søknader ett år og oppstart neste år:

2011 (17 søknader) / 2012 (8 tilsagn).

2012 (8 søknader) / 2013 (3 tilsagn).

2013 (12 søknader) / 2014 (5 tilsagn).

2014 (18 søknader) / 2015 (6 tilsagn).

2015 (21 søknader) / 2016 (4 tilsagn).

2016 (11 søknader) / 2017 (2 tilsagn).

Totalt 87 søknader / 28 tilsagn.

I startåret 2011 var det to runder med utlysninger for å komme i gang. To av de 28 tilsagnene gjelder ekstrabevilgninger til allerede eksisterende prosjekt. Det reelle antall prosjekter er dermed 26.

Vi ser at søkingen til programmet har vært jevnt stigende fram til 2017, der antallet var betydelig redusert. Dette kan være en tilfeldig fordeling. Det kan også skyldes at institusjonene etter hvert har fått bedre følelse for hvilke kvalitetskrav som stilles og at det utvikler bedre interne kvalitetssikringsrutiner som har som resultat at det sendes inn færre søknader.

Dette kapitlet beskriver synspunktene fra institusjonene og prosjektledere, med utvalgets kommentar og anbefalinger. Til slutt i kapitlet gir vi en overordnet kort oppsummering.

3.2. Institusjonenes evaluering

Per 1.6.2017 var det kommet søknader fra følgende institusjoner, med antall tildelinger (totalt 26) i parentes:

Kunsthøgskolen i Oslo, seks avdelinger: Teaterhøgskolen, Kunstakademiet, Dans, Design, Kunst og håndverk, Operahøgskolen (4).

UiT Norges arktiske universitet, Det kunstfaglige fakultet (0).

Norges Musikkhøgskole, Oslo (5).

NTNU, Det humanistiske fakultet: Institutt for musikk (3).

NTNU, Fakultet for arkitektur og design: Institutt for billedkunst (2).

Universitetet i Bergen, Fakultet for kunst musikk og design: Institutt for design (1), Griegakademiet/Institutt for musikk (2), og Institutt for kunst (3).

Høgskolen i Østfold, Akademi for Scenekunst (2).

Høgskolen i Innlandet, Den norske Filmskolen (3).

Universitetet i Agder, Fakultet for kunstfag (1).

Universitetet i Stavanger, Institutt for musikk og dans (0).

12 av de 26 prosjektene var avsluttet før 31.12.2016.

Høgskolen i Innlandet/Den norske filmskolen og NTNU/Fakultet for arkitektur og design besvarte ikke spørsmålene, slik at 22 prosjekt er grunnlaget for institusjonenes vurderinger. Institusjonene med flere institutter eller avdelinger har sendt besvarelser fra ulike nivå: Fra UiB ble det sendt både fra de tre instituttene og fra fakultetet, fra Kunsthøgskolen i Oslo ble det sendt en felles besvarelse for de seks avdelingene.

De 11 spørsmålene ba om institusjonenes syn på hvordan prosjektene bidro til den kunstneriske kvaliteten ved institusjonen og deres påvirkning på det øvrige kunstneriske utviklingsarbeidet, deres bidrag til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis og deres rolle i å stimulere til tverrkunstnerisk kommunikasjon og møtesteder, og om de har påvirket utdanningen og intern organisering av programmet. De ble bedt om å beskrive sluttevalueringen av prosjektene og å vurdere om prosjektene har hatt en merverdi for institusjonen. De tre siste spørsmålene berørte hvilke tanker institusjonen har om hvordan programmets kvalitet kan heves ytterligere, hvordan de vurderer programmets internasjonale synlighet, og hvordan de vurderer PKU-styrets bidrag.

Vi har ikke funnet det mulig å sammenligne institusjoner og fagmiljø, til det er det for få prosjekter fordelt på institusjonene.

3.2.1. Har prosjektene bidratt til økt kunstnerisk kvalitet ved institusjonene?

Kravet om kunstnerisk kvalitet ligger i lovens forventning til institusjonenes virksomhet. Institusjonene nevner flere indikatorer på at prosjektene har påvirket den kunstneriske kvaliteten ved institusjonene:

- Refleksjonen knyttet til prosjektene har resultert i større kunstnerisk mangfold, nye perspektiver og arbeidsmåter, og nye uttrykk og produkter.
- Dynamikken mellom kunstner, kunstnerisk resultat og publikum er utfordret.
- Samarbeid med andre institusjoner er vurdert som positivt, og i noen tilfeller helt nødvendig for å etablere en best mulig faglig kontekst for prosjekt.
- En del av prosjektenes tilknytning til internasjonale miljø har satt dem i stand til å få impulser fra sterke, internasjonale kunstnere og fagmiljø, noe som har satt deres eget arbeid i perspektiv.
- Høyere ambisjoner nevnes av en institusjon, og det er muligens felles for alle.

Dette er indikasjoner på aktivitet, men institusjonene ser ut til å forvente at disse aktivitetene gir kvalitative utslag. Ingen institusjoner nevner alle disse elementene, men det viktigste er at alle hevder at de har hatt en merverdi via prosjektene, og så er dette mer og mindre begrunnet.

Utvalget oppfordrer institusjonene til å inkludere temaet «kunstnerisk kvalitet ved institusjonen» i diskusjoner om prosjektene og deres innflytelse, da det må ses på som et sentralt spørsmål av betydning for prosjektprogrammet. I dette arbeidet må institusjonene legge til rette for diskusjoner om forholdet mellom KU og kunstnerisk kvalitet.

3.2.2. Har prosjektene påvirket det øvrige kunstneriske utviklingsarbeidet ved institusjonen?

Institusjonene nevner flere indikatorer på at prosjektene bidrar til å utvikle forståelse og aktivitet rundt KU i institusjonen:

- Flere institusjoner viser til hvordan de utnytter faglige fellesdager til å presentere og diskutere prosjekt, og mener dette øker forståelsen av for eksempel hva KU er og kan resultere i, hvordan KU kan dokumenteres, og hvordan KU kan inngå som del av virksomheten både til den enkelte og til institusjonen som helhet.
- Det er økt bevissthet om og økt selvtillit knyttet til KU blant både lærere og studenter, via prosjektpresentasjoner, workshops, seminarer, gjester, formidlingssituasjoner og lignende.
- Rapporten til PKU fra ferdige prosjekter blir (i alle fall av noen institusjoner) utnyttet til å gi institusjonen informasjon om eventuelle problemer og fallgruver som bør unngås i nye prosjekter, og i disse institusjonene ser rapportene ut til å fungere som et viktig grunnlag for planlegging av nye prosjekter.
- Vi ser også at prosjektprogrammets eksistens har påvirket intern budsjettering av midler til KU. Inntrykket er at slike midler har økt, til dels betraktelig, og at noen av de interne prosjektene er stimulert av programprosjekter.

«Det er lite tvil om at de tre PKU-finansierte prosjektene har påvirket instituttets ønske om og evne til å utvikle større prosjekt» skriver Institutt for Kunst, UiB. Utvalget regner med at påvirkningen hovedsakelig skjer via erfaringsutveksling og diskusjoner i miljøet, diskusjoner som kan ringe inn forskningsspørsmål og framgangsmåter, og illustrere hva et KU kan resultere i.

Utvalget har inntrykk av at prosjektene har god synlighet ved institusjonene, noe som igjen kan virke inspirerende for å utvikle nye prosjekt. Vi oppfordrer de institusjonene som ikke har utnyttet fullt ut prosjektenes potensiale som inspirasjonskilde og kunnskapskilde for utvikling av nye prosjekt og KU-aktivitet om å utvikle en strategi for dette.

3.2.3. Har prosjektene bidratt til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis?

Det sentrale aspektet ved prosessen som angår alle prosjekter er *refleksjon*. Det er et tema vi kommer tilbake til gjennom hele innstillingen. I PKUs reglement for Prosjektprogrammet heter det at prosjektene skal:

- Contribute to critical reflection on content and context.
- Articulate and reflect on methods and work processes.
- Promote critical dialogue within one's own discipline and with other relevant disciplines.²¹

²¹ Norwegian Artistic Research Programme: Guidelines for the Project Programme. April 4th, 2017, pkt1. <http://www.artistic-research.no>

Vi regner med at kravet om refleksjon har vært det mest utfordrende og ukjente for mange.

Institusjonene omtaler refleksjon som sentral aktivitet, og det er mulig at de fleste vil slutte seg til uttalelsen fra denne institusjonen:

«Refleksjon og innsikter basert på kunstnerisk praksis utgjør det viktigste bidraget fra prosjektene. Allerede i søknadsprosessen kreves en svært differensiert refleksjon både rundt prosjektets fagspesifikke aspekt og rundt større kontekstuelle diskusjoner. Dette ser vi effekten av både hos stab, studenter og i nye prosjekter.» (UiB/KMD).

Refleksjon følger prosjektene i alle deres faser, fra ide til kunstnerisk resultat, fra internt i prosjektet til møtet med et publikum. Også dokumentasjonen av prosjektet i seg selv er en refleksjonsform, noe som en institusjon minner om.

Refleksjon må utvikles i en kontekst, og vi ser mange eksempler på at prosjekter søker ut over en indre prosjektgruppe for å komme i dialog med eksterne grupper og personer. Det fine med dette er at mye refleksjon foregår i åpne fora, både under utviklingsprosessen og i sluttformidling. Noe er rettet mot studenter og personale i institusjonene, noe mot publikum i konserter, utstillinger og forestillinger. Flere av prosjektene har også hatt en omfattende internasjonal presentering, med viktige bidrag til prosjektenes utvikling.

All denne aktiviteten betyr ikke at refleksjon er noe som er avklart og forstått, en gang for alle, og utvalget er opptatt av at prosjekter, institusjoner og PKU i fellesskap og regelmessig oppsummerer nye, konkrete erfaringer med refleksjon i de ulike fasene av prosjektenes utvikling, slik at dette genererer kunnskap som kan utnyttes i nye prosjekter.

3.2.4. Har prosjektene stimulert til tverrkunstnerisk kommunikasjon og møtesteder for de relevante fagmiljøene?

Som nevnt i kapittel 2, avsnitt 2.2.2. punkt 3, tar utvalget utgangspunkt i at *tverrkunstnerisk kommunikasjon* står for den inspirasjon til refleksjon og metodevalg som kan ligge i kommunikasjon med kunstnere fra andre kunstarter. Tverrkunstnerisk kommunikasjon kan også føre til *tverrkunstnerisk samarbeid*.

Institusjonene bruker også begrepene *tverrfaglig kommunikasjon* og *tverrfaglig samarbeid*. I de fleste tilfeller der det forekommer ser det ut til at de bruker det på samme måte som vi oppfatter *tverrkunstnerisk*. Begrepene kan imidlertid, i noen tilfeller, vise til de tilfeller der en kunstners kommunikasjon eller samarbeid foregår med fagpersoner utenfor kunstområdene, som samfunnsvitere, teknologer osv.

Når det gjelder prosjektene i prosjektprogrammet ser det ut til at den tverrkunstneriske kommunikasjonen er blitt mer vanlig både internt i institusjonene og mellom institusjoner, og at programmet har stimulert prosjekter som ellers ikke ville blitt etablert. En institusjon nevner noe som muligens flere kjenner seg igjen i: «Mye av KU som gjøres nå på GA ville blitt oppfattet som radikalt for noen år siden, blant annet i forhold til tradisjonelle sjangermotsetninger.» (UiB/GA) De hevder også at «Prosjektprogrammet har bidratt til å legitimere det tverrkunstneriske og tverrfaglighet.» Tre eksempler på samarbeid over faggrensene er prosjekter mellom dans og musikk, mellom design, visuell kunst og musikk (en utøver og en komponist), og mellom utøvende musikk, musikkteknologi og instrumentdesign.

Innenfor alle kunstartene er det også rik mulighet til tverrkunstnerisk kontakt. Vi kan ta musikk som eksempel, og vise til uttalelsen fra NMH, som peker på

«at fagfeltet musikk i seg selv er tverrkunsthøgskolefaglig og spenner fra tidligmusikk til jazz og improvisasjon, fra folkemusikk til samtidsmusikk osv. Disse ulike musikalske retninger har alle sin individuelle historie og identitet, formmessige trekk og uttrykk. Prosjekter der folkemusikk/tradisjonsmusikk møter samtidsmusikk, indisk klassisk musikk møter vestlig samtidsmusikk og improvisert musikk, eller komposisjon møter utøvelse er derfor utvilsomt tverrkunsthøgskolefaglige prosjekter.»

Tverrkunstnerisk kommunikasjon kan også etableres innenfor en fast struktur ved institusjonene, for å understreke at det er et viktig tema som gir viktige faglige ideer. Et eksempel på dette er «Grieg Research School in Interdisciplinary Music Studies» ved UiB.

Utvalget vil oppfordre programmet til å arbeide videre med tverrkunstneriske møtesteder og tverrkunstnerisk kommunikasjon, og utfordre alle nyanser av begrepet, særlig den formen for tverrkunstnerisk aktivitet som innebærer at et samarbeid over faggrensene fører til KU der grensene oppheves og fagfeltene bidrar til en ny forståelse om fenomenet som utforskes. Forøvrig støtter vi de institusjonene som minner om at det også må være rom for fordypning i mono-faglige prosjekter.

3.2.5. Har prosjektene påvirket utdanningen ved institusjonen, for eksempel via endringer i studieplan, innføring av nye fag eller tema?

Den mest direkte innflytelse på undervisningen kommer i de tilfellene der studenter (særlig på Masternivå) har vært inkludert i prosjekt, via lærers engasjement i prosjektene. Noe av dette er ad hoc formidlingsprosjekter uten noe varig påvirkning av fag og undervisning. Det er imidlertid også eksempler på at eksisterende kurs er omdannet, at nye temaer har fått større plass, og at nye «fag» eller kurstilbud har oppstått, slik HiØ rapporterer «curriculum development across aspects of our education in scenography and performing arts», og slik en prosjektleder hevder at «we have far more knowledge in the subject now, the project led to several courses for BA students which year by year became of higher quality».

Det kan se ut som om noen nye fagtilbud har vært med i prosjektplanen fra begynnelsen, mens andre tilbud har oppstått som konsekvenser av prosjekter. En verdi flere nevner er at disse tiltakene har styrket den forskningsbaserte undervisningen, der studenter involveres i diskusjon og refleksjon i forbindelse med den kunstneriske aktiviteten.

Utvalgets inntrykk er at det er stor forskjell mellom prosjektene i deres aktive søken etter å knytte KU til undervisningen. Vi mener at alle prosjekter bør vurdere en tilknytning til undervisningen, og oppfordres til å foreslå hvordan dette eventuelt kan gjøres. Ett virkemiddel for å inspirere søkere til å tenke gjennom potensielle undervisningsmessige tiltak er å ta inn et spørsmål om en slik kontakt i søknadsskjemaet og i vurderingen av søknader.

3.2.6. Har prosjektene påvirket intern organisering og administrasjon?

Institusjonene har i varierende grad etablert administrativ støtte til prosjektpakken. En institusjon (NMH) har et støtteapparat for prosessen fra initiering av prosjekt via søknadsprosess og prosjektfase til avslutning og evaluering. Her er det avsatt en økonomisk ressurs til administrativ oppfølging, og alle prosjekt er knyttet til ett av høgskolens FoU-sentra. Dette sentret arrangerer diskusjonsgrupper, studiedager, konferanser og

seminarer. Et lignende system finnes ved NTNU/HF, der søknader til Prosjektprogrammet går inn det administrative system som er etablert for søking av eksterne midler.

En uttalelse fra UiB/Design peker imidlertid på hvor krevende dette er når prosjektene er omfattende og involverer mange samarbeidspartnere og der brukerinvolvering er et essensielt tema. De foreslår at det bør budsjetteres med egen budsjettkoordinator. Dermed avlaster man de faglig ansvarlige, som får bedre tid til faglig aktivitet. En institusjon mener at mangel på dette har vært med på å skremme bort aktuelle søkere og prosjektledere.

En institusjon (KHiO) nevner også at søknadsskjemaene om intern prosjektstøtte er «utviklet med Prosjektprogrammet som en slags mal».

Utvalgets inntrykk er at institusjonene arbeider for å finne løsninger på de administrative utfordringene, men at det i noen institusjoner gjenstår noe tilrettelegging og teknisk/administrativ støtte for å gjøre det mulig å gjennomføre større prosjekt. Her regner vi med at det administrative nettverket som PKU har etablert, og som omtales positivt, bidrar til at institusjonene lærer av hverandres erfaringer og utvikler hensiktsmessige administrative ordninger.

3.2.7. Hvordan blir prosjektenes kvalitet sluttevaluert? Har sluttevalueringen en funksjon i institusjonenes utvikling av KU?

Institusjonene har ingen *felles formell* prosedyre for sluttevaluering av prosjektene, noe flere påpeker. UiB/KMD skriver for eksempel at

«Fakultetet har ennå ikke et enhetlig og formalisert opplegg for sluttevaluering av prosjektene, men ønsker å utvikle noe slikt. Opplegget må ha klare målsettinger men kan inneholde ulike vurderingsmomenter. Innkomne forslag er knyttet til vurdering av synlighet internt og eksternt, dokumentasjon, formidlingsstrategi og -kanaler samt fagfelleevaluering av publikasjoner.»

PKU forventer imidlertid at alle prosjektene blir presentert ved det høstlige PKU-seminaret, også «etter avslutning av prosjektet». Det er uklart hvordan dette skal forstås, men det er øyensynlig ikke ment som en *sluttevaluering* av prosjektets *kvalitet*. En prosjektleder beskriver en slik presentasjon som «en samtale med en godt forberedt og kompetent samtalepartner», og hevder at dette er svært nyttig «med tanke på å slutføre refleksjonen rundt prosjektet». Mens UiB/Design mener at «... muntlig sluttpresentasjon på et eksternt seminar er for lite forpliktende». Disse presentasjonene er altså et ledd i slutføringen, men ikke et formelt punktum for prosjektet, med kvalitetsvurdering.

Fra PKUs side er det imidlertid et krav om at prosjektene skal gis en sluttevaluering. I punkt 7 i avtalen mellom PKU og den som har fått prosjektstøtte heter det at «det utarbeides en sluttrapport som omtaler hvordan prosjektet har lyktes i forhold til målsettingene, hvordan prosjektstyringen og krav om ekstern formidling av prosjektet har vært ivarettat».²²

Formuleringen «hvordan prosjektet har lyktes i forhold til målsettingene» kan muligens tolkes som et krav om en evaluering av kvalitet. Slik oppdraget er formulert, ligger det ingen krav om ekstern medvirkning til den eventuelle kvalitetsvurderingen. Ut fra institusjonenes svar ser det ut til at i den grad prosjektene blir evaluert, skjer det slik

²² Prosjektprogrammet - Avtale om gjennomføring. <http://www.artistic-research.no>

NTNU/HF beskriver det: «Sluttevalueringen skjer først og fremst innad i prosjektet. Denne evalueringen brukes som erfaringsgrunnlag for utvikling av nye prosjekter.»

Da gjenstår det å sende en sluttrapport til PKU, senest 3 måneder etter at prosjektperioden er over. Med opplysninger fra PKU går det fram at åtte av de 11 prosjektene som var avsluttet senest 31.12.2016 hadde levert og fått godkjent sluttrapport av PKU-styret. Godkjenningen ser ikke ut til å omfatte noe mer enn at styret har fått en tekst av ett eller annet slag. Ved å sammenligne innholdet i rapportene med det innhold PKU krever (hvordan prosjektet har lyktes i forhold til målsettingene, og hvordan prosjektstyringen og krav om ekstern formidling av prosjektet har vært ivarett) viser det seg stor variasjon. Lengden på rapportene varierer fra 4 til 17 sider, de har høyst ulikt tematisk innhold, og noen mangler sentrale opplysninger om prosjektet.

Utvalget observerer at den viktige slutføringen og evalueringen av prosjektene i stor grad blir gjort uten noen felles prosedyre, den blir gjort internt ved institusjonene, og som selvevaluering. Her må PKU og institusjonene finne fram til en praksis som gir klare retningslinjer og krav til institusjonene om hva prosjektene må igjennom og levere for å få godkjent sluttprosedyren. I denne vurderingen må man også ta for seg en eventuell rolle for en ekstern evaluator.

Videre må man innskjerpe kravene til en sluttrapport til PKU, ut fra en vurdering av hvilken funksjon en slik rapport kan ha som sentral formidler på nett av prosjektets arbeid og kvalitet. Disse tiltakene vil etter vår vurdering bidra til å synliggjøre og presentere prosjektet på en helhetlig og informativ måte, til glede for interesserte fagfeller og andre interesserte. Og ved å løfte evalueringen ut av prosjektets indre sirkler kan det få en klarere rolle i videreutviklingen av KU ved institusjonene.

3.2.8. Har prosjektene hatt en merverdi eller effekt for institusjonen eller kunstutdanningssektoren?

Det ligger en merverdi i flere av de temaene som er tatt opp ovenfor: I kunstnerisk kvalitet, i sitt bidrag med å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis, i utvikling av tverrkunstneriske prosjekt som ellers neppe ville funnet sted, i bidrag med nye formidlingsformer og i bidrag til fagutvikling og undervisning. Erfaringer med utvikling av prosjekter er også en merverdi for institusjonene.

De nevnte merverdiene av prosjektene er alle knyttet til institusjonene og kunstfeltet. En videre utfordring er å oppfordre PKU og institusjonene til å diskutere hvilke merverdier som kan oppnås i forhold til samfunnet utenfor institusjonene (og da ikke bare «kultursamfunnet»). Et prosjekt som er inne på dette har tatt opp «[the] primary importance of the political in cultural practices» og «the complex relationship between art and politics, both historically and today». («Segunda Vez», KHiO). Et annet eksempel er prosjektet «Pictogram-me» ved UiB/Kunst. Her har bachelorstudenter ved Høgskolen på Vestlandet (HVL) tatt utgangspunkt i prosjektet og i samarbeid med prosjekteiere og Kirkens Bymisjon utviklet en applikasjon for visuell dialog mellom bymisjonens ansatte og offer for menneskehandel. Også studenter ved tidligere KHiB og ved HVL har brukt prosjektet i dialog med henholdsvis flyktninger og demente, som en del av utprøving og erfaringsutvikling.

Utvalget innser at institusjonene har fått ut mer og mindre av disse merverdiene, blant annet fordi erfaringsgrunnlaget er ulikt siden antall og varighet av prosjekter er ulikt. PKU og institusjonene oppfordres til å ha en aktiv holdning til merverdi-temaet, særlig det som angår relasjonen til storsamfunnet.

3.2.9. Har institusjonen tanker eller planer om hvordan programmets kvalitet kan heves ytterligere?

Det er i hovedsak to sider ved programmet som nevnes som forbedringsområder av minst halvparten av institusjonene: Det ene er rammer, som gjelder tidsomfang og økonomi, det andre gjelder søknadsprosessen.

Begrunnelsen for å øke den økonomiske rammen er tosidig: For det første hevdes det at det «er et misforhold mellom størrelsen på budsjettene og hva slags typer prosjekt programmet signaliserer de ønsker», fordi «store prosjekt på inntil fire år krever normalt sett rom til frikjøp av prosjektmedarbeidere» (NTNU/HF). Med lite ressurser blir gjennomføringen av prosjektene «i all hovedsak hengende på prosjektleder alene». Denne institusjonen mener at man enten må åpne for større prosjekt over 3-4 år, eller på mindre prosjekt av kortere varighet, med arrangementsstøtte, reiser etc.

Denne institusjonen nevner også at bedre økonomi vil gjøre det mulig å knytte stipendiater til prosjektene. Dette nevnes som viktig av flere institusjoner, med henvisning til at dette får innflytelse på framtidig prosjekter.

Søknadsprosedyren får flere kommentarer av institusjonene:

- Den nye søknadsportalen er for «skjematisk» oppsatt.
- Langsiktige prioriteringer av saksområder fra PKU etterlyses slik at institusjonene kan ha tid til å utvikle gode prosjekter. Det hevdes at retningslinjene som utlysningen og søknadsskjema viser til, oppleves for generelle og er for lite innrettet mot de ulike fagområdene. Et forslag er at utlysningen «spisses» - enten tematisk eller inn mot fagområder.
- En institusjon ønsker tydeligere tildelingskriterier og prioriteringer, og spør: Er det forskjellige kvalitetskriterier knyttet til ulike kunstformer? (For eksempel mellom utøvende/performative og verk/konseptskapende kunstformer).
- En institusjon viser til at det er til dels store sprik i vurderingen av søknader for samme komponent i vurderingsskjemaet, noe som tyder på at ikke alle reviewere tar utgangspunkt i programmets plattform.
- Det bør også gis mer utfyllende begrunnelser på søknader som ikke når opp. Institusjonen mener at det, slik begrunnelsene gis i dag, ikke alltid er like klart hvorfor prosjektene som får bevilgning gjør det fremfor andre. En fagkomité med en samlet vurdering vil kunne bidra til tydeligere tilbakemelding.
- Ett forslag er at det legges til rette for kunnskapsutveksling om søknadsprosessen.

Et tredje tema er at man ønsker flere samlinger for prosjektdeltakere. Et forslag er at de skal ta opp temaer og ha form som arbeidsfellesskap mer enn visninger.

Utvalget tar til etterretning at institusjonene ønsker større ressurser til prosjektprogrammet. PKU har hele tiden arbeidet for utvidede økonomiske rammer, og har som strategisk mål for 2016-2020 at prosjektprogrammets bevilgning skal trappes opp fra et 2016-nivå på 10 mill. til 30 mill. kroner per år. Utvalget oppfordrer PKU og institusjonene om å samarbeide og koordinere innspill om økonomi til KD.

Utvalget understreker også at det er viktig å ha en søknadsprosedyre som er transparent og der uttalelser og vurderinger gis av personer med solid basis i kunstfeltet og med

forståelse for hva KU er. Vi har forståelse for at noen spør etter tydeligere tildelingskriterier, men ser samtidig at den store bredden av kunstuttrykk innenfor programmet krever noen generelle og overordnede kriterier. Likevel bør dette tas opp til diskusjon, særlig bør man vurdere hvilken tilbakemelding de vil gi til de som ikke får tildelt prosjekt.

3.2.10. Hvilken vurdering har institusjonen av programmets internasjonale synlighet?

Flere institusjoner mener at programmet har blitt mer internasjonalt synlig de senere årene.

Samtidig blir det minnet om at synligheten først og fremst ligger innenfor de miljø som arbeider med «artistic research» på det internasjonale plan: «Synligheten begrenses kanskje av hvordan hele feltet Artistic Research er internasjonalt kjent utenfor de etablerte kanalene.» (UiB/GA). Ett tegn på at programmet er kjent internasjonalt, er antallet utenlandske søkere. For 2017 fikk PKU oversendt 30 søknader, 2/3 av dem var fra søkere med utenlandsk statsborgerskap.

I en vurdering av programmets internasjonale synlighet må vi se på hva som er gjort fra PKU-styrets side. Styret var med på etableringen av organisasjonen «Society for Artistic Research» (SAR) og nettstedet Research Catalogue, og administrativ leder i PKU er styremedlem i SAR. Videre er PKU assosiert medlem av «The European League of Institutes of the Arts», ELIA. Styreleder i PKU er styremedlem i ELIA. PKU er medlem av Association Européenne des Conservatoires, AEC. PKUs styreleder er medlem av styret i PEEK, det kunstfaglige program i det Østerrikske forskningsrådet. Alle disse organisasjonene har de siste årene på ulike måter deltatt i arbeidet med dokumentet «the-florence-principles-on-the-doctorate-in-the-arts»²³. Dokumentet er et referansedokument for doktorgradsutdanningene innen kunstfag.

PKU har også deltatt i tre ulike prosjektsøknader til EU sammen med utdannings- og forskningsinstitusjoner i Europa. Disse søknadene har alle sitt utspring i de nevnte organisasjonene. På det nordiske plan har PKU et samarbeid med de svenske kunstutdanningene og kunstuniversitetet i Helsinki, særlig når det gjelder sommerskolen for nordiske stipendiater (Summer Academy for Artistic Research). PKU er i ferd med å etablere et nordisk tidsskrift for kunstnerisk forskning sammen med Stockholm University of the Arts. PKU bruker også sakkyndige fra mange land til vurdering av prosjektsøknader.

Når flere institusjoner mener at programmets internasjonale synlighet primært er knyttet til den internasjonale synligheten av prosjektene, er det noe som først og fremst angår «her-og-nå»-formidling til kolleger eller andre grupper av publikum, i seminarer og møter, i utstillinger og konserter, presentasjoner og diskusjoner. Flere prosjekter har hatt medarbeidere i andre land, eller internasjonale nettverk som er utnyttet i formidlingen. Deltakelse på mer fagspesifikke seminar og konferanser har også vært en viktig internasjonal arena. Ser vi samlet på prosjektene, har de vært innom land i alle verdensdeler.

Dette er formidling knyttet til tid og sted, formidling som i mange tilfeller ikke er dokumentert på varig vis i tilgjengelige media. Imidlertid forventer programmet at

²³ http://www.eaae.be/wp-content/uploads/2017/04/aae_the-florence-principles.pdf

prosjektene skal «[be] accessible to the public in relevant academic forms».²⁴ Den «varige» formidlingen i form av tekster, bilder og lyd i egnede internasjonale publiseringskanaler, ikke minst på nett, er den andre måten internasjonal synlighet kan oppnås på. I søknadsreglementet «anbefaler» PKU at prosjektet blir offentliggjort i Research Catalogue.²⁵ Dette er et nettsted som presenterer seg som «a searchable database for archiving artistic research. RC content is not peer reviewed, nor is it highly controlled for quality, being checked only for appropriateness. As a result, the RC is highly inclusive.» Det er dermed en åpen dør for publisering. Vi har imidlertid funnet at bare fire av de 11 avsluttede prosjektene har en sluttrapport i Research Catalogue. Ut over dette forlanger PKU at prosjektene skal presenteres i Journal of Artistic Research eller tilsvarende, der det er fagfellevurdering. Her er ett prosjekt publisert. Om noen av de øvrige har forsøkt å bli publisert her, men er avvist, vet vi ikke.

Nettbasert formidling kan også komme fra PKUs hjemmesider. Her finnes det en oversikt over både pågående og avsluttede prosjekt. Ved å klikke på prosjektet finner vi fire av de avsluttede prosjektene presentert med en side om hva man *planlegger* å gjøre i prosjektet, fem fører til prosjektenes hjemmesider, ett til en henvisning til en bokutgivelse, og ett prosjekt der vi ikke finner noen nettbasert informasjon. For de fem med hjemmesider er det stor variasjon i hvor lett det er å orientere seg i innholdet, og også i hvor oppdatert de er.

Utvalget mener at PKUs skiftende styrer har gjort en viktig innsats i å engasjere seg i den europeiske utviklingen av KU. Med dette har de presentert det særpregede ved den norske varianten av «artistic research», og vært med på å utvikle publiseringskanaler.

Når vi kommer til internasjonal publisering, har både PKU og prosjektenes eierinstitusjoner et stort område for forbedring av reglement, oppfølging og kontroll av at publiseringen gjennomføres, og utvikling av egne nettsider og av eksisterende internasjonale muligheter. Vi må spesielt kunne forvente at RC blir benyttet. Dette nettstedet har også en viss funksjon som et springbrett til JAR. Men når bare ett av 11 prosjekter er publisert i det fagfellevurderte JAR, må det stilles et spørsmål ved PKUs og institusjonenes forståelse av hvor viktig den internasjonale synligheten er for programmets anseelse i både eksterne AR-miljø og i norske forskningsmiljø.²⁶

3.2.11. Har institusjonen vurderinger av hvordan programstyret bidrar til det nasjonale programmet?

Programstyrets bidrag til programmet har vært berørt flere steder. I dette siste spørsmålet er vi ute etter en mer overordnet vurdering fra institusjonenes side.

Institusjonene er godt fornøyd med PKUs innsats for programmet. En av dem skriver at «Styret for det nasjonale programmet er av stor betydning for det samlede kunstneriske utviklingsarbeidet i landet» (UiB/KMD), og fortsetter: «Det nasjonale programmet er helt avgjørende for en fortsatt positiv utvikling av landets kunstneriske utviklingsarbeid.» Det som fremheves som viktige tiltak er det årlige Artistic Research Forum og møter, samlinger og seminarer etter PKUs initiativ. Det vises til at det er gode, åpne prosesser mellom

²⁴ Norwegian Artistic Research Programme: Guidelines for the Project Programme. April 4th, 2017, pkt. 1. <http://www.artistic-research.no>

²⁵ <https://www.researchcatalogue.net>

²⁶ Vi viser forøvrig til innstillingen «Publisering og synliggjøring av kunstnerisk utviklingsarbeid», 2017.

institusjonene og PKU, og til den rollen PKU har som en nødvendig ekstern og fagfellebasert kvalitetsvurdering av prosjektsøknader.

Et spesielt forhold som nevnes av to institusjoner er at PKU og programmet har særlig betydning for de små institusjonene:

«Norge har en rekke mindre kunstutdanningsinstitusjoner som hver for seg ikke er sterke nok til å opprettholde en kritisk masse på høyt nivå. Gjennom faglige samlinger og seminarer arrangert av programstyret opprettholdes og videreutvikles den kritiske refleksjonen og grunnlaget for nye prosjekt både innenfor eget og i samarbeid med andre fagområder. Institusjonene trenger det nasjonale nettverket og gir også små institusjoner tilgang til midler og samarbeidspartnere.» (UiB/KMD).

Dette er noe utvalget støtter.

Utvalget konstaterer at institusjonene ser på PKU som en sentral faktor i utviklingen av prosjektprogrammet. Dette er i seg selv et viktig poeng, i en tid der det etterlyses gode eksempler på arbeidsdeling og samarbeid i høyere utdanning. Utvalget vil understreke at den faglige tyngde og uavhengighet som PKU har hatt, må opprettholdes innenfor den videre utviklingen av styringsstrukturer for høyere utdanning.

3.2.12. Hovedkonklusjoner basert på institusjonenes innspill

1. Institusjonene og PKU oppfordres til å inkludere temaet «kunstnerisk kvalitet ved institusjonen» i diskusjoner om prosjektene, og utvikle relevante indikatorer på økt *kunstnerisk kvalitet* ved institusjonen, ikke bare på økt kunstnerisk *virksomhet*.
2. Utvalget har inntrykk av at prosjektene er godt synlig i institusjonene, noe som igjen kan virke inspirerende for å utvikle nye prosjekt. Vi oppfordrer de institusjonene som ikke har utnyttet fullt ut prosjektenes potensiale som inspirasjonskilde og kunnskapskilde for utvikling av nye prosjekt om å utvikle en strategi for dette.
3. Utvalget er opptatt av at prosjekter, institusjoner og PKU i fellesskap og regelmessig oppsummerer nye, konkrete erfaringer med refleksjon i de ulike fasene av prosjektenes utvikling, slik at dette blir kunnskap som kan utnyttes i nye prosjekter.
4. Utvalget vil oppfordre programmet til å arbeide videre med tverrkunstneriske møtesteder og tverrkunstnerisk kommunikasjon, og utfordre alle nyanser av begrepet, særlig den formen for tverrkunstnerisk aktivitet som innebærer at et samarbeid over faggrenser fører til KU der grensene oppheves og fagfeltene bidrar til en ny forståelse om fenomenet som utforskes. Forøvrig støtter vi de institusjonene som minner om at det også må være rom for fordypning i mono-faglige prosjekter.
5. Alle prosjekter bør vurdere en tilknytning til undervisningen, og oppfordres til å foreslå hvordan dette kan gjøres. Ett virkemiddel for å inspirere søkere til å tenke gjennom potensielle undervisningsmessige tiltak er å ta inn et spørsmål om en slik kontakt i søknadsskjemaet og i vurderingen av søknader.
6. Utvalgets støtter institusjonenes arbeider for å finne løsninger på de styringsmessige og administrative utfordringer fra prosjekt, og oppfordrer til et samarbeid rundt dette.
7. Utvalget observerer at den viktige slutføringen og evalueringen av prosjektene blir gjort noe tilfeldig og internt ved institusjonene, som selvevaluering. Her må PKU og institusjonene finne fram til en praksis som gir noen klare retningslinjer og krav til

institusjonene om hva prosjektene må igjennom og levere for å få godkjent sluttprosedyren. I denne vurderingen må man også ta for seg en eventuell rolle for en ekstern evaluator. Videre må man innskjerpe kravene til en sluttrapport, ut fra en vurdering av hvilken funksjon en slik rapport kan ha som sentral formidler på nett av prosjektets arbeid og resultater.

8. PKU og institusjonene oppfordres til å ha en aktiv holdning til merverdi-temaet, særlig det som angår relasjonen til storsamfunnet.

9. Det ene av to områder der institusjonene mener at programmets kvalitet kan heves er via økonomiske rammer som muliggjør større prosjekter og prosjekter som kan inkludere stipendiater. Dette oppfatter vi som en sak som PKU allerede er engasjert i. Det andre temaet for forbedring er søknadsprosedyren, og utvalget understreker at det er viktig å ha en søknadsprosedyre som er transparent og der uttalelser og vurderinger gis av personer med solid basis i kunstfeltet og med forståelse for hva KU er.

10. Utvalget mener at programmet er sentralt plassert i internasjonale miljø for «artistic research». Når det kommer til internasjonal publisering, har både PKU, institusjonene og prosjektene et stort område for forbedring av reglement, oppfølging og kontroll av at publiseringen gjennomføres, og utvikling av egne nettsider og av eksisterende internasjonale muligheter. Vi må spesielt kunne forvente at RC blir benyttet. Dette nettstedet har også en viss funksjon som et springbrett til JAR. Når bare ett av 11 prosjekter er publisert i det fagfellevurderte JAR, må det stilles et stort spørsmål ved PKUs og institusjonenes vektlegging av hvor viktig den internasjonale synligheten er for programmets anseelse i eksterne forskingsmiljø.

11. Institusjonene er samstemt om at PKU har en viktig funksjon også i fortsettelsen av programmet. Her nevnes blant annet hvordan PKU fungerer med en nødvendig ekstern og fagfellebasert kvalitetsvurdering av prosjektsøknader, hvordan høstseminaret fungerer, og hvordan PKU kan ta hensyn til de «små» institusjonene. Utvalget mener også at PKUs skiftende styre har gjort en viktig innsats i å engasjere seg i den europeiske utviklingen av KU. Med dette har de vært med på å utvikle publiseringskanaler, og de har representert det særpregede ved den norske varianten av «artistic research».

3.3. Prosjektledernes evaluering

Teksten bygger på 15 av 26 prosjekt. De fordelte seg slik på kunststartene: Musikk (6), visuell kunst (3), og ett prosjekt fra hver av disse: Visuell kunst og musikk, scene, dans, koreografi, film, design. 6 av prosjektene var avsluttet, 3 ville bli avsluttet høsten 2017, og 6 var pågående prosjekter.

Prosjektlederne fikk spørsmål som skulle gi deltakernes innspill om søknadsperioden, om institusjonenes faglige miljø for prosjektet, hvordan man har formidlet fra prosjektet og formidlingens betydning for faglig refleksjon, og om programmets betydning for tverrkunstnerisk kommunikasjon og samarbeid. Noe av dette er også berørt av institusjonenes evaluering av prosjektprogrammet. Til slutt fikk de prosjektlederne som hadde avsluttede prosjekter spørsmål om sluttevalueringen, om betydningen av prosjektet for institusjonens kvalitet og utdanning, og betydning for egen kunstnerkarriere.

3.3.1. Søknadsperioden

Dette er et tema introdusert av utvalget for å få informasjon om hvordan søknadsperioden har fungert.

De fleste søkerne ble kjent med programmet i den høyere institusjonen de studerte eller arbeidet i, via fagmiljøet og/eller i kontakt med FoU-leder eller dekan/rektor. En hadde denne bakgrunnen: «I have evaluated several project applications for the project programme, and therefore become familiar with the programme before I applied.» En annen nevner nettsøk, kombinert med informasjon fra personer i institusjonen. Prosjektlederne har ikke antydning at det har vært vanskelig å skaffe seg informasjon. Dette tyder på at programmet er blitt så godt kjent at det når fram til gode søkere.

Det er bare to av prosjektlederne som hevder at de ikke har hatt veiledning i søknadsprosessen. De øvrige har fått veiledning av faglig og/eller administrativt ansatte, og uttrykker seg til dels meget positivt om dette. Budsjett ser ut til å være det de vanligvis søker råd om, men faglig veiledning forekommer også, der det å «spisse søknaden» nevnes som viktig. Det ser ut til at to av institusjonene tilbyr veiledning allerede i utlysingsfasen, fulgt opp av intervju av prioriterte. (NMH og UiS).

Etter at søknaden er vurdert og godkjent eller avslått, ser det ikke ut til at det er en alminnelig praksis å gi de som har fått tildeling en faglig kommentar. Et par av prosjektlederne nevner at de gjorde forandringer, for eksempel av kjønnsbalansen («meget berettiget», som prosjektlederen skriver), eller justeringer av budsjett og tidsperioder. De fleste skriver imidlertid at de ikke mottok kommentarer til søknaden.

Utvalget konstaterer at ingen prosjektledere stiller spørsmål ved søknadsprosedyren, og de uttrykker at de har hatt nytte av den hjelp de har fått i institusjonene. Utvalget mener imidlertid at PKU og institusjonene bør vurdere om de skal innføre en veiledningstjeneste for utforming av søknader. Denne kan tilbys alle søkere, eller søkere som for eksempel kommer gjennom en første vurderingsrunde.

3.3.2. Veiledning i prosjektperioden

Dette er også et tema introdusert av utvalget.

Spørsmålet var: «Har det vært noen form for formell eller uformell veiledning av prosjektet?». Det er rimelig å anta at siden prosjektene drives av høyt kompetente kunstnere, er de selvhjulpne med kritisk innsikt og vurdering. De fleste prosjektlederne viser til at samtaler i prosjektgruppa har fungert som intern veiledning. Ett prosjekt viser til at de etablerte en «interdisciplinary resource group, and discussed the project with members. Quite important to establish a broader milieu for discussion and critical feedback.» Prosjektlederne viser også til at all formidling har vært en arena for å motta veiledning. En av dem skriver at «Vi har vært flinke til å gjennomføre workshopper med andre fagpersoner i delprosjekter samt presentert prosjektet i ulike fora. Det har vært viktig for kursjusteringer og bekreftelser på at vi har jobbet med interessante og relevante temaer.»

Ett prosjekt har selv engasjert en ekstern fagfelle som «Hyper Critical Commentator» (åpenbart positivt ment!) etter at hun hadde vært kommentator for prosjektet ved et seminar.

Utvalget konstaterer at prosjektene etter alt å dømme søker og er åpne for kommentarer og diskusjoner om prosjektenes kunstneriske tema og prosesser, og oppnår en variert form for veiledning i dette. Institusjonenes rolle kan være å støtte de tiltak prosjektene etablerer for å få eksterne vurderinger og meninger om prosjektet.

3.3.3. Faglig miljø for prosjektet

Dette spørsmålet ble introdusert av utvalget: «Hadde institusjonen et relevant faglig miljø for prosjektet ditt?» Her mente alle prosjektlederne at prosjektet deres har hatt et relevant miljø, om enn i større og mindre grad. For tverrkunstneriske prosjekter innenfor en institusjon er denne beskrivelsen sannsynligvis velkjent: «Institusjonen hadde til dels et relevant faglig miljø i forhold til prosjektet, men i like stor grad kan det sies at prosjektet søkte å *skape* et felles faglig miljø knyttet mot tematikker som flere faglige ansatte arbeider med.» Vi ser også at noen kompletterer institusjonens faglige miljø med eksterne nettverk som en eller flere av deltakerne har.

Det andre spørsmålet var: «Hvordan fungerte seminarer og samlinger arrangert av PKU som faglig relevante miljø for deg?». Til dette gir prosjektlederne en variert beskrivelse av relevansen til de seminarer og samlinger som er arrangert av PKU, spesielt til høstsamlingen, Artistic Research Forum (ARF). Halvparten uttrykker seg positivt, til dels meget positivt om ARF, som disse: «Veldig bra med masse gode og kreative tilbakemeldinger fra kolleger fra andre utdanningsinstitusjoner», og «fungert godt som faglig utlufting, oppsummering og tilbakemelding». De øvrige er mer delt i sin vurdering, som denne: «Det har ikke stor innflytelse på det rent faglige. Metodisk og presentasjonsmessig har det likevel betydning. Det er også selvfølgelig av interesse å få et innblikk i hva andre holder på med.»

Det ser ut til at noen finner faglig relevans i andre prosjekt, mens andre opplever samlingene som for generelle og overfladiske til at de fikk spesiell nytte av presentasjonene. Det pekes også på at de høstlige møtene har mange parallelle sesjoner, og at det er behov for mer tid.

Rammen rundt presentasjonene er også viktig, slik en uttrykker det: «Presentasjonen ved den første samlingen fungerte bra, med mange gode innspill fra deltakerne. Opponenten var godt forberedt, og moderatoren holdt god orden på diskusjoner.» Derimot nevner en annen at det er «noe ved rammene for disse seminarene som gjør at jeg selv i hvert fall følte at vi var i en form for forsvarsposisjon». En annen skriver at

«jeg tror vi opplevde at det ikke ble noe særlig stort utbytte av våre presentasjoner på ARF. De fleste som kommer og hører på er folk du allerede kjenner og som er involvert i din egen kunstform, mens de som ikke er det stort sett ikke sier noen ting. Jeg tro man skal ha respekt for at prosjektene er såpass ulike at de stort sett har sine primære arenaer andre steder enn ARF.»

Utvalget konstaterer at prosjektlederne opplever at institusjonenes fagmiljø i overveiende grad har vært tilfredsstillende. Dette har i noen tilfeller vært avhengig av gjestelærere som har vært tilsatt i perioder, noe som kan resultere i at fagtema blir avsluttet når periodene opphører. Dette har relevans for et spørsmål om prosjektenes rolle og funksjon i institusjonene: Skal de utvide og utvikle noe som allerede er der, eller initiere noe nytt? Eller begge deler? Dette diskuteres naturligvis i miljøene, men utvalget kan tenke seg at det gis en mer framtrædende rolle enn det ser ut til å ha.

Utvalget observerer også at det er ulike syn på samlingene som arrangeres av PKU. Dette gjelder særlig høstsamlingen, ARF. Samlingens form og innhold har sikkert vært til vurdering i alle år, men utvalget oppfordrer likevel PKU til å inkludere kommentarene ovenfor i sitt fortsatte arbeid med å utvikle samlingen til en viktig begivenhet for programmet.

3.3.4. Formidling og publisering av prosjektet

Formidling og publisering er et sentralt tema, og ble presentert også for institusjonene.

Et fremtredende trekk ved Prosjektprogrammet er den vekt og forventning det stiller til formidling om prosjektene. Alle prosjektlederne oppgir at de har formidlet *internt* i institusjonen, men antall (fra et par til et ti-tall) og omfang (fra en forelesning til to dagers seminar eller konferanse), og målgruppe (studenter, fagfeller, hele personalet) varierer stort. Her kan det se ut som de fleste prosjektene er meget kreative og ivrige etter å formidle internt, mens noen få viser mindre initiativ.

Det samme bildet viser seg for den eksterne nasjonale og den internasjonale formidlingen. Noe skjer på samarbeidende institusjoner eller institusjoner som har invitert prosjektet, på konserter og forestillinger og utstillinger, og på konferanser og internasjonale seminarer. Geografisk har prosjektene vært formidlet i alle verdensdeler. Dessuten viser noen til egne nettsider, og bidrag til bøker og publisering i fagtidsskrifter.

Alt dette er det vi tidligere har omtalt som «her-og-nå»-formidling, som ofte resulterer i lite varig dokumentasjon tilgjengelig på nett eller på annen måte. Så har vi den «varige» formidlingen i form av tekster, bilder og lyd i egnede, tilgjengelige publiseringskanaler. Dette ser vi langt færre eksempler på, noe som ble omtalt i institusjonenes betraktninger om prosjektene. Blant annet mangler flere prosjekter en egen hjemmeside for å dokumentere prosjektet, og som nevnt tidligere har bare fire av de 11 som er avsluttet rapportert i Research Catalogue, og bare ett prosjekt er representert i Journal of Artistic Research.

Formidling bør helst gi faglige, nyttige tilbakemeldinger. På spørsmål om dette får vi klart inntrykk av at «her-og-nå»-formidlingen åpenbart blir drevet fram fordi prosjektene opplever positive faglige erfaringer med formidlingen. En prosjektleder går så langt som til å hevde at «prosjektene er så å si blitt til i offentlighet». Alle prosjektlederne hevder at de har fått faglig viktige innspill. Uttrykk som «fikk bekreftet at prosjektet hadde relevans og vekket interesse», «Innspill, kommentarer og perspektiver utgjør en realitetsorientering og et videre blikk», og «De fleste offentlige presentasjoner fungerer som katalysatorer for faglig framdrift og ferdigstilling av delprosjekter» illustrerer erfaringene. En prosjektleder nevner også at de har utviklet bedre forståelse av hva KU er. Om selve formidlingen hevder en prosjektleder at hun har hatt utbytte av «finding ways to talk about the project to both professionals, students and in conversation with known and encountered people (informants) on field trips». Samme tema berøres av en annen prosjektleder, som skriver at måten de laget seminarer på og hvordan de snakket om problemstillingene utviklet seg underveis.

Utvalgets hovedinntrykk er at det er en sterk praksis for «her-og-nå»-formidling av prosjektene, noe som jo også ligger i den kunstneriske skapings egenart og praksis. Det er imidlertid mulig at noen prosjekter bør oppfordres til noe større aktivitet og variasjon i denne formidlingen, og gode ideer om formidlingsformer og målgrupper kan man blant annet hente fra andre prosjekter.

Utvalget savner imidlertid en langt større innsats i formidlingen i «varige» media, lett tilgjengelig for interesserte fagfeller og andre. Her må PKU og institusjonene sette inn tiltak for å bedre situasjonen.

3.3.5. Formidlingens betydning for utvikling av refleksjon

Dette spørsmålet ble også stilt til institusjonene.

Svarene på spørsmålet om hvordan formidlingen fungerte i forhold til å utvikle refleksjon om prosjektet er gjennomgående positive. De er imidlertid meget kortfattede og generelle, og går ikke i dybden på temaet «refleksjon». De viser til at møtet med andre fagmiljø har utviklet refleksjonen i prosjektet, at seminarer og de faglige samtalene i forbindelse med studentprosjekter har lyktes i å skape refleksjon om prosjektet internt i fagmiljøet, at forestillinger og tekster har bidratt til offentlig debatt (og, må vi tro faglig refleksjon). De kommenterer også hvordan det å formidle driver fram refleksjon: «Det er klart at når vi presenterer må vi reflektere og abstrahere hva vi holder på med», og «Forberedelser fram mot presentasjoner er viktige for å artikulere og dermed også prøve og vurdere konsepter og forståelser av prosjektets ulike prosesser, som hele tiden er i bevegelse.»

En prosjektleder pekte på en utfordring som sikkert finnes i flere prosjekter:

«I dette prosjektet viste det seg vanskelig å utvikle en felles refleksjon formulert som et bidrag fra alle de involverte. Det ble arbeidet med mange parallelle problemstillinger og interessefelt, og deltagere var spredd mellom flere byer og institusjoner. Det har også vært deltagere utenfor institusjonene.... jeg tror den beste løsning for refleksjonsarbeid i dette prosjektet er at de enkelte - eller mindre undergrupper - utvikler refleksjon som er mer direkte relatert til deres egne arbeidsprosesser og tematikker innenfor prosjektet, heller enn at man prøver å tvinge alt inn i en felles publikasjon.»

Utvalget merker seg at prosjektlederne mener at refleksjon har vært et gjennomgående innslag i «her-og-nå»-formidlingen. Hvordan den har kommet til uttrykk i den varige, dokumenterte formidlingen, får vi ikke noe inntrykk av. Med bakgrunn i dette viser vi til vår konklusjon i avsnittet om refleksjon i 3.2.3.

3.3.6. Prosjektets nytte av tverrkunstnerisk refleksjon og kommunikasjon

Prosjektene har varierende grad av tverrkunstnerisk aktivitet, og kommentarene fra prosjektlederne preges av dette. De som har hatt prosjekter med samarbeid mellom kunstarter eller fagområder innen en kunstart, er stort sett positive til programmets bidrag til å utvikle dette, særlig gjelder det for den rolle ARF har. Her nevnes for eksempel at

«Programmet har fungert spesielt godt som katalysator for inngåelse av samarbeid med ulike partnere/dialoger. Gjennom dette har prosjektet gitt mulighet og rom til refleksjon og kommunikasjon både innenfor eget fagfelt og på tvers av sceniske og kunstneriske skillelinjer»,

og en annen skriver at «prosjektet profiterer på å være del av en bredere kunstnerisk kontekst. Prosjektet er også av en slik natur at det kunne vært vanskelig å få gjennomslag for det i en faglig smalere kontekst.» Samtidig er det en som svarer «Til en viss grad men ikke avgjørende». En prosjektleder hevder at det tverrfaglige aspektet «var allerede godt ivaretatt innenfor prosjektgruppen. Programmets seminar har ikke vært viktig her.»

Når det gjelder trekk ved selve samarbeidet, avdekkes mange varianter av samarbeid, hver med sine utfordringer, som disse som gjelder *utvikling* av KU:

- Samarbeid på institusjonsnivå mellom fagområder.
- Samarbeid med fagpersoner i andre institusjoner uten institusjonell forankring.
- Samarbeid innad i institusjoner, mellom interne og ulike fagmiljø.

Videre er det samarbeid om *formidling* av prosjektene, for eksempel i form av:

- Samarbeid med andre høyere kunstutdanningsinstitusjoner.
- Samarbeid mellom miljø i kunstinstitusjoner og eksterne kulturinstitusjoner (teatre, konsertlokaler, utstillingsmiljø osv.).
- Samarbeid mellom institusjonenes fagmiljø og eksterne fagmiljø og institusjoner.

Prosjektlederne har først og fremst betonert at samarbeidet har fungert, til dels utmerket. Noen har også berørt hvilke utfordringer som ligger i samarbeid, for eksempel vansker med å holde jevn kontakt med deltakere som er spredt geografisk. Det skinner også igjennom at det er viktig at institusjonenes KU-administrasjon er involvert, særlig i økonomiske spørsmål. Temaet «store og små institusjoner» er også berørt, av en prosjektleder med et prosjekt forankret i «store institusjoner». Han hevder at samarbeid med «små uavhengige institusjoner» har vært viktig som motvekt mot de store eierinstitusjonene, uten å utdype dette nærmere.

Utvalget mener at temaet «tverrkunstnerisk» bør belyses og diskuteres i alle samlinger, for å bevisstgjøre hva som ligger av muligheter og begrensninger i det brede spekter av tverrkunstnerisk aktivitet. På samme måte antar vi at en større bevissthet om hvilke krav et samarbeid mellom kunstfag (og eventuelt andre fagfelt) stiller til prosjektene vil være nyttig når søknader og planer legges. Da kan også økonomiske og tidsmessige utfordringer registreres og inkluderes. PKU kan bidra med å arrangere erfaringsseminarer om dette.

De neste temaene er for de prosjektlederne som har avsluttet prosjektet innen 1.7.2017. Det gjaldt for 6 av de 15. Ett av disse var avsluttet men hadde utsatt sin presentering på ARC til høsten 2017, og har ikke besvart spørsmålet om sluttevaluering.

3.3.7. Sluttevalueringen

«Hvordan fungerte sluttevalueringen som arena for formidling?» var spørsmålet. Det fremgår av de fem svarene at prosjektlederne og PKU ser på det årlige ARF som en arena for siste presentasjon av prosjektet. Om denne presentasjonen var det stort sett positive kommentarer. En mente at det å presentere på konferansen var «stor hjelp som dokumentasjon av prosjektets aktivitet», en annen sa «OK. Vi gjorde siste presentasjon på artistisk research forum og det var bra», og en tredje hevder at «we received important input for the reflection». Disse uttalelsene tyder på at noen prosjekt presenterte en sluttstatus for prosjektet, mens andre utnyttet presentasjonen i arbeidet med å lage en sluttrapport. Disse ulike rollene for presentasjonen har øyensynlig vært der fra begynnelsen, sammen med en uklar prosedyre for sluttevaluering, slik lederen for ett av de tidligste prosjektene i programmet formulerte det:

«Kanskje har sluttevaluering blitt mer formalisert siden dette prosjektet ble ferdigstilt, men det var ingen aktiviteter knyttet til noen sluttevaluering av dette prosjektet. Den eneste forventingen jeg opplevde, var at PKU forventet en sluttrapport. [...] Det var [...] svært uklart hva denne sluttrapporten egentlig var ment å inneholde, og hvilket omfang den skulle ha.»

En prosjektleder mente også at «The programme should consider to ask for peer reviews of final projects.»

I gjennomgangen av institusjonenes syn på prosjektene viste vi til flere sider ved sluttevalueringen som må forbedres. De samme temaene dukker opp fra prosjektlederne. Selv om det nå finnes bestemmelser i reglementet som angår sluttevalueringen, er det likevel nødvendig å konkretisere kravene, formidle dem til deltakerne, og følge opp at de blir etterfulgt. Dette er PKUs oppgave, i samarbeid med institusjonene.

3.3.8. Har prosjektet ditt bidratt til at institusjonens faglige og utdanningsmessige profil har forandret seg?

En av de seks prosjektlederne viste til at «the project led to several courses for BA students which year by year became of higher quality». Samme positive erfaring har denne prosjektlederen: «Jeg mener at med særlig inkluderingen av studenter i delprosjekter har vi bidratt sterkt til andre spørsmål inn i utdanningen og gir studentene tilgang til kunnskap og erfaringer som vi ikke hadde tidligere.» Han viser også til at «utputtet [sic] kunstnerisk kan gi inspirasjon for nye arbeidsmetoder for andre som kan resultere i ny kunst og dypere innsikt i musikkfeltet samt skape musikk/kunstopplevelser som er på høyt internasjonalt nivå».

To andre hadde mindre positive syn på prosjektets bidrag til institusjonen. En var noe betinget i sitt svar på spørsmålet: «Jeg skulle ønske det men det har ikke fått den oppfølgingen jeg hadde håpet. Tankegodset er nok tilstede om enn under andre flagg.» Og en nevner at de lanserte et utøvende bachelor-program som pilotprogram, men «det ble stoppet til slutt».

At et prosjekt slutter er imidlertid ikke nødvendigvis det samme som at prosjektets tema og mål legges bort. Det illustreres av denne prosjektlederen: «På mange måter kan det sies at store deler av det reelle kunstneriske utviklingsarbeidet har skjedd i etterkant av prosjektet, innenfor mer uformelle rammer, og dette arbeidet pågår fremdeles.»

Den siste kommentaren berører en viktig side ved prosjekters videre nytte for institusjonene. To år etter at dette prosjektet var avsluttet var ingen av de «innerste» fagpersonene i prosjektet lengre engasjert ved noen av institusjonene. Alle hadde vært ansatt på åremål og engasjement, som hadde løpt ut. Prosjektlederen mener: «Det er grunn til å se på om det er interessekonflikter mellom den utstrakte bruken av engasjement og åremål i institusjonene og KU-arbeidets behovet for langsiktig kompetansebygging.»

Utvalget registrerer at erfaringene om prosjektets varige innflytelse i institusjonen er forskjellige. Det kan ha mange årsaker, blant annet det som påpekes om åremålsstillinger. I sin vurdering av søknader regner vi med at institusjonene vurderer prosjektenes plass i institusjonens faglige utvikling, og har en aktiv politikk for å sikre at de erfaringer og tiltak prosjektene utvikler blir en varig del av institusjonens faglige ståsted.

3.3.9. Hvilken betydning har prosjektet hatt for din yrkeskarriere?

Også her er det svar fra seks tidligere prosjektledere, og alle viser til positive konsekvenser for deres kunstneriske utvikling. De nevner særlig tre konsekvenser:

- Den personlige situasjonen: «Min praksis har blitt endret. Den er mye bredere og mye mer spesifikk på samme tid. Refleksjonsnivået og kunnskap og erfaringsbasen samt arbeidsprosesser er radikalt endret. Undervisningen er endret til nye temaer og nye roller, ledelsen er endret til en mer inkluderende ledelse og gjensidig respekt for ideer og fagfelt.»

- Det har gitt kontakter og åpnet nye kunstneriske muligheter. «It has been important because of the opportunities the project has opened for further research, and also the opportunities for further cooperation with different user groups and a relevant academic environment.»
- Det har ført til at noen prosjektdeltakere har arbeidet videre med prosjekt og undersøkelser som kan sees som naturlige forlengelser av prosjektarbeidet, som nevnt ovenfor.

Utvalget merker seg at de seks prosjektlederne har positive kommentarer om konsekvenser av prosjektdeltakelsen, selv kort tid etter prosjektslutt. Det understreker vi med følgende innlegg:

«In broad terms, I found the grant opportunity very challenging. Given my proposal did not continue a theme that was familiar to my practice, I went through an extended conceptualizing/planning process to unlock new ideas. This was a very covert and sobering time that led to some uncertainties and insecurities, quite unexpected as I typically work with shorter time frames and more predictable goals. In this regard, the grant opportunity and initial research period was a revelation and forced me to reconsider and reject the initial concepts which appeared inadequate. The grant then, caused a different way of planning and organizing and presented something a bit dangerous. As the period of technical experiments were developed to solve for some of the concepts, and this stretched beyond the intended duration. But this is the conundrum of a research grant: the goals might be lofty or complex and the artist can only guess how long it will take. And you may not propose sufficient time for deadends and failed attempts when the research is novel and much empirical work is required. However, this is the grant challenge that comes with the opportunity of time and resources. To the question as to whether I was influenced by the grant program: the answer is unequivocally ...yes! I have a better organizational approach and how to allocate time to various steps in a large project, plus an appreciation for the prompt assembly of research associates. A final note is that I would engage a part time bookkeeper or financial manager.»

3.3.10. Hovedkonklusjoner basert på prosjektledernes innspill

1. Utvalget mener at PKU og institusjonene bør vurdere om de skal innføre en veiledningstjeneste for utforming av søknader. Denne kan tilbys alle søkere, eller søkere som for eksempel kommer gjennom en første vurderingsrunde.
2. Utvalget konstaterer at prosjektene etter alt å dømme søker og er åpne for kommentarer og diskusjoner om prosjektenes kunstneriske tema og prosesser, og oppnår en variert form for veiledning i dette. Institusjonenes rolle kan være å støtte de tiltak prosjektene etablerer for å få eksterne vurderinger og meninger om prosjektet.
3. Utvalget konstaterer at prosjektlederne opplever at institusjonenes fagmiljø i overveiende grad har vært tilfredsstillende. Dette har i noen tilfeller vært avhengig av gjestelærere som har vært tilsatt i perioder, noe som kan resultere i at fagtema blir avsluttet når periodene opphører. Dette har relevans for et spørsmål om prosjektenes rolle og funksjon i institusjonene: Skal de utvide og utvikle noe som allerede er der, eller initiere noe nytt? Eller begge deler? Dette diskuteres naturligvis i miljøene, men utvalget kan tenke seg at det gis en mer framtrødende rolle enn det ser ut til å ha. Utvalget observerer også at det er ulike opplevelser med og syn på samlingene som arrangeres av

PKU, og utvalget oppfordrer PKU til å fortsatte sitt arbeid med å utvikle samlingen til en viktig begivenhet for programmet.

4. Utvalgets hovedinntrykk er at det er en sterk praksis for «her-og-nå»-formidling av prosjektene. Det er imidlertid mulig at noen prosjekter bør oppfordres til noe større aktivitet og variasjon i formidlingen, og gode ideer om formidlingsformer og målgrupper kan man blant annet hente fra andre prosjekter. Utvalget savner en langt større innsats i formidlingen i «varige» media, lett tilgjengelig for interesserte fagfeller og andre. Her må PKU og institusjonene sette inn tiltak for å bedre situasjonen.

5. Utvalget konstaterer at refleksjon har vært et gjennomgående innslag i «her-og-nå»-formidlingen. Hvordan den har kommet til uttrykk i den varige, dokumenterte formidlingen, får vi ikke noe inntrykk av. Med bakgrunn i dette viser vi til vår konklusjon i avsnittet om institusjonenes vurdering av refleksjon i avsnitt 3.2.3.

6. Utvalget mener at temaet «tverrkunstnerisk» bør belyses og diskuteres i alle samlinger, for å bevisstgjøre hva som ligger av muligheter og begrensninger i det brede spekter av tverrkunstnerisk aktivitet. På samme måte antar vi at en større bevissthet om hvilke krav et samarbeid mellom kunsthøgskole (og eventuelt andre fagfelt) stiller til prosjektene vil være nyttig når søknader og planer legges. Da kan også økonomiske og tidsmessige utfordringer registreres og inkluderes. PKU kan bidra med å arrangere erfaringsseminarer om dette.

7. I gjennomgangen av institusjonenes syn på prosjektene viste vi til flere sider ved sluttevalueringen som må forbedres. De samme temaene dukker opp fra prosjektlederne. Selv om det nå finnes bestemmelser i reglementet som angår sluttevalueringen, er det likevel nødvendig å konkretisere kravene og formidle dem til deltakerne, og følge opp at de blir etterfulgt. Dette er PKUs oppgave, i samarbeid med institusjonene.

8. I sin vurdering av søknader regner vi med at institusjonene vurderer prosjektenes plass i institusjonens faglige utvikling, og har en aktiv politikk for å sikre at de erfaringer og tiltak prosjektene utvikler blir en varig del av institusjonens faglige ståsted.

9. Utvalget merker seg at de seks prosjektlederne har positive kommentarer om konsekvenser av prosjektdeltakelsen, selv kort tid etter prosjektslutt, og tar det som et tegn på at prosjektarbeidet har vært viktig for kunstnerne.

3.4. Prosjektprogrammet - utvalgets oppsummering

Vår vurdering av prosjektprogrammet baserer seg på informasjon fra institusjonene og prosjektlederne. Tidligere har vi gitt en oppsummering av våre forslag til tiltak for hvert av programmene, men vil her gi en kortfattet oppsummeringen rundt følgende tema:

3.4.1. Rekruttering og drift av prosjekter

Søkingen til programmet har vært sterkt stigende fram til 2017, der antallet var betydelig redusert. Dette kan være en tilfeldig fordeling, men utvalget regner med at PKU og institusjonene følger opp en eventuell varig nedgang.

Ingen av prosjektlederne har hatt kommentarer til søknadsprosedyren, og de fleste har hatt hjelp fra institusjonen i søknadsskrivingen. Derimot kommer flere institusjoner med kommentarer og forslag til forbedring av prosedyren. Dette er tema PKU må vurdere, og institusjonene som ikke allerede har en struktur for å veilede og drifte prosjekt bør

opprette en slik, eller knytte seg til en administrativ struktur som eksisterer utenfor enheten.

Et forhold vi regner som meget viktig for prosjektenes suksess er i hvilken grad institusjonene kan tilby et relevant fagmiljø. Her uttrykker prosjektlederne at fagmiljøet i overveiende grad har vært tilfredsstillende. Utvalget konstaterer at dette temaet også har å gjøre med prosjektenes rolle og funksjon i institusjonene: Skal de utvide og utvikle noe som allerede er der, eller initiere noe nytt? Eller begge deler? Dette er et tema utvalget kan tenke seg gis en mer framtreddende rolle enn det ser ut til å ha. Allerede i vurderingen av søknader regner vi med at institusjonene vurderer prosjektenes plass i institusjonens faglige utvikling, og har en aktiv politikk for å sikre at de erfaringer og tiltak prosjektene utvikler blir en varig del av institusjonens faglige ståsted.

Et tema institusjonene ønsket at PKU skulle arbeide videre med, var rammene for bevilgninger og den mulighet de kan gi for større prosjekter og prosjekter som kan inkludere stipendiater. Dette oppfatter vi som en sak som PKU allerede er engasjert i.

3.4.2. Sentrale prosesser i prosjektutviklingen

De prosessene vi har lagt vekt på er refleksjon, tverrkunstnerisk aktivitet og samarbeid, formidling og publisering, samt sluttevaluering av prosjektene. Når det gjelder refleksjon, er både institusjonene og prosjektlederne opptatt av den sentrale rollen refleksjonen har i hele KU-forløpet. Utvalget oppfatter det slik at siden KU er en aktivitet med kort historie, er forståelsen og utnyttningen av refleksjon et tema under stadig utvikling. Her kan vi bare støtte PKUs og institusjonenes arbeid med å fremme og forvente refleksjon i KU, og understreke betydningen av at man ikke bare reflekterer, men også reflekterer over refleksjonens mange former og muligheter.

Den tverrkunstneriske utfordringen er noe som møter søkere som en mer og mindre klart formulert forventning fra PKU. Ikke alle er like bekvemme med slike forventninger, og derfor bør ikke prosjekter pålegges en tverrkunstnerisk profil som oppleves som unødvendig. Selv om utvalget ser på tverrfagligheten som en unik utfordring til nytenking, støtter vi også de institusjonene som hevder at det også må være rom for de en-faglige prosjektene.

Formidling og publisering er ikke bare viktig for å synliggjøre programmets eksistens, det er forutsetninger for at KU-arbeidet kan aksepteres som et KU-arbeid: I definisjonen heter det at KU-arbeidet skal føre fram til «et offentlig tilgjengelig produkt». Vi har fått informasjon som viser en til dels omfattende formidling av prosjektene i det vi kaller «her-og-nå»-situasjoner, i motsetning til formidling på varig tilgjengelige måter i media som for eksempel nettet. Her svikter det, ikke minst med internasjonal publisering av avsluttede prosjekter. *Dette er ett av de to viktigste områder å ta fatt på for PKU og institusjonene.*

Sluttevalueringen av prosjektene er *det andre av de områdene utvalget mener må prioriteres raskest mulig*. Som vi har redegjort for finnes det ingen felles regler for hvordan sluttevalueringen skal foregå, og det som finnes av forventninger i reglement følges ikke opp. I dag evalueres prosjektene intern i institusjonene, eller internt i prosjektgruppene. Man må derfor også vurdere om man skal inkludere en form for ekstern evaluering.

Disse to punktene kommer vi tilbake til i kapittel 4.

3.4.3. Påvirkning og effekter av programmet.

Har den faglige (kunstneriske) kvaliteten ved institusjonene øket? Det er vel litt for optimistisk å vente at den faglige kvaliteten skal ha øket etter at Prosjektprogrammet bare har fungert i fem år, med noen institusjoner med bare et par prosjekt i drift i perioden, mens andre kan ha hatt fire-fem. Å vurdere og bli enig om «kunstnerisk kvalitet» er heller ingen enkel prosess. Institusjonene viser da også en viss tilbakeholdenhet i å påstå at den faglige kvaliteten har øket, men de gir flere eksempler på indikatorer på aktiviteter som vitner om utvikling av kvalitet. Utvalget er opptatt av at «kunstnerisk kvalitet» må løftes fram som et tema som regelmessig må belyses i den refleksjonsprosessen prosjektene gjennomgår.

Institusjonene ser ut til å være langt sikrere på at den prosjektaktiviteten som foregår, har positiv innvirkning på miljøenes engasjement i å utvikle KU-prosjekter. Her oppfordrer vi de institusjonene som ikke har utnyttet fullt ut prosjektenes potensiale som inspirasjonskilde og kunnskapskilde for utvikling av KU-aktivitet, om å utvikle en strategi for dette.

Utvalget har ikke hatt anledning til å analysere eventuelle fagplaner for fag som er etablert som følge av prosjektarbeid. Institusjonene nevner imidlertid flere indikatorer på at prosjektene bidrar til å utvikle forståelse og aktivitet rundt KU i institusjonen. Det har de gjort via presentasjoner i mange fora ved institusjonene, ved å øke innsikt i KU og opparbeide større selvtillit i arbeidet, ved å samle erfaringer fra tidligere og pågående prosjekt, og ved å utfordre intern budsjettering til KU. Vi mener at alle prosjekter bør vurdere en tilknytning til undervisningen, og oppfordres til å foreslå hvordan dette kan gjøres.

«Merverdi» er en effekt både KD og PKU spør etter. Etter vår oppfatning er flere av de tema vi har nevnt ovenfor en merverdi-effekt. Effekten ser vi i det institusjonene beskriver som en mulig økt kunstnerisk kvalitet, i utviklingen og utnyttningen av refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis, i utvikling av tverrkunstneriske prosjekt som ellers (neppe) ville funnet sted, i bidrag med nye formidlingsformer og i bidrag til fagutvikling og undervisning. Erfaringer med utvikling av prosjekter er også en merverdi for institusjonene. Det utvalget etterlyser er en mer aktiv holdning til prosjektenes samfunnstilknytning.

3.4.4. PKUs styre og programmet

PKUs styre får støtte for arbeidet sitt av institusjonene. Utvalget mener at programmet er sentralt plassert i internasjonale miljø for «artistic research», både gjennom programstyrets aktive medvirkning i de sentrale europeiske fora for «artistic research», og gjennom prosjektenes allsidige synlighet i internasjonale fora for «her-og-nå»-formidling.

Utvalget observerer også at selv om både institusjonene og prosjektlederne i hovedsak er positive til samlingene som arrangeres av PKU, er det også delte meninger om relevansen og utbyttet av disse samlingene. Dette er ikke nødvendigvis en feil ved programmet, det kan også skyldes dårlig kvalitet i både fremlegg og kommentarer. Vi oppfordrer PKU til å fortsette sitt arbeid med å utvikle samlingene som en viktig begivenhet for programmet.

Vi viser til siste kapittel for en presentasjon av de sidene ved programmene som bør prioriteres i den videre utviklingen av programmene.

4. Perspektiver

4.1. «Den norske modellen»

I gjennomgangen av informasjonen vi har fått fra PKU, institusjonene, prosjektlederne, stipendiatene og veilederne har vi opplevd at det som noen ganger er benevnt som «Den norske modellen» har stått klarere og klarere fram gjennom noen felles, karakteristiske trekk ved de prosessene som beskrives.

Det første kjennetegnet er aktivitetens identitet som «kunstnerisk utviklingsarbeid». I over 20 år har vi i Norge brukt denne betegnelsen og ikke «kunstnerisk forskning» på den aktiviteten som forventes av ansatte i norsk høyere kunstutdanning. Da betegnelsen i sin tid kom inn i lovverket var det dels fordi det fantes et forbilde i det svenske uttrykket «konstnärligt utvecklingsarbete», og dels fordi betegnelsen «forskning» den gang ble sett på som et begrep med ensidig referanse til den akademiske forskningen. Formelt sett kan vi si at når «kunstnerisk utviklingsarbeid» fortsatt er den norske, lovfestede betegnelsen på det som forventes av ansatte i høyere kunstutdanning og deltagere i KU-programmene, så er det begrunnelse nok for at den brukes. Det som har skjedd over disse vel 20 årene er imidlertid at betegnelsen ikke fremstår som tilfeldig, fordi den har en faglig basis som peker på det unike i det vi i dag kan kalle «den norske modellen»: At den fullt og helt tar utgangspunkt i *kunsten* og den kunstneriske aktivitetens virksomhet og produktutvikling, og at dokumentasjon av prosessen og resultatet ikke følger en bestemt mal i form av en avhandling eller lignende, men har et uttrykk som er nært knyttet til den kunsten som presenteres. Man kan si at de formelle resultatene av denne praksisen produseres *gjennom*, og ikke *ved siden av* praksis. *Slik sett kan man si at spørsmålene som tilhører en kunstpraksis kan bli utforsket i detalj og på måter som er idiomatisk til kunstfeltets natur.*

Det andre kjennetegnet ved den norske modellen er *refleksjon*. Fra alle informantgruppene har det kommet uttalelser om den sentrale plass refleksjon har hatt. Refleksjon er en sentral del av kunstnerisk praksis og kunstnerisk utviklingsarbeid. Kunstnerne er avhengige av en spennende og tilgjengelig deling av denne refleksjonen for å drive fram utvikling og endringer. Refleksjonen kan ligge implisitt eller eksplisitt i det kunstneriske prosjekt. I PKUs program for kunstnerisk utviklingsarbeid ligger et særskilt krav om eksplisitt formidling av refleksjonen i arbeidet. Det er viktig at formidlingen blir gjort på en god måte og i kanaler som kan nå de som burde nås. I tillegg bør man legge vekt på at uttrykket, formen og innholdet i denne refleksjonen speiler det kunstuttrykket som eksisterer side om side med refleksjonen. Uten kunstverk, ingen refleksjon og heller ikke noe kunstnerisk utviklingsarbeid. Gjennom en implisering av refleksjon i kunstverket og prosessen rundt verket, vil verkene kunne tydeliggjøres både i sitt innhold og i sin funksjon. Denne utfordringen har resultert i mange tekstlige arbeider, men også videoessay, podcaster og multimedieelle nettsider blant annet.

Å finne en slik balanse mellom kunstuttrykk og en mediert fremstilling av uttrykket og prosessen rundt det er ikke enkel. Skarpere metodikk og systematikk på dette området vil kunne stå i fare for å utviske forskjellene mellom prosjektene, dersom dette fører til at refleksjonen inntar en mer akademisert form. Mye av egenarten og de spennende resultatene i KU-programmet ligger i nettopp denne åpenheten på hva en refleksjon kan være. Fallhøyden er stor ved å stille slike åpne spørsmål, men utviklingsarbeid som tillater seg stor fallhøyde og rom for eksperimentering har muligens også større potensiale for nyskaping. Når utfordringen fra programmet er så tydelig og uttalt på at selve utviklingen

av format og stil på området er en individuell del av hvert prosjekt, fører dette i beste fall til svært gode og originale løsninger som utvider og utfordrer terminologi og diskurs på ambisiøse arenaer både i Norge og internasjonalt.

Det tredje kjennetegnet er *tverrkunstnerisk* kommunikasjon og refleksjon. Innenfor refleksjonsdomenet kommer tverrfagligheten i programmet til sin rett. De forskjellige kunststartene har vidt forskjellige måter å reflektere på og operere med forskjellige formater og terminologi. Innenfor visuell kunst finner man for eksempel katalogen, mens i musikkfeltet har man et program eller en booklet som følger verket. Mange veiledere og stipendiater ser også at spissfindigheten og dybden i refleksjonsarbeidet er forskjellig fra fagfelt til fagfelt. Dette støtter forventningen om at tverrfagligheten kan styrke kvaliteten i det refleksive arbeidet ved å eksponere og drøfte hvert fagfelts sterke og svake sider gjennom samarbeid. Viktige arenaer for refleksjon er presentasjoner og samtaler, og disse arenaene trenger allsidighet og input fra mange forskjellige perspektiver for å virke. PKU synes å legge godt til rette for dette gjennom sine tverrfaglige fora, konferanser og kursing.

Disse ferdighetene innen artikulering og refleksjonsformidling vil kunne komme stipendiaten og prosjektdeltakerne til gode i deres videre arbeid. Denne spisskompetansen er viktig når det gjelder å kunne lede, gjennomføre, finansiere, promotere og slutføre prosjekter som bevarer en kunstnerisk integritet og samtidig når ut til et publikum. Kunstneren blir tydeligere på sin tilnærming til konsepter, prosesser og det ferdige verket. Gjennom dette styrkes også selvet i den profesjonelle, kunstneriske konteksten. Dette kan føre til større selvtillit og et klarere og mer formidlende kunstnerskap.

Det er utvalgets oppfatning at disse tre kjennetegnene ved «den norske modellen» er med på å gi programmet en klar identitet som, rett nok, finner noen fellestrekk i andre lands program, men som avviker og framstår som et alternativ for andre institusjoner ved sin vektlegging av de tre kjennetegnene vi har beskrevet ovenfor.²⁷

4.2. Langsiktig måloppnåelse gjennom programperioden

PKU har bedt om at utvalget skal vurdere langsiktig måloppnåelse for stipendiat- og prosjektprogrammet. Utvalget har ikke gjennomført noen spesialstudie av dette, men vil vurdere måloppnåelse ved å ta utgangspunkt i det oppdrag KD har gitt PKU, og se på den samlede informasjon vi har fått fra institusjonene, stipendiatene, veilederne og prosjektlederne.

KD forventer at Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU) skal:

- Virke for at universitet og høyskoler utfører kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt, internasjonalt nivå.
- Bidra til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis.
- Stimulere til tverrkunstnerisk kommunikasjon og møtesteder for de relevante fagmiljøene.

Når det gjelder internasjonal status, har stipendiater og prosjektledere formidlet fra sitt KU i et bredt spekter av internasjonale kontekster, noe som vitner om aksept fra disse miljøene av prosjektenes status. Det som kjennetegner denne formidlingen er at den i

²⁷ For en gjennomgang om mangfoldet i europeiske program for «artistic research», se Henk Borgdorff: *The conflict of the Faculties*. Leiden University Press, Leiden, 2012.

overveiende grad har vært «her-og-nå»-formidling, og ikke formidling i «varige» media. Her må det bli en bedre balanse. Det som videre vil befeste den internasjonale statusen er publisering i fagfelleverderte, internasjonale media. Her har mangel på publiseringskanaler vært til hinder, men det har likevel vokst fram publiseringsmuligheter.

Programmets vekt på refleksjon er beskrevet ovenfor, det samme er tverrfagligheten. På begge felt ser utvalget en aktivitet som vitner klart om at programmålene er innfridd, og vil bli ivaretatt også i den videre utviklingen av programmet.

Utvalget oppfatter programmene som veldrevne og aktive, og anerkjenner det omfattende arbeidet de fire styrene har gjort siden stipendiatprogrammet ble startet for 15 år siden, og prosjektprogrammet for fem år siden. Det har vært unike utfordringer i å etablere et program for kunstnerisk utviklingsarbeid, der nasjonale og internasjonale interesser og praksiser må ha vært både rettleidende og forstyrrende for både ideologiske og praktiske tema og løsninger. Ut fra styrenes dokumenter ser vi en gjennomgående vilje til å befeste noen grunntrekk ved programmene, samtidig som man har forbedret og utvidet tilbudene.

4.3. Prioriterte momenter til forbedring

Selv om programmet står fram som et vellykket prosjekt, har utvalget, som beskrevet i tidligere kapitler, et 20-tall forslag til forbedringer av forskjellige sider ved programmene. I dette siste avsnittet skal vi fremheve de forslagene vi mener styret for PKU og institusjonene må prioritere.

4.3.1. Stipendiatprogrammet

Her vil vi framheve betydningen av tre av de temaene vi mener må forbedres.

1. Institusjonell integrering av stipendiatene

En grunnleggende forutsetning for at perioden som stipendiat skal bli vellykket både for stipendiaten og for institusjonen, er at institusjonen tar ansvar for å integrere stipendiaten både faglig og organisatorisk. Selv om de fleste stipendiater tydeligvis følger seg rimelig godt integrert, observerer utvalget at forholdene kan legges enda bedre til rette i en del institusjoner. Utvalget viser i sin rapport at god integrering omfatter mange forhold. På det faglige plan er det viktig at fagmiljøet aktivt engasjere seg i stipendiatens prosjekt, blant annet ved å legge til rette for veiledning og støtte på høyt faglig nivå, og for at stipendiaten gis anledning til å formidle om sitt arbeid i ulike fora og på flere stadier i prosjektutviklingen. Institusjonen må organisere seminarer og lignende der stipendiaten kan få tilbakemeldinger på prosjektarbeidet, ikke bare fra de nærmeste fagkollegene, men også fra fagpersoner som kan bringe inn nye perspektiver i arbeidsprosessen, for eksempel fra andre kunstarter. Sammen med den enkelte stipendiat bør institusjonene vurdere prosjektenes betydning for de respektive fagfelt, både internt i institusjonen og eksternt. Institusjonenes fagmiljø må også bidra til at stipendiatenes faglige nettverk - nasjonalt og internasjonalt - blir styrket. På det organisatoriske plan er det viktig at stipendiatene raskt blir introdusert til institusjonenes struktur og rutiner. Det må tydeliggjøres hvilken plass stipendiaten har i intern struktur og hvilke rettigheter og plikter som følger med stipendiatstillingen. Stipendiaten må få arbeidsforhold som på best mulig måte gir handlingsrom i forhold til prosjektets egenart, og det må klargjøres hvilke økonomiske og andre rammer som gjelder for prosjektet.

2. Publisering

Et viktig mål for stipendiatprogrammet er å utvikle ny innsikt, kunnskap og erfaring. Hensikten med dette er blant annet at den innsikt, kunnskap og erfaring som utvikles gjennom det enkelte stipendprosjekt, skal gjøres tilgjengelig slik at andre kan nyttiggjøre seg den. Det er ikke tvil om at de prosjekter som gjennomføres, utvikler ny og interessant innsikt etc. Så langt er det imidlertid gjort relativt lite for at det som utvikles gjennom stipendprosjektene, blir gjort tilgjengelig for fagmiljøer via publisering, det vil si i varige media.

Så lenge det ikke skjer, vil fagfeller være avskåret fra å vurdere kvalitet og relevans i det som utvikles, og bygge videre på det stipendiatene bidrar med. Institusjonene må i fellesskap legge til rette for og stille klare krav om publisering av stipendiatenes prosjektarbeider i tilgjengelige portaler (Munin, Brage etc.).

3. Forskerskolen

Stipendiatenes kompetanse i forskningsrelaterte disipliner vil naturlig nok variere. Det er viktig at alle stipendiater får et solid faglig grunnlag for å kunne gjennomføre utviklingsprosjekter på en systematisk måte. Når institusjonene nå skal utvikle sine ph.d.-programmer, er det viktig at de utnytter de erfaringene som er gjort med PKUs opplæringsdel. I tråd med de fellessamlingene PKU-styret har arrangert siden programmet ble opprettet, bør forskerskolen legge vekt på tverrkunstnerisk kommunikasjon og formidling, samtidig som den ivaretar kunst- og fagspesifikke behov. Den må legge vekt på oppøving av stipendiatenes evne til refleksjon om kunstutviklingsprosesser, og bør ellers gi stipendiatene innsikt i andre relevante emner, blant annet etiske og juridiske. Forskerskolen bør være under kontinuerlig evaluering og utvikling.

4.3.2. Prosjektprogrammet

Av de nevnte temaene er det to vi mener må prioriteres. De har begge betydning for prosjektenes nasjonale og internasjonale status.

Sluttevaluering

I gjennomgangen av institusjonenes og programledernes syn på prosjektene viste vi til flere sider ved sluttevalueringen som må forbedres og eventuelt suppleres. For eksempel bør man diskutere om ekstern evaluering skal innføres og supplere den interne evalueringen som nå finner sted, og funksjonen og innholdet i en sluttrapport. Selv om det nå finnes bestemmelser i reglementet som angår sluttevalueringen, er det likevel å formidle dem til deltakerne og følge opp at de blir gjennomført. Dette er PKUs oppgave, i samarbeid med institusjonene.

Publisering

Vi har fått dokumentert en sterk praksis for «her-og-nå»-formidling av prosjektene. Utvalget savner imidlertid innsats i formidlingen i «varige» media, lett tilgjengelig for interesserte fagfeller og andre. Her må PKU og institusjonene sette inn tiltak for å bedre situasjonen. Når det kommer til internasjonal publisering, har både PKU, institusjonene og prosjektene et stort potensiale for forbedring av reglement, oppfølging og kontroll av at publiseringen gjennomføres, samt utvikling av egne nettsider og av eksisterende nasjonale og internasjonale plattformer for publisering.

Appendiks 1: Programstyrets selvevaluering

Tema til evalueringen

1. Hvilken samhandling har PKU med andre aktører innenfor kunstnerisk utviklingsarbeid? Hva er PKUs vurdering av dette, med spesiell vekt på kvalitetsmessige følger av samhandlingen?
2. Hvordan ser PKU på sin og programmenes internasjonale synlighet?
3. Hvordan bidrar PKU til tverrkunstneriske aktiviteter? Hva er PKUs vurdering av nytten av slik aktivitet? Hvordan samarbeider PKU med institusjonene om dette? Har PKU planer om videreutvikling av denne virksomheten?
4. Hvilke erfaringer kan PKU vise til der kunstutdanningsfeltet er påvirket av PKUs vektlegging av kunstnerisk resultat og metode?
5. Hvordan vurderer PKU det kunstneriske nivået i de to programmene?

Evalueringen kan antydningvis være på 5-6 sider.

Appendiks 2: Institusjonens evaluering av Prosjektprogrammet og Stipendiatprogrammet

Institusjonens evaluering av Prosjektprogrammet

Innledning

Hvordan institusjonen forberedte og senere har organisert og styrt prosjektprogrammet. Hvordan institusjonen organiserer sitt forhold til programdeltakerne. (Beskrivelsen bør føres fram til 1.6. 2017.)

Tema til evalueringen

1. Har prosjektene bidratt til økt kunstnerisk kvalitet ved institusjonen? Hvordan har en eventuell kvalitetsøking vist seg?
2. Har prosjektene påvirket det øvrige kunstneriske utviklingsarbeidet ved institusjonen? Hvordan?
3. Har prosjektene bidratt til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis? Internt? Eksternt? Eksempler.
4. Hvordan blir prosjektenes kvalitet sluttevaluert? Har sluttevalueringen en funksjon i institusjonens utvikling av kunstnerisk utviklingsarbeid?
5. Har prosjektene stimulert til tverrkunstnerisk kommunikasjon og som møtesteder for de relevante fagmiljøene? Internt? Eksternt? Eksempler.
6. Har de påvirket utdanningen ved institusjonen, f.eks. via endringer i studieplaner, innføring av nye fag eller tema? Andre endringer?
7. Har prosjektene påvirket intern organisering og administrasjon?
8. Kan man hevde at prosjektene har hatt en merverdi eller effekt for institusjonen eller kunstutdanningssektoren? Eksempler.
9. Har institusjonen tanker eller planer om hvordan programmets kvalitet kan heves ytterligere?
10. Har institusjonen vurderinger av hvordan programstyret bidrar til det nasjonale programmet?
 - Faglig (seminarer, samlinger)
 - Samarbeidsmessig (samhandling med andre aktører)
11. Hvilken vurdering har institusjonen av programmets internasjonale synlighet.

Evalueringen kan antydningvis være på 6-8 sider.

Institusjonenes evaluering av Stipendiatprogrammet

Innledning

Hvordan institusjonen forberedte og senere har organisert og styrt stipendiatprogrammet. (Beskrivelsen kan føres fram til 1.6. 2017.)

Tema til evalueringen

1. Hvordan er programmets plass i institusjonen?
2. Har stipendiat-prosjektene bidratt til økt kunstnerisk kvalitet ved institusjonen? Hvordan har en eventuell kvalitetsøking vist seg?
3. Har prosjektene bidratt til å fremme refleksjon og innsikt basert på kunstnerisk praksis? Internt? Eksternt?
4. Har prosjektene stimulert til tverrkunstnerisk kommunikasjon og som møtesteder for de relevante fagmiljøene? Internt? Eksternt?
5. Hvordan har institusjonen rekruttert søkere til programmet? Erfaringer?
6. Har institusjonen rutiner for å følge ferdige stipendiaters yrkesløp og kunstneriske utvikling? Hvordan vurderer institusjonen dette yrkesløpet i forhold til programmets overordnede mål?
7. Har prosjektene påvirket det øvrige kunstneriske utviklingsarbeidet ved institusjonen? Hvordan?
8. Har de påvirket utdanningen og undervisningen ved institusjonen, f.eks. via endringer i studieplaner, innføring av nye fag eller tema? Andre endringer?
9. Har prosjektene påvirket intern organisering og administrasjon?
10. Kan man hevde og begrunne at prosjektene har hatt en merverdi eller effekt for institusjonen eller kunstutdanningssektoren?
11. Har institusjonen tanker eller planer om hvordan programmets kvalitet kan heves ytterligere?
12. Har institusjonen vurderinger av hvordan programstyret bidrar til det nasjonale programmet?
 - Faglig (seminarer, samlinger).
 - Samarbeidsmessig (samhandling med andre aktører).
13. Hvilken vurdering har institusjonen av programmets internasjonale synlighet?

Evalueringen kan antydningvis være på 6-8 sider.

Appendiks 3: Stipendiatenes selvevaluering

Ditt fagområde: (Arkitektur, design, film, visuell kunst, musikk, scene):

Finansiering: Programmet eller institusjonen?

Startsemester:

Avslutningssemester:

Søknadsperioden

Hvordan ble du kjent med programmet?

Hvilken betydning hadde veiledning i arbeidet med søknaden for utformingen av søknaden?

Faglig miljø for prosjektet

Hadde institusjonen et relevant faglig miljø for prosjektet ditt?

- Hvis «ja»: Beskriv kort hva det var, og hvordan din rolle og ditt utbytte var.

Hvordan fungerte seminarer og samlinger arrangert av PKU som faglig relevante miljø for deg?

Hvordan, når og for hvem formidlet du om prosjektet ditt underveis i perioden?

I institusjonen?

Utenfor institusjonen?

Hvilken faglig betydning hadde denne formidlingen for deg?

- Fikk du konkrete faglige innspill som fikk viktige konsekvenser for prosjektet ditt?

- Hvordan fungerte formidlingen i forhold til å utvikle refleksjon om prosjektet?

- Hadde prosjektet nytte av de mulighetene programmet ga for tverrkunstnerisk refleksjon og kommunikasjon?

Denne delen av evalueringen kan antydningvis være på 4-5 sider.

De tre neste temaene er for de som har avsluttet stipendperioden

Sluttevalueringen

Hvilke viktige erfaringer fikk du fra presentasjon og evaluering av det kunstnerisk resultatet og av materiale som formidlet refleksjonen i arbeidet (og eventuell annen dokumentasjon), og av disputasen?

Betydning for institusjonens kunstneriske kvalitet og utdanning

Har prosjektet ditt bidratt til at institusjonens faglige og utdanningsmessige profil?

Betydning for ditt yrkesløp og kunstneriske utvikling

Har du søkt og fått en relevant stilling i en høyere utdanningsinstitusjon eller annen kunstrelatert institusjon som følge av din deltakelse i programmet?

Har din aktivitet og utvikling som kunstner blitt påvirket av at du har gjennomført stipendprogrammet?

Denne delen av evalueringen kan antydningvis være på 2-3 sider.

Appendiks 4: Veileders evaluering

Hvordan har deltaking i programmet påvirket den kunstneriske praksis til den eller de stipendiatene du har veiledet?

Hvordan har programmet influert stipendiatens evne til å reflektere over egen kunstnerisk produksjon? Hva har vært de viktigste kjennetegnene ved denne refleksjonen?

På hvilken måte og i hvor stor grad har stipendiaten posisjonert prosjektet sitt i et nasjonalt og internasjonalt kunstnerisk felt?

Hvor viktig mener du at kontakten med programstyret har vært for deg og stipendiatene, spesielt de fellestiltak (seminarer, forskeropplæring) som programstyret har arrangert?

Appendiks 5: Prosjektledernes selvevaluering

Ditt fagområde: (Arkitektur, design, film, visuell kunst, musikk, scene):

Finansiering: Programmet eller institusjonen?

Startsemester:

Avslutningssemester:

Søknadsperioden:

Hvordan ble du kjent med programmet?

Mottok du veiledning i arbeidet med søknaden?

- Hvis «ja»: Fra hvem? Hvilken betydning hadde det for utformingen av søknaden?

Fikk du en faglig tilbakemelding på søknaden?

- Førte tilbakemeldingen til at du forandret noe ved prosjektplanen?

Veiledning

Har det vært noen form for formell eller uformell veiledning for prosjektet? Hvis «ja»:

Hvilken betydning har dette hatt?

Faglig miljø for prosjektet

Hadde institusjonen et relevant faglig miljø for prosjektet ditt?

- Hvis «ja»: Beskriv kort hva det var, og hvordan din rolle og ditt utbytte var.

Hvordan fungerte seminarer og samlinger arrangert av PKU som faglig relevante miljø for deg?

Hvordan, når og for hvem formidlet du om prosjektet ditt underveis i perioden?

I institusjonen?

Utenfor institusjonen?

Hvilken faglig betydning hadde denne formidlingen for deg?

Fikk du konkrete faglige innspill som fikk viktige konsekvenser for prosjektet ditt?

Hvordan fungerte formidlingen i forhold til å utvikle refleksjon om prosjektet?

Hadde prosjektet nytte av de mulighetene programmet ga for tverrkunstnerisk refleksjon og kommunikasjon?

Samarbeid mellom involverte institusjoner

Hvordan har samarbeidet vært mellom institusjonene som er involvert i prosjektet?

De tre neste temaene er for de som har avsluttet prosjektperioden

Sluttevalueringen

Hvordan fungerte sluttevalueringen som arena for formidling?

Betydning for institusjonens kunstneriske kvalitet og utdanning

Har prosjektet ditt bidratt til at institusjonens faglige og utdanningsmessige profil har forandret seg?

Betydning for yrkeskarriere

Har din aktivitet og utvikling som kunstner blitt påvirket av at du har gjennomført stipendprogrammet?

Evalueringen kan antydningvis være på 5-7 sider.